

Tatanya Ducran Valland

Nordisk politiforskning 2004 - 2009

En kommentert
oversikt

Tatanya Ducran Valland

Nordisk politiforskning 2004 - 2009

En kommentert oversikt

© Politihøgskolen, Oslo 2011

PHS Forskning 2011: 3
ISBN 978-82-7808-081-8 (trykt utgave)
ISBN 978-82-7808-082-5 (elektronisk utgave)

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen
Forskningsavdelingen
Slemdalsvn. 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo

www.phs.no

Omslag: GLOG as
Layout: Eileen Schreiner Berglie, PHS
Trykk: www.kursiv.no

Forord

Om de tre begrepene «politivitenskap», «polisiær virksomhet» og «politiforskning», er det en ganske omforent oppfatning av hva som utgjør deres kjerne, mens det er ulike oppfatninger om hvordan de skal avgrenses. De to første begrepene har vi tidligere behandlet i konferanserapporten *Polisiær virksomhet – Hva er det – Hvem gjør det?* (PHS Forskning 2007:7) og essaysamlingen *Politivitenskapen på egne ben?* (PHS Forskning 2010:1). Ved publiseringen av Tatanya Claudine Ducran Vallands kommenterte oversikt over *Nordisk politiforskning 2004-2009* er turen nå kommet til det tredje.

I første kapittel «Om å lese denne boken» har forfatteren selv gjort rede for hvorfor og på hvilket grunnlag hun har avgrenset det som er tatt med i boken. Ikke alle vil være enig i hennes valg. Noen vil mene at visse temaer og bidrag ikke skulle vært med, mens andre vil være av den oppfatning at noe mangler. Slik vi ser det ved Politihøgskolens forskningsavdeling, er dette ingen svakhet ved publikasjonen – snarere tvert imot. Som egne disipliner er politiforskningen og politivitenskapen forholdsvis ferske, og arbeidet med å finne deres plass i det vitenskapelige landskap er langt fra avsluttet. Skal vi komme videre må noen våge å mene noe om avgrensningen. Også på vårt felt har Ferdinan Finnes utsang om at «veien blir til mens du går», gyldighet. Blir alle stående stille å vente på fullstendig konsensus, kommer vi ikke videre. Og uansett mulige ulike oppfatninger om avgrensning og utvalg, kan det ikke være noen uenighet og tvil om at forfatteren gjennom oversikten *Nordisk politiforskning 2004-2009* at gitt et meget verdifullt bidrag til og hjelpemiddel i den fremtidige politiforskning.

At politivitenskapen og politiforskningen ennå ikke er ferdig utviklet som egne disipliner, har også den konsekvens at det – i alle fall i nordisk sammenheng – er en viss fattigdom i publiseringskanaler. Politihøgskolens forskningsavdeling har eksistert i mindre enn 20 år. Selv om vi ennå befinner oss i en utviklingsfase, er vi det eneste rendyrkede politiforskningsinstituttet i Norge, og vår målsetting er å bli blant de ledende politiforskningsinstitutter i Europa. I dette perspektiv har vi både sett det som vår plikt, men som en ennå større mulighet og glede å kunne publisere oversikten *Nordisk politiforskning 2004-2009* i vår publikasjonsserie PHS Forskning.

Oslo, august 2011

Tor-Geir Myhrer
Professor/forskningsleder

Nordisk politiforskning 2004 - 2009

En kommentert oversikt

Innhold

Om å lese denne boken	9
Profesjon, organisasjon og ledelse	15
Profesjon og kultur	15
Kjønn og historie	24
Organisasjon og ledelse	29
Motivasjon og suksesskriterier	34
Endring og reform	37
Samarbeid og forebygging	40
Megling og konfliktløsning	48
Kriminalitetsbekjempelse og etterforskning	53
Avhør, etterforskning og analyse	53
Språk og møtet med publikum	66
Kriminalitetsbekjempelse på særskilte områder	72
Internasjonale problemstillinger og politiarbeid	84
Kontroll, demokrati og tillit	91
Orden, sikkerhet og kontroll	91
Etikk, tillit og minoriteter	105
Et blikk på politiet	115
Media, forskeren og politiet	115
Maktbruk, vold og arbeidsbelastning	120
Utdanning og politistudentene	134
Noen sluttbemerkninger	139
Litteraturregister	145

Om å lese denne boken

Bakgrunnen for dette prosjektet er mine egne erfaringer. Under arbeid med en masteravhandling hadde jeg behov for å orientere meg i forskning om politiet. Svært mye tilgjengelig og referert politiforskning er angloamerikansk, og en kjærkommen mulighet til å bli bedre kjent med den nordiske litteraturen kom gjennom Høigårds bibliografi *Nytt politi?* (Høigård 2005). Jeg har gjort tidsavgrensningen enkel, og begynt omtrent der Høigård avsluttet i 2004, og inkludert forskning som er publisert før juli 2009. Det betyr at de aller nyeste doktorgradsavhandlingene ikke er med, men da forskningen også skulle leses, var det nødvendig å sette strek. Denne rapporten gir også en kommentert oversikt over nordisk politiforskning. Hensikten at interesserte, både forskere, studenter og potensielle oppdragsgivere, kan benytte denne både som oppslagsverk og for innblikk i den forskningen som gjøres.

I Høigårds bibliografi påpekes en eksplosjonsartet utvikling i nordisk politiforskning fra midten av nittitallet, til tross for at mye av litteraturen til da påpekte hvor lite forskning det var på politifeltet. Med 215 vitenskapelige arbeider i litteraturlisten slo Høigård fast at det har vært mye forskning på politifeltet. Det var liten grunn til å regne med at utviklingen med økt forskning fra 1990-tallet til 2005 skulle dale. Både Norge og Danmark har vært igjennom politireformer, og det synes å være en vridning mot en mer evidensbasert policy i flere av de nordiske landene. Opprettelsen av en toårig masterutdanning ved Politihøgskolen i Oslo, og en endring i retning av akademisering av de nordiske landenes politiutdanning, gir rimelig grunn til å tro at behovet for en oppdatert samlet oversikt framdeles er tilstede, også for å styrke bruken av nordiske forskningsresultater videre.

Spørsmålet om hva politiforskning er, blitt behandlet av flere nordiske forskere de senere årene, blant annet i innledningen til *Policing in Scandinavia* (Granér og Larsson 2008) og *Polisiær virksomhet* (Gundhus, Larsson og Myhrer 2008). Min forståelse av politiforskning er nok nærmest framstillingen til Granér og Larsson (2008). Jeg har vektlagt tekstenes formulerte forskningsspørsmål, bruk av teori og at det som undersøkes, omhandler politiets virksomhet. Forskningens tema må ha en tydelig politirelevans. Min avgrensning er snever om man regner med det som utelates: studier av fenomener politiet jobber med (for eksempel narkotika, gjenger), redskapene de bruker (straffeprosess), ulike veiledere og lærebøker (som manualer i etterforskning eller innføringsbøker). Dertil er det en del litteratur som er utelatt fordi det enten ikke har som formål å være et vitenskapelig arbeid, fordi tematikken ikke behandles i politifaglig kontekst, eller fordi forskningen ikke berører nordiske forhold eller virksomhet som det nordiske politiet er involvert i. Blant grensetilfellene kan forskningsformidling, samt interne evalueringer og analyserapporter nevnes. Disse er i hovedsak utelatt selv om særlig analyserapportene kan ha karakter av å være forskningsarbeid. Når de utelates er det fordi de i stor grad omhandler kriminalitetstyper som for eksempel økonomisk kriminalitet, gjengkriminalitet eller ungdomskriminalitet fremfor politiets virksomhet og organisasjon. Ett unntak som omtales i denne skriften er *Politiets anvendelse af Skydenvåpen* (Politiets Videnscenter 2007). Det er dermed ikke sagt at veilederne, arbeidsnotatene, lærebøkene, analyserapportene og kvantitative oversiktene mangler verdi for den som forsker på politiet eller jobber i politiorganisasjonen.

Det er gjort flere valg i forbindelse med utvalg av vitenskapelige arbeider. Med forskning menes her publiserte artikler og monografier ned til avhandlinger på master- og hovedfagsnivå. Det er forsøkt å gi et helhetlig oversikt-bilde av forskningen innenfor de ulike emnekategoriene. Litteraturen har jeg funnet ved bruk av databasene NORART, BIBSYS, FRIDA, LIBRIS, Bibriography.nsfk.org og google.scholar.com Litteraturlistene i forskningslitteraturen og presentasjonslistene til konferanser er gjennomgått med den hensikt å «tette hull», for eksempel Nordisk politiforskningskonferanse i 2009 og Forskningsdagene ved Polithøgskolen i Oslo 2009.

To andre, og i mindre grad ønskede, viktige bakgrunnsbetingelser for at framstillingen er slik den nå er, gjelder språk og tilgjengelighet. Også i denne over-

sikten er mangelen på dekning av islandske og finske arbeider påtagelig, en mangel jeg dypt beklager. Ved den finske politiskolens forskningsavdeling i Tampere er det flere spennende prosjekter, og jeg håper en del av sluttresultatene av disse vil nå ut til et bredere publikum. Islandsk politiforskning på engelsk har ikke vært lett å oppdrive, og denne oversikten inneholder derfor ingen bidrag fra Island. Språk er her en betydelig hindring, og metodene jeg har benyttet i de ulike databasene har ikke vært mulig å benytte i samme omfang på islandsk og finsk politiforskning.

Denne oversikten inneholder 172 vitenskapelige verker. Ikke all litteratur i litteraturlisten er kommentert i denne oversikten. Det er forsøkt å velge ut bidrag som samlet sett gir en tilnærmet helhetlig presentasjon av hovedtendensene på området, gjerne med referanser til andre, relevante bidrag på listen. Ved noen få anledninger er det referert til verk *utenfor*, den aktuelle perioden, for å tydeliggjøre hvilke forskningstradisjoner de presenterte bidragene bygger videre på. Formålet med dette har vært å framheve teoretiske linjer og utviklingstendenser innenfor politiforskning. Siden formålet i hovedsak er å hjelpe brukerne videre, er presentasjonene avgrenset til de mest sentrale arbeidene, mens de resterende står i en alfabetisk liste etter hvert delkapittel. Når noen av bidragene ikke omtales, skyldes dette også tildels omfang, men også at enkelte forskningsprosjekter har resultert i mange artikler. Jeg har også avstått fra å vurdere tekstene, så det er ingen anmeldelser eller evaluering av forskningen i denne oversikten. Det er prioritert å gi en lettforståelig oversikt. Forskere vil gjenkjenne sine egne formuleringer og oppsummeringer. For å øke lesbarheten har jeg redusert bruken av sitater og direkte angivelser, noe som ellers er å regne for lite høflig akademia.

Av de 172 vitenskapelige arbeidene finnes en betydelig andel avhandlinger på masternivå, 18 doktorgradsavhandlinger (innenfor fagområdene kriminologi, psykologi, historie, statvitenskap, pedagogikk, språkvitenskap og midtøstenstudier) og et antall mindre artikler og rapporter. Hovedandelen av disse er kvalitativt orienterte (kun 46 er kvantitative) i sin tilnærming. Fordi det er så mange bidrag har jeg også valgt å gruppere forskningen i emner, samt at det som regel angis hvilken type studie det er, hovedfunn og type empiri. Kategoriene er beholdt relativt åpne, slik at interesserte personer uten inngående kjennskap til feltet skal

kunne orientere seg. Jeg har derfor valgt å samle alle referanser som er omtalt i hovedkapitlene i slutten av boken, i tillegg til en litteraturoversikt under hver hovedkategori. De fire overordnede kategoriene er «Profesjon, organisasjon og ledelse», «Kriminalitetsbekjempelse og etterforskning», «Et blikk på politiet» og «Kontroll, demokrati og myndighet». Innenfor hver av de fire hovedkategoriene presenteres bidrag under delkapitler. Det har svært ofte oppstått situasjoner der bidrag faller inn under to eller flere kategorier, og andre kunne sikkert valgt å vektlegge andre aspekter ved forskningen enn jeg har gjort.

«Profesjon, organisasjon og ledelse» begynner med forskning som ser på politiroller, politikultur og profesjonsforståelse. De fleste bidragene er kvalitativt orienterte, ser på ordenstjenesten, benytter deltagende observasjoner og intervjuer, og har foruten et blikk til klassisk amerikansk politisosiologi nyttiggjort seg forskningen til Holmberg, Finstad, Granér og Carlström, det som tidligere er blitt omtalt som baksete-forskning (Høigård 2005). Deretter presenteres forskning hvor kjønn og hvordan politiorganisasjonen har forholdt seg til kjønnsrelaterte spørsmål undersøkes i et historisk perspektiv. I dette delkapittelet legges også andre historiske studier fram. Tredje og fjerde bolk tar for seg forskning som undersøker ledelse, administrasjon, motivasjon og suksesskriterier. Det er flere kvantitative bidrag i disse to bolkene, andre har klart ledelses- og organisasjonsteoretisk utgangspunkt. Deretter presenteres forskning om reform og endring i to av de skandinaviske landene, Danmark og Norge. Det har også vært endringer i hvordan politiet samarbeider og forebygger, noe som følges opp videre i de to siste bolkene, som omhandler samarbeid og forebygging samt meglings og alternativ konflikthåndtering.

I «Kriminalitetsbekjempelse og etterforskning» presenteres først mer spesialiserte grener av politiet, som etterforskning og analyse. Særlig vektlegges spesialiserte områder som bevisvurdering, gjerningsmannsprofilering, etterforskning og avhør med barn og funksjonshemmede og bruk av informanter. En del av forskningen i de hovedsakelig empiriske studiene her, behandler også spørsmål om utsatte grupperes rettsvern, og potensielle fallgruver med hensyn til rettsikkerhet for mistenkte. Språk som arbeidsverktøy har en egen del, hvor avhør og kommunikasjon undersøkes, og utviklingsmønstre av politisamtaler analyseres på grunnlag av caser. Empiriske studier av politiets innsats på områder som

narkotika, gjengrelatert og økonomisk kriminalitet, tilskuervold og sexhandel er sentrum i delen som omhandler kriminalitetsbekjempelse på særskilte områder. Noe av denne forskningen har et internasjonalt tilsnitt og undersøker grenseoverskridende fenomener, som ytterligere behandles i kapittelets siste del om internasjonale problemstillinger, både i betydningen internasjonalt politisamarbeid og betingelser for informasjonsutveksling over grensene. Her presenteres også forskning utført av skandinaver om andre nasjoners oppbygging og endring av politiet.

«Kontroll, demokrati og myndighet» har to delkapitler. I det første utforskes kontroll i offentlig rom med kamera, utlendingskontroll og sikkerhet ved politiske demonstrasjoner. Det er teoretiske bidrag i denne bolken, men de fleste bidragene er casestudier knyttet til eksempelvis de politiske demonstrasjonene ved starten av dette årtuset. Gjennomgående stiller disse artiklene og avhandlingene spørsmål ved hvordan kontroll utføres, og hvordan man avveier spørsmål om sikkerhet opp mot demokratisk rett til ytringer, samt overkontroll av synlige grupper. Flere bidrag diskuterer disse spørsmålene opp mot grunnlaget for politiets legitimitet. Tematisk følges denne tråden i siste delkapittel, hvor det er samlet forskning som tar for seg de ulike nordiske landenes tillit til politiet, i befolkningen generelt og minoritetsgrupper spesielt.

Siste kapittel, «Et blikk på politiet», er delt i tre. Den første delen har svenske og norske bidrag som tar for seg forholdet mellom media og politiet. Hvordan media presenterer politietaten studeres ved nærlesning eller diskursanalyser av avisartikler i to ulike bidrag. Hvilke betingelser journalister har for å delta som observatører undersøkes, og observatørstatusen følges også opp i juridiske forskningsbidrag som omtaler henholdsvis forskerens og journalistens adgang til politifeltet slik det reguleres gjennom lov, og den avveining som skal tas når publikum skal skånes mot utenforstående ved potensielt dramatiske og inngripende situasjoner og hendelser. Bruk av makt og skarpe oppdrag analyseres i neste delkapittel. Både hvordan politiorganisasjonen håndterer situasjonene, og analyser av karakteristika av sakene, gjennomgås i ulike bidrag. Ansattes reaksjoner på hendelsene behandles i ulike artikler og avhandlinger som ser på stress, traumer og arbeidsvilkår innenfor politiet. Basisen den enkelte politiansatte har for å møte utfordringen behand-

les i siste delkapittel, som tar for seg politiutdanningen og studentene. Hvilken kunnskap tilbys de, hvem er de, og hvordan opplever de at denne kunnskapen ruster dem til å møte sin kommende arbeidshverdag fysisk, psykisk og faglig?

Flere har bidratt til denne boken. Det nordiske politiforskningsnettverkets oppdatering ført i pennen av Rolf Granér, har bidratt til bedre oversikt over de nyeste forskningsbidragene. I tillegg har også oversikter over relevant politiforskning skrevet av henholdsvis Betty Rohdin og Abby Peterson blitt distribuert via dette nettverkets mailingliste. Hovedbibliotekar Vibeke Lagem ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo, har latt meg låne bøker lenge nok til at de også kunne leses. Martin Bjørnensen har luket ut de verste språklige unotene. Takk til dere alle sammen.

Sist, takk til Nordisk samarbeidsråd for kriminologi for sjenerøs økonomisk støtte, og Institutt for kriminologi og rettssosiologi for arbeidssted høsten 2009.

Tatanya Valland, mars 2010

Litteratur

Gundhus, H., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). (2007). *Polisiær Virksomhet*. PHS Forskning 2007: 7. Oslo: Politihøgskolen.

Høigård, C. (2005). *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. K-serien nr 2/2005. Oslo: Universitetet i Oslo.

Larsson, P., Granér, R. (red.). (2008) *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.

Politiets videnscenter (2007). *Politiets anvendelse af skydevåben. En tværfaglig analyse af perioden 2002–2006*. København: Politiets videnscenter.

Profesjon, organisasjon og ledelse

Profesjon og kultur

Flere av de vitenskapelige bidragene i denne oversikten tar for seg politirollen. I artikkelen *Att lära till polis – traditioner och förnyelse inom utbildning och yrkesliv* har forfatterne laget en modell for å beskrive samspillet mellom reproduserende normer internt i politiet og nyskapende endringer innenfor politiutdanning og -praksis. I denne modellen vises det hvordan nyskapning møter motbør og derfor kan komme til kort (Stenmark og Karp 2008). I en annen artikkel, *Newcomers' Use of Colleagues as Role models*, bidrar forskerne med analytiske måter på etterforskningskultur. Særlig ser de på hvordan nyansatte etterforskere velger rollemodeller og tilpasser den kunnskapen de ulike rollemodellene representerer for å forme sin egen personlige etterforskningsstil (Filstad, Dean, Fahsing og Gottschalk 2007). Forfatterne foreslår at det er fire kategorier hvor en kan definere etterforskningsstil: metode, utfordring, evne og risiko. Hva og hvordan nyansatte velger vil ifølge forfatterne avhenge av hvor mye rollemodellens egenskaper passer med den nyansattes profesjonsideal og i hvilken grad den nyansatte identifiserer seg med rollemodellens profesjonelle identitet. Nyansatte som viser initiativ får adgang til uformelle læringsarenaer, men hva som forventes av de nyankomne vil ofte være knyttet til spørsmål om yrkeskultur og kunnskapen den etablerte kollegene representerer. Etterforskningsavsnitt representerer et kunnskapsintensivt miljø hvor tidsbruk er kritisk. Villigheten til og tradisjonen for å dele kunnskap internt kan ses som et uttrykk for kultur inne (deler av) politiorganisasjonen som også for utfall for prestasjoner i politiet. (Glomseth, Gottschalk og Solli-Sæther 2007).

Kultur i politiet omtales også i Larssons artikkel *Kriminalitetsforebygging og politirollen* (2005). Denne artikkelen omhandler forebygging, og påpeker at forebygging ikke lenger bare rettes mot barn og unge. Denne tanken er ikke helt forlatt, men også analyser benyttes i forebyggingsøyemed for å kunne forutsi kriminalitetsutvikling. I artikkelen påpekes det at problemorientert politiarbeid har vært vanskelig å selge innad i politiorganisasjonen fordi det forbindes med papirarbeid, altså en akademikertjeneste i politiet. Dette møter ifølge Larsson en del motbør: «En politimann gikk så langt at han hevdet at det var umulig å rekruttere noen til å jobbe med analyser om 'man ikke ga dem en biljakt i uka'» (Larsson 2005: 276).

Utgangspunktet for monografien *For sikkerhets skyld* (Gundhus 2009) er at idealet om et kunnskapsstyrt politi forutsetter en ny profesjonalitet i politiet, altså en endring i politirollen. Denne monografien (opprinnelig levert som doktoravhandling i 2006, men publisert i en bearbeidet og forkortet versjon) viser også at det gjennom utdanningen er lagt vekt på en vitenskapeliggjøring innenfor rammene til høyskolemodellen. Her som en dreining som handler om forebyggingssidealer, ikke bare av kriminalitet, men også av risiko. I arbeidet rettet mot risiko er IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) et vesentlig hjelpemiddel, både i det problemorienterte arbeidet og kriminaletterretningen. Bruken av IKT knyttes dermed opp mot risikoforståelse og vitenskapeliggjøring av politiarbeid, og ses med bakgrunn i global utvikling, organisasjonskulturer innad i politiet, samt innføring av nytt teknologisk utstyr og utfordringer ved bruk av de nye virkemidlene.

Endres organisasjonskulturen ved bruk av IKT? Casestudier ved to politienheter, en forebyggende og en spesialenhet med vekt på kriminaletterretning, var en del av avhandlingsarbeidet. Til sammen ble det gjennomført 41 formelle individuelle intervjuer, 15 fokusgruppeintervjuer samt 428 timer med observasjon og dokumentanalyser.

Teknologibruk integreres i yrkeskulturen, og bør ifølge Gundhus ses i sammenheng med kjønnet samhandling. Men også etnisitet, klasse og hierarkisk plassering er av betydning for hvordan teknologi tas i bruk i gitte sosiokulturelle sammenhenger. Yrkeskultur og profesjonalitet er ikke nødvendigvis gitt og lik for hele politiorganisasjonen, men bør heller forstås som dynamisk og varierende etter organisering av arbeid og strukturelle rammer.

Kriminaletterretning diskuteres på bakgrunn av strategi- og policydokumenter: hvordan informasjon skal lagres, hva som er relevant, og hvordan dette kan skaffes til veie. Videre knyttes dette opp mot hva som gir anseelse blant de ansatte på spesialseksjonen, særlig forholdet mellom erfaringsbasert (gatenær) og analytisk kunnskap og det underliggende idealet om å produsere «fanger». Slik kan en også se diskusjonen av problemorientert politiarbeid (POP), styring og mål.

POP er tenkt å få politiorganisasjonen til å jobbe mer proaktivt ved hjelp av analyser. Bruken av IKT blir da sentral for kommunikasjon og analysearbeid, men Gundhus finner en nedvurdering av analysearbeidet som hun foreslår bør ses i et kjønns- og klasseperspektiv: Den handlingsorienterte politibetjenten har sterke mannlige konnotasjoner, mens analytikeren er anses for å være fjernt fra gaten og mer av en tenker. Det synes å være en endring i dette mannsidealet, men det er ulike oppfattninger om hvordan det er hensiktmessig å lede, og hvordan politiets mandat skal forstås. Noe av ulikheten har bakgrunn i ulike yrkeskulturer innad i etaten. Gundhus trekker her veksler på blant annet Ianni-Reiss' politisosiologiske klassiker *Two Cultures of Policing* i sin beskrivelse av motstanden mot styringen gjennom POP, og frontlinjens kritikk av at denne stjeler ressurser fra «ordentlig politiarbeid» gjennom krav om rapportering og målrettet innsats (Gundhus 2009: 187).

I materialet er det ikke samsvar mellom den overordnede politikken og praksis, eksempelvis i spørsmålet om forebygging. Gundhus (2009: 237) skriver: «Politiarbeidets innhold på de to stedene jeg har undersøkt, formes i stor grad av det operative politiarbeidet og av gatekunnskap.» Dette former synet på nye fenomener, hva som skal prioriteres og hvordan.

Denne konklusjonen er i tråd med Stenmarks konklusjon i avhandlingen *Polisens organisationskultur* (2005). Stenmark hevder at politiets organisasjonskultur både er splittet og forenet. I ulik grad integreres de ulike personalgruppene, som de politiutdannede, juristutdannede sjefene og sivilansatte. Dette antas å påvirke atferdsmessige forventninger de har til sine omgivelser på arbeidsplassen.

Identitet vokser ikke fram i et sosialt vakuum, men i en prosess med andre, som familie, venner og de grupperinger som følger av profesjonstilknytningen. I Lauritz' avhandling *Spirande polisidentiteter* (2009) behandles først og fremst den profesjonelle identiteten, forstått som det som skiller mellom å jobbe som politi og å

være *politi*. Han har spurt hvilke forventninger politistudenter har til sin framtidige profesjonelle identitet, og hvordan de opplever den etter kort tid i politiet. Videre har han undersøkt hvordan politiets identitetsskaping kan forstås ut fra hvordan sosiale identiteter trekker veksler på kultur og image i møte med profesjonen.

Ti politistudenter er blitt intervjuet til sammen fire ganger, fra begynnelsen av utdanningssløpet til omtrent ni måneder etter endt utdanning. De intervjuedes erfaringer og betraktninger danner grunnlag for en diskusjon om konstruksjonen av profesjonell identitet. Her blir de politiansattes grunnleggende normvurderinger sammenlignet med bildet de tror andre har av dem. En utdyping av forventninger til yrket og senere møte med praksis blir muliggjort ved at de ti informantene følges over tre år, for å kunne studere utvikling og forandring. Tre kriterier ble lagt til grunn for valg av informanter: kjønn, alder og hvorvidt studentene trodde de ville jobbe på et mindre sted eller i by etter endte studier. Lauritz påpeker at kjønn her er interessant som utvalgs-kriterium, da identiteten i utgangspunktet er sterkt kjønnsbestemt i politiet.

Ved det første intervjuet gir bare én student uttrykk for at det er usikkert at han vil forbli politi resten av livet. Alle informantene deler oppfatningen av at profesjonen kommer til å spille en stor rolle også i privatlivet. Et tydelig kjønns-skille er at kvinner anser tiden i ytre tjeneste som et raskere overstått stadium enn mennene gjør: «En uro som näms är att professionens närhet till dramatik och fara kan påverka ens mentala hälsa negativt, en annan oro att organisastionen kan visa sig vara alltför effektiv för att man ska orka arbeta i den» (Lauritz 2009: 73).

Informantene angir ulike grunner for å velge politiet som arbeidsplass, men omsorg og spenning går igjen som de overordnede motivene. Omsorg betones i mindre grad utover den treårige perioden da intervjuene fant sted, mens «spenning» i noen grad endrer betydning, og nærmer seg omskifting og variasjon i stedet for dramatik og blålys. Ellers motiveres de av teamarbeidet, personlig utvikling, det praktiske aspektet og muligheten til å jobbe på sitt hjemsted. En sterk forventning om samhold innfris, mens rapporteringskrav og administrative oppgaver ikke stemmer overens med informantenes oppfattelse av å ha valgt en praktisk profesjon.

Sosial kompetanse er viktig for å være en bra politi, både i relasjon til andre i tjeneste, men også til dem man møter i arbeidssammenheng. Det er også en beskri-

velse av et politi som er ungt både i kropp og sinn, og med mannlige fortegn når det beskrives i allmenne termer. Det «ekte og riktige» politiarbeidet i ordens-tjenesten oppfattes som et engasjement som bare varer noen få år.

Lauritz trekker veksler på teori om sosial konstruksjon og hermeneutikk, og har et induktivt utgangspunktet. Det teoretiske utgangspunktet er teori om sosial identitet og skillet mellom sosial og personlig nivå: «en professionell identitet betraktes som en av flere sociala identiteter som en individ lær sig at bemästra genom ett karriärbyggande» (Lauritz 2009: 42).

Det påpekes i avhandlingen at dette ikke nødvendigvis er et sterkt skille, men at det heller kan anses for å være en slags tosporet prosess som skjer både mellom de enkelte individene og mellom gruppen. Her kan det (slik social identity theory fremmer) åpnes for en mulighet til å bruke gruppeidentitet for å definere seg, og at det utvikles et repertoar av identiteter å veksle mellom.

Nøkkelord ellers er kultur, image og forventninger:

Liksom identiteten reflekteras i kulturen, speglas den också i andras uppfattning om gruppen. Den image den egna gruppen uppfattar, d.v.s. vad gruppen tror att den andra tror om dem, blir sålunda en hörnsten för hur den egna gruppemensamma identiteten uppfattas (Lauritz 2009: 55).

Også lærere ved politiutdanningen har vært gjenstand for forskning. I lisensiatavhandlingen *Att omskapa sin professionelle identitet* har Bergman undersøkt hvordan lærere danner seg en ny profesjonell identitet, og hvordan dette eventuelt påvirker deres kompetanse.

Hagen har i masteravhandlingen *Å gjøre jobben sin* (2007) stilt spørsmål ved hvordan de politiansatte opplever å jobbe med uttransporteringer, og hva slags strategier de bruker for å mestre belastningen. Ansatte fra både Politiets utlendingsenhet og et distrikts utlendingsseksjon deltok i semistrukturerte intervjuer. Profesjonsbegrepet er den overordnede teoretiske rammen for analysen, og Hagen forsvarer bruken av profesjonsbegrepet med utgangspunkt i Harriet Jenkins teorier. De politiansattes mestringsstrategier i en profesjonskontekst belyses for eksempel gjennom diskusjoner om den tvungne interaksjonen mellom de politiansatte og den uttransporterte. Det er en grunnleggende asymmetri, og den latente konflikten

i kontrollrelasjonen påvirker samhandlingen. Belastningen blir stor når de politiansatte opplever å være den iverksettende instansen, men ikke har anledning til å imøtekomme kritikken i de tilfeller hvor den uttransporterte yter motstand.

Hagens analyse av intervjumaterialet indikerer at informantene har et felles repertoar av mestringsstrategier. Disse strategiene omtaler Hagen som normalisering, legitimering og distansering. Ved normalisering tones markører for konflikt ned, for eksempel ved å gå i sivil eller holde samtalen i hverdagslige former. Ved å vise til vedtak og gyldighet i lovverket gis oppdraget legitimitet, og det beskrives som et bestillingsoppdrag. Distanseringen handler om å opprette en profesjonell avstand til jobben som gjøres under uttransport. Hagen konkluderer med at normalisering, distansering og legitimering synes å være utviklet som redskap i arbeidet med uttransport, og det søkes tilflukt i delt erfaring og forståelse innad i profesjonsfelleskapet.

Politiets mandat, med sitt monopol på legitim vold, gir politiet rett til å begrense og i noen tilfeller oppheve de rettigheter som Grunnloven gir statens borgere. I bokkapittelet *Den polisiära lämplighetslogiken – en text om de normer som genomsyrer polisiärt vardagsarbete* (2007) stiller Petersson spørsmålet om hvem og hva som egentlig styrer politiets handlinger i arbeidshverdagen. Det argumenteres for at det finnes en form for hensiktmessighetslogikk som overstyrer de reglene som det er vedtatt at politifolk skal følge. I stor grad styres de av spørsmål om hva det er hensiktmessig at de som politi gjør i den gjeldende situasjonen. Petersson kartlegger denne normstrukturen og gir betraktninger om de mulige konsekvensene for rettssikkerheten, politilederes mulighet til å styre politiet, samt effektiviteten i politiarbeidet. Teoretisk tar Peterson dels utgangspunkt i teorien om gatebyråkrater, dels i en normativ variant av ny-institusjonalisme som gir en tolkningsramme for hvordan normstrukturen påvirker politifolks måte å tenke og handle på i sitt arbeid. Frontlinjebyråkratenes arbeidssituasjon beskrives som komplisert, da de må prioritere mellom krav som stilles fra regelverk, organisasjon og bruker. Problemstillingen kan ofte overføres til frontlinjepersonalet i politiet. Ifølge Peterson vil det ofte være riktig å hevde at å være politi handler om å håndtere krav, krav som ikke sjelden vil være motstridende. Frontlinjen har et betydelig handlingsrom til å kunne håndtere den kom-

plekse virkeligheten, og avhengig av hvilken situasjon de møter, er det mulighet for å velge hvilket hensyn som skal prioriteres.

Hensynet til forskrifter, kolleger og medborgere vurderes videre i artikkelen, og disse kobles til regelverk, organisasjon og bruker. Disse hensynene stiller ulike krav til politifolks atferd ut i fra hvordan normene identifiseres og tolkes. Normene fungerer dels som informasjonsbærere, dels som regulerende instrumenter, og har oftest en allmenngyldig karakter ved at de gjelder flere personer og i flere kontekster. Ifølge Peterson får normene en betydningsfull rolle i situasjoner og organisasjoner som domineres av hendelser som er vanskelige å forutse.

Siden normene deles av flere, gir de likevel en grad av forutsigbarhet. Dette gjør seg også gjeldende i politiorganisasjonen, både på formelt og uformelt plan. Et eksempel på en uformell norm er normen om at politifolk ikke skal angi eller vitne mot kolleger. Ifølge Peterson er dette en sterk norm, selv om den står i direkte motsetning til regelverket. Normer bør anses for å utgjøre en institusjon, da de strukturerer menneskelig atferd slik at handlinger blir gjentatt, og blir stående som akseptable over tid.

Den normative varianten av nyinstitusjonalismen som Peterson viser til, framstår som et brudd med rational choice-teoriens syn på vektlegging av egennytte blant aktører i organisasjoner. I beskrivelsen av hensiktsmessighetslogikken han hevder gjennomsyrrer det praktiske politiarbeidet, ser han hen til kunnskapssosiologiske teorier om sosiale konstruksjoner, og hvordan disse er et resultat av mellommenneskelige møter i ulike situasjoner. Den politimessige hensiktsmessighetslogikken er å betrakte som et resultat av mellommenneskelig interaksjon. Den eksisterer også objektivt, og påvirker derfor politiets handlinger i en kontinuerlig dialektisk prosess som omtales som eksternalisering, objektivering og internalisering.

Hensiktsmessighetslogikken formes fortrinnsvis i interaksjon mellom politifolk, men også i møte med publikum. Fem ikke-uttømmende normkategorier angis: lojalitet overfor kolleger, street-justice, eldstemannsprinsippet (seniorennes forrang), autonomi i forhold til ledelsen, samt sikkerhet og autoritet. Hensiktsmessighetslogikken har i stor grad støtte i de forskriftene som regulerer politiarbeidet, men rommer også atferd som ikke har støtte i de styrende tekstene. «Løs kobling», eller forskjellen mellom hverdagspraksis og søndagsteori i en organisasjon, beteg-

ner den situasjonen som oppstår når ledere forsøker å opprettholde en legitimerende struktur ved hjelp av ulike forskrifter, samtidig som handlingene i feltet styres av mer praktiske hensyn. Det finnes muligheter for å styre for politikere i regulerings-, finans- og kontrollmakt, men ifølge Peterson er mulighetene til innsyn i hensiktsmessighetslogikken begrenset for politikere og politisjefer. Den polisiære normen om å holde distanse til sjefer og forskrifter gir en pekepinn mot at dette vil være tilfellet også i en tid framover.

Litteratur

- Bergman, B. (2009). *Att omskapa sin professionelle identitet*. Licentiatavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Granér, R. (2005). Lojala byråkrater eller självständiga sheriffer, I Egge, M., Strype, J. (red.), *Politirollen gjennom 100 år : tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.
- Filstad, C., Dean, G., Fahsing, I. A., & Gottschalk, P. (2007). Newcomers' use of colleagues as role models: research propositions for investigative thinking styles of law enforcement detectives. *Knowledge and Process Management*, 14(2), 71-80.
- Glomseth, R., Gottschalk, P., & Solli-Saether, H. (2007). Occupational culture as determinant of knowledge sharing and performance in police investigations. *International Journal of the Sociology of Law*, 35(2), 96-107.
- Gundhus, H. I. (2009). *For sikkerhets skyld. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.
- Gundhus, H. O. (2008). Kunnskapsarbeid og yrkeskulturer i politiet, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö University studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Hagen, Å. (2007). *Å gjøre jobben sin. Mestring og profesjon blant politiansatte*. Masteravhandling i sosiologi. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Karp, S., Stenmark H. (2008). Att lära till polis – traditioner och förnyelse inom utbildning och yrkesliv, I Larsson, P., Granér, R. (red.) (2008) *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.

- Lauritz, L. E. (2009). *Spirande polisidentiteter: En studie av polisstudenters och nya polisens professionella identiteter*. Doktorgradsavhandling i företagsekonomi. Umeå: Umeå universitet.
- Larsson, Paul (2005) Kriminalitetsforebygging og politirollen, *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 92 nr (3), 271-282.
- Petersson, O. (2007). Den polisiära lämplighetslogiken – en text om de normer som genomsyrer polisiärt vardagsarbete. I Funck, C., og Wolmesjö, M. (red-). *När den professionella autonomin blir ett problem*. Växjö: Växjö University Press.
- Stenmark, H. (2005). *Polisens organisasjonskultur. En explorativ studie*, Doktorgradavhandling. Umeå: Umeå universitet.

Kjønn og historie

Blant de få historiske studiene som er skrevet i Norden siden midten av 2000-tallet, er det en deling. Forskningen som tar for seg den eldste perioden, handler mer om politiet uten at den er kjønnnet. En slik studie er *Från fjärdingsman till närpolis - en kortfattad svensk polishistoria*, en gjennomgang av det svenske politiets historie gjennom 1900-tallet (Furuhagen 2009). Formålet har vært å gi et bilde av hvordan politiet har blitt styrt, vært organisert og har jobbet. Det er en gjennomgang av svensk politihistorie, med et primærkild grunnlag som består av betenkninger på departementsnivå og de over 100 statlige utredninger som har behandlet politiet. Et annet eksempel er *Rettsoppgjøret mot den norske politi- og lensmannsetaten*, en komparativ historisk studie av rettsoppgjørene ved fem ulike norske politikamre etter andre verdenskrig (Røysum 2008). Jo nærmere vi kommer vår egen samtid, desto mer handler de historiske studiene om kvinner. Historisk anses politi for å være en mannsbastion, og denne delingen framstår derfor ikke som så spesiell. Rekrutteringen til de nasjonale politiutdanningene i de senere år viser at dette er i endring, men hovedandelen av den forskningen som eksplisitt tar for seg kjønn i politiet, handler nesten alltid om kvinner og deres inntreden i politiet i en historisk framstilling.

Endringer i politivesenets organisasjon med tanke på det kommunale og statlige ansvaret, samt bakgrunnen for endringer i utdanningen og rekrutteringen, beskrives i avhandlingen *Kvinnor i polistjänst* (Dahlgren 2007). Dahlgren har undersøkt kvinnenes inntreden i det svenske politiet ved å studere utredninger, styreprotokoller og fagforeningstidsskrifter. Spesielt ser hun på hvordan (den svenske politiforeningen) Svenska Polisförbundet (S.P.) og «Kamraterna», fagorganisasjonen til Stockholms polititjenestemenn, løste spørsmål knyttet til kvinner i politistyrken i årene 1957–1971.

Framstillingen av polityrket som kjønnnet var ifølge Dahlgren også et ledd i å håndtere kjønnsproblemer i arbeidsstyrken. Ved å benytte seg av profesjonsteori om kvalifisering, yrkeskodeks og profesjonsetikk sammenligner hun med bibliotekar- og læreryrket, i perioden 1950-1970 ansett som semiprofesjoner med utdanning uten vitenskapelig forankring.

I Stockholm begynte forsøket med 14 kvinnelige aspiranter til ordenstjenesten. Før dette jobbet politikvinnene (omtalt som «politisøstre») stort sett i de største byene, med begrensede arbeidsoppgaver. I 1958 fikk «politisøstre» nye og andre arbeidsoppgaver. Det viste seg å være problematisk når de skulle ha like oppgaver og lik lønn. Det var i fagforeningen en utbredt frykt for at kvinner kunne komme til å avansere raskere enn menn, og mennene anså sine rettigheter truet. De påfølgende diskusjonene gjorde kjønnsstrukturene synlige. Spesielt i Kamraterna ble det gjort forsøk på å opprettholde mennenes privilegier og rettigheter, en variant av dobbel hegning (dual closure). Ved å understreke kunnskap, ekspertise og profesjonelle egenskaper var det mulig å motarbeide at andre grupper overtok arbeidsoppgavene, og å holde kvinner ute. Således handlet dette i stor grad om intern kontroll av yrket og monopolisering av ferdigheter og kunnskap. SP valgte ifølge Dahlgren en annen strategi ved å forsøke å løse spørsmålet på generelt plan. Denne strategien analyseres med bakgrunn i begrepene utestenging, inntrengning, dobbel strategi og «gränsdragande innhägnad».

Det var forskjeller og likheter ved de to gruppenes strategi. Fagforeningene understreket at kvinner måtte bli ansatt på likt grunnlag som menn, kvinner skulle ikke ha noen fordeler. Det var likevel forsøk på å stenge kvinner ute ved å sende dem til andre politiavdelinger hvor det var flere sivile oppgaver. Patruljen, som tradisjonelt har vært lavest i hierarkiet over politioppgaver, skulle holdes fri for kvinner. I 1969 ønsket politiet å overføre kvinner til siviltjeneste, noe som ble applaudert av politifagforeningen. Ekskludering innebar en strategi om kjønnet arbeidsdeling. Maskuline kvaliteter som styrke, utholdenhet og vold ble ansett for å være tett forbundet med patruljen, derfor burde ikke kvinner ha adgang til denne delen av polititjenesten. Ordens- og kriminalpolititjenesten ble kjønnskodede, og maskulinitet understreket som hegemonisk (2007: 15). Andre polititjenester ble ansett for å være patruljeringens motpol, enklere og bedre politiarbeid. Kvinner ble knyttet til sosialt og forebyggende arbeid. De avvek også fra normen for skikkelig politi i uniformering og våpen, blant annet ved at uniformen besto av en buksekjole, noe som også kan ha gjort det vanskeligere å bli ansett som skikkelig politi.

Det var sterke antagelser om at kvinnene ville få lettere arbeidsoppgaver enn mennene på grunn av sin svake fysikk. I Kamraterna begynte en kamp om å holde

på rettighetene de hadde opparbeidet seg. Kamraterna var lokalt forankret og organiserte ordenspatruljen i Stockholm. Da de første kvinnene søkte, hadde de med ett kvinnelige medlemmer å ta hensyn til. I en tid i endring ble det flere oppgaver, for eksempel var det mer jobb med bilismen enn tidligere. Beslutningen om at kvinner skulle ansettes kom fra de kommunale myndighetene, og ble av Kamraterna ansett som en mindre vellykket måte å løse bemanningsproblemer på.

Kamraterna beskyldte myndighetene for å løse mannskapsmangelen ved å ansette kvinner framfor å lønne mennene bedre. Det er ikke dokumentert at kvinner ble ansatt som følge av mangelen på ansatte i politiet. Det var ingen formelle hindre i 1958 for at kvinner kunne ta konstabelkurs, men det var bare i Stockholm det var meningen av kvinner og menn skulle ha de samme arbeidsoppgavene.

I de tre første årene jobbet Kamraterna for å finne en løsning på hvilke arbeidsoppgaver en kvinnelig betjent burde ha, i hvilken del av organisasjonen de burde være, og hvordan arbeidsfordelingen burde være. Et forslag strandet da det var usikkert om Statsfullmäktigen ville komme fram til det Kamraterna ønsket. Utviklingen ble lagt på is til en ny utredning kom i 1965. Der ble man enig med SP om at kvinnene skulle plasseres utenfor alminnelig tjeneste, noe som innebar at de ikke fikk gå i uniform. To kvinner klagde på denne avgjørelsen og fikk dispensasjon til å nytte uniform. Fra Kamraterna ble det hevdet at dette var en spesialisering som kunne gi kvinner fordeler ved opprykk. De holdt ikke på en enhetlig linje gjennom perioden, men det viktigste var å få kvinnene bort fra patruljerende tjeneste, uten at de fikk attraktive stillinger inne.

Utredningene og fagforeningene har i Dahlgrens utvalg en høyst ambivalent holdning til kvinner i tjeneste – kvinner hadde en plass i organisasjonen, men det var usikkert om de kunnes brukes i alt politiarbeid. I første rekke handlet Kamraterna ut i fra sine mannlige medlemmers interesser, som ble ansett for å være i fare. Dette gjorde de ved å forsøke å styrke korpsånden og den kollektive samlingen. Forsøkene på ekskludering og omplassering kan ifølge Dahlgren anses for å være en del av denne fagforeningens innebygde praksis. En praksis som i stor grad var preget av de mannlige strukturene innebygd i fagforeningen. Kamraternas handlinger kan også forstås som en profesjonell strategi, da den kunnskapen man fikk gjennom patruljering, og som la grunnen til senere opprykk, skulle forbeholdes mannlige politibe-

tjenter. Forsøket på å opprettholde en eksklusivitet om denne kunnskapen, sprang ut av et ønske om å kontrollere og verne om en profesjonell status.

SPs posisjon var noe annerledes, da initiativet ikke kom fra deres side, men de var sterke pådrivere for at forskriftene ble etterlevd. På denne måten var de med på å opprettholde utestengningen av kvinner og opprettholde patruljering som et mannlig privilegium. Kontrollen med yrket ble opprettholdt, og en yrkesdeling mellom menn og kvinner i politiet ble skapt.

Andre arbeid som tar for seg kvinner i politiet er Nordang (2007) og Ruud (2006). Nordang har i hovedfagsavhandlingen *Skjønn og kjønn. Om klager til Likestillingsombudet på ansettelser i politi- og lensmannsetaten 1980–2004* undersøkt klager på grunnlag av diskrimineringspraksis. En forståelse av at kjønn gjøres og konstrueres, ligger til grunn for studien på det forskeren omtaler som en organisasjon med tydelige maskuline særtrekk. Dette belyses spesielt ut i fra hvordan politiet begrunner sine vurderinger om personlig egnethet.

Det er også et kjønn, men mer historisk, perspektiv som preger masteravhandlingen *Kvinner i politiet, sand i maskineriet? Historisk gjennomgang av politikkvinnen* (Ruud 2006). Første del av avhandlingen er en gjennomgang av Norsk Politiblads utgivelser 1910–1920, med det formål å undersøke hvem de første politikvinnene var, og hvordan de opplevde yrket. Kvinnene mente selv det var behov for dem i etaten. Sedelighets- og kvinnesaksorganisasjoner presset på for at det skulle være rom for kvinner i etaten, men i samsvar med Dahlgrens (2007) funn blir det også her understreket at fysikk ble lagt til grunn for manglende kompetanse til å utøve yrket. Avhandlingens hoveddel er mer nåtidig, og skrives med bakgrunn i intervjuer av 10 kvinnelige politiansatte i alderen 25–35 år, deltagelse på politipatruljer og intervju av en ansatt ved beredskapstroppen, en arena i politiet ingen kvinner har entret. Til sammen skapes et bilde av yngre kvinner som ser flere muligheter enn de eldste i utvalget. De eldste kvinnene ser strukturelle begrensninger som innskrenker muligheter, f.eks. ulik oppfølging under graviditet eller returneringer ved barnepermisjon. I beredskapstroppen er kvinner ikke velkomne, det er ifølge informantene ikke i samsvar med handlemåten som ønskes innenfor beredskapstroppen. Uniformen skiller ikke, men de fysiske kravene til beredskapstroppen er så strenge at de anses for å være umulige av kvinnene.

Litteratur

- Dahlgren, J. (2007). *Kvinner i polistjänst. Foreningen Kamraterna, Svenska Polisförbundet och kvinnors inträde i polisyrket 1957–1971*. Doktorgradsavhandling i historie. Umeå: Institutionen för historiska studier, Umeå universitet.
- Finstad, L.(2005). En av gutta? Om kjønn i politiet, I Egge, M, Strype, J. (red,). *Politirollen gjennom 100 år: tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.
- Furuhaugen, B. (2009). *Från fjärdingsman till närpolis – en kortfattad svensk polishistoria*, Växjö university studies in policing, 2009:2. Växjö: Växjö universität.
- Nordang, I. (2005). *Skjønn og kjønn. Om klager til Likestillingsombudet på ansettelser i politi- og lensmannsetaten 1980–2004*. Hovedfagsavhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ruud, S. S. (2006). *Kvinner i politiet, sand i maskineriet? Historisk gjennomgang av politi-kvinnen*. Masteroppgave i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo
- Røysum, T. H. (2008). *Rettsoppgjøret mot den norske politi- og lensmannsetaten: En komparativ studie av rettsoppgjøret ved politikamrene i Østfold og Sogn og Fjordane*. Masteroppgave i historie. Oslo: Universitetet i Oslo.

Organisasjon og ledelse

Det har blitt rettet økt oppmerksomhet mot ledelse i politiorganisasjonen de siste fem årene, men hvor mye øker egentlig administrasjonen, og kan det måles? Det er spørsmålet som stilles i boken *Papperspolisen* (Westerberg 2004), som tar for seg den økende administrasjonen i moderne organisasjoner, og politiet fungerer som case. Ved å klassifisere arbeidsoppgaver måles økningen i administrasjon. Slik behandles det klassiske spørsmålet om en organisasjons effektivitet, men studien gir også en oversikt over det svenske politiets organisasjonsutvikling i nyere tid.

Westerberg tar utgangspunkt i administrative aktiviteter som observerbare studieobjekter, altså konkrete arbeidsoppgaver. Oppgaver som har til formål å konstituere, effektivisere eller legitimere organisasjonen, ligger utenfor dennes kjernevirksomhet. Politiet er valgt som case i denne studien av flere grunner. Det er en viktig institusjon, hvor det foregår en debatt om administrasjonen, og det er initiert betydelige endringer. I debatten Westerberg viser til, henvises det til at administrasjonen øker på bekostning av det operative arbeidet, noe som som framstår som et paradoks. Både voldsmonopolet og tilliten i befolkningen setter politiet i en særstilling. Til sist påpeker Westerberg politiets størrelse som motivasjon til å velge å jobbe med politiet som case. I 2003 jobbet 20 % av alle ansatte i den svenske statsforvaltningen i politiet.

Datamaterialet i denne studien består av intervjuer og studier av dokumenter (utredninger, rapporter, artikler, granskninger og budsjettredegjørelser) om politiet, samt informasjonsmateriale, utredninger, rapporter og andre dokumenter fra politiet. Studien begynner i 1965, da det svenske politiet ble statlig, en endring i organiseringen av politiet som ifølge Westerberg nok er den største i moderne tid.

Politiorganisasjonens historie preges ifølge Westerbergs gjennomgang av mangel på sentralstyring. Ønsket om en enhetlig organisasjon førte til en reduksjon av antall politidistrikt til 119. Med økning i biltrafikk fikk man en langt mer bevegelig kriminalitet som preget 1960-tallet, mens medbestemmelse på arbeidsplassen og deltagelse i styrene satte preg på 1970-tallet. Mangelen på politiansatte var også noe man snakket om på samme tid. Nye polititjenester forutsatte flere ansatte, mens politiet utførte arbeidsoppgaver som ikke krevde politiutdanning. En del

arbeidsoppgaver ble dermed forsøkt overført til annet personale, dermed kunne de drive «ekte politiarbeid». Første gangen sivilt tilsatte ble omtalt i politiorganisasjonen, var i 1973. Et annet tiltak var innføring av bruk av datamaskiner. Den første datamaskinen ble innført i høsten 1967 og kostet 7 millioner. 260 ansatte i politiet søkte på de 20 stillinger som skulle jobbe med dette feltet. Rundt denne tiden ble alle lønnsutbetalinger sendt ut ved hjelp av datamaskiner, noe som ble ansett for å være revolusjonerende. Bilsiltene ble også byttet ut ved opprettelsen av et sentralt register.

Tidlig på 1970-tallet mottok avisene sine leserinnlegg som kritiserte politiet, forteller Westerberg. Etter lesning her framstår dagens kritikk mot politiet som noe som har lange tradisjoner. Kritikken gjenspeilte ikke nødvendigvis de reelle forholdene. Budsjettene ble i årene 1965 til 1978 nær seksdoblet fra 407 millioner til ca. 2,3 milliarder. En ekspansiv utvikling ifølge Westerberg, og en periode som i boken omtales som «gullalderen» med raus ressurstildeling. Til sammen redegjøres det for fire ulike perioder i det svenske politiet og de viktigste endringene. Perioden 1979–1988 betegnes som «det reformerte politiet», mens perioden fra 1989 til 1996 beskrives som «et fornyet politi», og var preget av større vektlegging av budsjettering og rasjonalisering. Den siste perioden som beskrives, er politiet som en styrt organisasjon.

Der det i de første periodene først og fremst handlet om effektivisering og nye arbeidsoppgaver som skulle dekkes, er fokuset nå endret mot diskusjoner om økonomi. I 1997 ble om lag 1200 sivile ansatte oppsagt som følge av den vanskelige økonomiske situasjonen, og politifaglig ansatte ble satt til arbeidsoppgaver som resepsjons- og sekretærarbeid. En utvikling helt på tvers av alle bestrebelsene mot rendyrking av polititjenesten de siste førti årene.

Westerberg spør: Hva har forandret seg i politiet? Mange av diskusjonene har vart i flere år, men det har skjedd en forskyvning av hvor eller på hvilket nivå mange av arbeidsoppgavene utføres. Eksempelvis er det nå standard at politi selv legger inn en del informasjon i databaser. Organisasjonen og administrasjonen berøres av utviklingen ellers, også på områder som teknologi og økonomi. Likevel viser Westerbergs analyse at Rikspolisstyrelsen og politiorganisasjonen har vært flinke til å følge forvaltningens intensjoner og oppdrag. De har deltatt i de fleste forsøk

som er gjort innenfor programbudsjettering, bedriftsdemokrati og kvalitetssikring. Viljen til å følge forvaltningens intensjoner betegnes som så slående at forfatteren velger å omtale politiet som et forvaltningspolitisk eksperimentverksted. Rikspolisstyrelsen har gått fra å være en sterkt regulerende aktør som jobbet for enhetlighet til å ha en mer rådgivende, policyskapende rolle.

Målet med den legitimerende administrasjonen var å gjenopprette troen på politiet, men mål- og resultatstyringen har bidratt til administrativ tilvekst på alle nivåer i organisasjonen. Da kontorpersonalet forsvant i 1997 ble administrative arbeidsoppgaver flyttet til politiansatte.

En måte å beskrive det på er at det i dag er færre administratorer, men flere som administrerer. Noen enheter har mer ettersøkt spesialkompetanse, og det kan anses som en profesjonalisering av det administrative arbeidet. Rikspolisstyrelsen har siden midten av 1980-tallet brukt mye tid på å leve opp til forestillingen om å være en bra organisasjon, og har lagt ned mye arbeid i å legitimere egen virksomhet. De administrative oppgavene har ikke så mye å gjøre med det praktiske politiarbeidet som med å presentere, informere og gjøre rede for politivirksomhet og organisasjon for omverdenen. Det er ifølge Westberg en av de mest slående endringene.

Et annet eksempel på forskning om ledelse i politiet er rapporten *Ledelsesutvikling, gjennom deltakende observasjon og aksjonsforskning. Erfaringer fra et FOU-prosjekt i Østfold politidistrikt* (Aaserud 2007). Et overordnet spørsmål i denne er: I hvilken grad kan aksjonsforskning identifisere ledelsesutfordringer og bidra til ledelsesutvikling i et politidistrikt?

En induktiv empirisk tilnærming er benyttet, og over omtrent et halvt år ble det utført deltagende observasjoner. Senere ble det skrevet faglige refleksjonsnotat. Denne forskningsstrategien «vektlegger økt innsikt, forståelse og læring for begge parter i samhandlingen» (Aaserud 2007: 7). Her er altså kunnskapsutvikling om ledelse kombinert med praktisk endringsarbeid.

I rapporten påvises en del utfordringer for ledelsen, for eksempel ledelse i krysspress, verdibasert ledelse, målstyring og virksomhetsplanlegging, beslutningsprosesser, organisasjonslæring og helhetstenkning. Ledelsesutfordringene er ofte kontekstuelle og derfor mest knyttet til enheten som er undersøkt. Østfold Politidistrikt er satt sammen av fire tidligere selvstendige politidistrikter, som et

resultat av Politireform 2000. Denne sammenslåingen representerte en politisk og kulturell utfordring (Aaserud 2007: 20).

Krysspress framstår som et relevant tema, fordi det ble trukket fram når ledelsesutfordringer ble diskutert. Dette kunne være mellom proaktivt og reaktivt politiarbeid, mellom organisert kriminalitet kontra hverdagskriminalitet, eller lokale utfordringer versus distriktsovergripende utfordringer. Verdibasert ledelsesfilosofi knyttes i rapporten til spørsmålet om å framstå som troverdig, eller ses i spenningsfeltet mellom tillit og kontroll.

New Public Management og målstyring har stor innvirkning på den observerte lederatferden. Riksadvokaten sender ut mål og prioriteringer, og statsadvokaten har inspeksjoner og oppfølging. Aaserud stiller spørsmål om hva dette betyr for politiets vektlegging av oppgaver i et mer helhetlig perspektiv, altså for det totale politiproduktet. Virksomhetsplaner brukes aktivt i en prosess. Aaserud gjør rede for hvordan kriminalitetsanalyser og måltall sammen skal danne grunnlaget for virksomhetsplanene, men denne prosessen er til dels sterkt sentralt styrt. Å inkludere de ulike nivåene i organisasjonen har derfor handlet om å gi rom for åpenhet og innspill. Tidligere svensk politiforskning har vist at målene har ulik betydning på ulike nivåer. På det operative planet kan det være andre premisser som er styrende enn høyere opp i organisasjonen, og i denne sammenhengen vises det til forskning gjort av Granér og Ekman (Aaserud 2007: 71).

Målene som settes for politivirksomheten, kan også ha en legitimerende funksjon, hvor hensikten er å overbevise omgivelsene om at politidistriktet gjør de riktige tingene og foretar de riktige prioriteringene. Forskeren mener det er et sunnhetstegn at organisasjonen selv problematiserer målsettinger og kriterier, og at disse ikke underkommuniseres. Aaserud ser beslutningsprosessene i lys av Eriksens drøfting av kommunikativ beslutningstaking, og dermed vilkårene for argumentasjonsutveksling. Eriksens hypotese om kommunikativ rasjonalitet gjenkjennes på politifeltet, særlig behovet for åpne diskusjoner som grunnlag for gode beslutninger (2007: 81). Aksjonsforskning kan bidra til å identifisere utfordringer og bidra til utvikling i politiorganisasjonen, konkluderer Aaserud. Det forutsetter en rolleavklaring, og at prosessen ikke slutter når prosjektet er over.

Masteravhandlingen *Lederstil i politi- og lensmannsetaten* (Fjærli 2008) er en kvantitativ undersøkelse som ser på sammenhengen mellom organisasjonsteori og ledelse ut fra tre ulike modeller: «la-det-skure-ledelse», transaksjonsledelse og transformasjonsledelse. Disse ses i sammenheng med arbeidstilfredshet, helseplager og effektivitet. Fjærli finner at lederstil ikke er avgjørende for tilfredsheten til ansatte i organisasjonen, og at politiets utfordringer på feltet ikke handler om hierarkisk lederstil, men om fraværet av ledelse.

Litteratur

- Bruusgaard, R., Stave, H. (2008). *Er dagens styringsverktøy og organisasjonsstruktur i politidistriktene effektive virkemidler i bekjempelsen av den organiserte kriminaliteten i det norske samfunnet?* Avhandling for Master of Public Administration ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Handelshøjskolen i København. København: Handelshøjskolen i København.
- Fjærli, H. (2008). *Lederstil i politi- og lensmannsetaten: En studie i politi- og lensmannsetaten. I hvilken grad har denne betydning for effektiviteten, helsen og jobbtilfredsheten til ansatte i politiet?* Masteravhandling i ledelse. Institutt for statsvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Westerberg, A. I. (2004). *Papperspolisen. Den ökande administrationen i moderna organisationer.* Doktorgradsavhandling levert ved Institutt for Företagsökonomi. Stockholm: Handelshögskolan.
- Aaserud, T. (2007). *Ledelsesutvikling, gjennom deltagende observasjon og aksjonsforskning. Erfaringer fra et FOU-prosjekt i Østfold politidistrikt.* PHS Forskning 2007: 4. Oslo: Politihøgskolen.

Motivasjon og suksesskriterier

Hva skal man strekke seg etter og hvordan, og etter hvilke kriterier skal politiet vurderes? Dette undersøkes i artikkelen *Suksesskriterier for godt politiarbeid* (Gundhus 2007). De kvantitative målene er ikke nødvendigvis forenelige med de forebyggende strategiene politiet forventes å jobbe etter, noe som i praksis synes demotiverende og lite forenelig med forebyggingsstrategier. Dette antydes i to artikler som omhandler implementering av problemorientert politiarbeid i henholdvis Danmark og Norge (Hammerich 2008, Larsson og Thomassen, 2008). Innenfor straffesaksarbeidet synes det derimot enklere å måle ved å se på hvor lang tid det tar å for eksempel etterforske saker, noe som igjen kan gi målbar gevinst i å forbedre effektiviteten (Knutsson 2007).

Forskjeller i arbeidsprestasjon har stor betydning for kvalitative faktorer ved for eksempel undersøkelse av åsted, hvordan personer møtes, og i spørsmålet om hvordan politifolk løser ulike utfordringer. Men det er ifølge Holgerssons rapport *Spelar skillnader i arbetsprestation mellan poliser någon egentlig roll?* også forskjeller som er sterkere koblet til intensiteten i prestasjonene, for eksempel med tanke på antall ferdige rapporter. Om slike forskjeller egentlig spiller noen rolle, avgjøres av hvilke metoder som benyttes for å oppnå resultatet (Holgersson 2008).

Politiorganisasjonen driver ofte sitt arbeid på en måte som mange forskere hevder er ineffektiv. Effekten av de aktive politifolkene kan antagelig økes ved at de arbeidsmetoder som har vist seg å være effektive, brukes, mens man unngår de som har vist seg å være mindre effektive. Valget av arbeidsmetodene er også avgjørende for hvorfor det skal være hensiktsmessig å forsøke å øke arbeidsprestasjonen hos de mindre aktive politifolkene, ellers vil innsatsen de facto være meningsløs. Rapporten viser gjennom eksempler og henvisninger til tidligere forskning på metoder som har vist seg å være effektive eller ineffektive.

Sentrale spørsmål er hvordan man skal velge strategi for å velge metoder, og hvordan disse arbeidsmetodene skal kombineres for å få best mulig resultat. Holgersson framhever at det er avgjørende at politifolk utfører profesjonelle vurderinger. På det nåværende tidspunktet er det likevel noen mangler innenfor dette området, og det finnes et betydelig forbedringspotensial som kan bidra til at resultatene av virksomheten i politiet øker.

Tematisk er det en sterk forbindelse til en annen studie, *Individuelle arbeidsprestasjoner i uniformerat polisarbeid*, utført av Holgersson i samarbeid med Knutsson (2008). Deler av spørsmålene er også behandlet i Holgerssons doktorgradsavhandling fra 2005 *Yrke: Polis – Yrkeskunnskap, motivation, IT-system och andra förutsättningar för polisarbeid*, men sammenhengen mellom kvantitative og kvalitative dimensjoner er her undersøkt ytterligere. Rapporten er en empirisk studie av om lag 120 politibetjenter i ordinær uniformert tjeneste. Det er benyttet både deltaende observasjon, intervjuer og arkivdata. For å undersøke effektivitet er egeninitierte politihandlinger analysert. Analysen viser en betydelig variasjon i aktivitetsnivået blant de politiansatte når egeninitierte handlinger nyttes som hovedindikator. En gruppe står for et lavt aktivitetsnivå, mens en liten gruppe politiansatte står for en stor andel av intervensjonene. Ansatte med kort fartstid i politiorganisasjonen er mer produktive enn politiansatte med lengre erfaring.

For å vurdere de kvalitative aspektene ved politiarbeid og effektivitet, ble politibetjentene delt inn i ulike grupper. De ble bedt om å løse ulike oppgaver, og vurdert både på grunnlag av hvordan de løste disse og hvordan de møtte personer. Tre ulike nivåer var på forhånd utarbeidet. Kun 5 % kom til det høyeste nivået, som inkluderte oppgaver med behov for høy kompetanse og erfaring. Noe under 40 % av deltagerne i undersøkelsen greide kravene for henholdsvis nivå 1 og nivå 2, mens omlag 10 % ikke innfridde kravene til det laveste nivået. Motivasjon og erfaring kjennetegnet ifølge Holgersson og Knutsson gruppene som best løste oppgavene. For å endre effektiviteten i politiorganisasjonen bør man dermed endre faktorer som påvirker motivasjonen: lite rasjonelle oppfølgingssystemer, lite tilbakemeldinger og manglende muligheter for karriereutvikling.

Litteratur

- Björk, M. (2008). Fighting Cynicism: Some reflections on Self-motivation in Police Work. *Police Quarterly*, 11 (1), 88–101.
- Hammerich, M. (2008). 'Problem Orienteret Politiarbejde – når tjenesten tillader det'. En kvalitativ undersøgelse af POA-projekter i dansk politi. I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in*

- Växjö, August 2007. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Holgersson, Stefan og Knutsson, Johannes (2008). *Individuella arbetsprestationer i uniformerat polisarbete*. Växjö studies in policing no 3. Växjö: Växjö universitet.
- Holgersson, Stefan (2008). *Spelar skillnader i arbetsprestation mellan poliser någon egentlig roll?* Växjö studies in policing no 6. Växjö: Växjö universitet.
- Knutsson, J. (2007) Effektiviteten i straffesaksarbeidet i Vestfold politidistrikt, I Gundhus, H. O., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. Oslo: Politihøgskolen (PHS Forskning 2007:7).
- Gundhus, H. O. (2007). Suksesskriterier for godt politiarbeid. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 94(2).
- Larsson, P og Thomassen, G. (2008). I'm not a police officer anymore... I'm just fooling around!!! Main obstacles in implementing problem oriented policing in the Police. I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.

Endring og reform

Veien mot et norsk politidirektorat er behandlet av Askeland i hovedoppgaven *Lang ferd mot direktoratet* (2005). Her beskrives opprettelsen av direktoratet som en indre fristilling, som innebar en forskyvning av myndighet bort fra det parlamentarisk-politiske sentrum. Askeland hevder at motviljen mot direktoratsløsningen skyldtes «en irrasjonell frykt for maktkonsentrasjon og et politivesen utenfor demokratisk styring» (Askeland 2005: 123).

Hvordan var det mulig å opprette et direktorat i Norge 2000, når det ikke hadde latt seg gjøre tidligere? Dette spørsmålet stiller Engeslie i masteravhandlingen *En stat i staten? Organisering av politiets sentrale ledelse 1960–2000* (2008). Behovet for en sterkere politifaglig ledelse har ifølge Engeslie vært konstant, men løsningsforslagene har endret seg. Den politiske kontrollen er blitt tillagt større vekt enn i andre deler av forvaltningen, da politiet forvalter samfunnets legitime maktutøvelse.

Det syntes å ha vært en forutsetning for enhver debatt om politiets organisering at departementet var garantist for styring og kontroll. Engeslie ser nærmere på om disse forestillingene var gyldige for hele perioden. Et annet spørsmål som undersøkes, er i hvilken grad den kriminalpolitiske opposisjonen og nye forvaltningspolitiske strømninger fikk innvirkning på politidirektoratsprosessen. Dette er således en historisk gjennomgang av prosessen mot direktoratsopprettelse, og offentlige dokumenter er benyttet som kilder.

Et av funnene til Engeslie er at det stort sett var de samme argumentene som gikk igjen i de forskjellige rundene av debatten: departementet trengte avlastning, og etaten trengte bedre styring. Ifølge Engeslie er det en tredelt forklaring på hvorfor det ble mulig å opprette et direktorat. For det første ble opprettelsen av et politidirektorat et viktig premiss for den pågående omorganiseringen i politietaten, en omorganisering som departementet mente måtte innebære opprettelsen av et sentralt organ utenfor departementet. For det andre, og i nær sammenheng med foregående punkt, ble opprettelsen av direktoratet knyttet opp mot det allmenne omorganiseringsarbeidet som var blitt startet i Justisdepartementet. Problemene var stort sett de samme, men var kanskje blitt større etter som Justisdepartementet hadde vokst kraftig. For det tredje hadde Stortinget endret sitt syn på direktoratet.

Direktoratsmodellen ble tillagt nye funksjoner og gitt saksområder som var av politisk betydning.

Det ser ifølge Engeslie ut til at to ulike hensyn ble vurdert opp mot hverandre: Avveiningen mellom politikk og forvaltning samt avveiningen mellom styring og kontroll på den ene siden og faglig fristilling på den andre siden. De ulike løsningene har vært knyttet til ulike verdier. Ett av målene med omorganiseringen var å skape en politiorganisasjon bedret tilpasset mål- og resultatstyringen. Engeslie knytter omorganiseringen i ytre etat opp mot omorganiseringen i sentralledelsen. Politidistriktsutvalget skulle se på grensene, men det var gjennom dette utvalget at direktoratforslaget igjen tok form. Forslaget var ganske likt det første som ble fremmet i 1973, men ett nytt argument var at det ble hevdet at en direktoratsmodell ville gi bedre demokratisk kontroll.

I likhet med Norge har også Danmark gjennomført en politireform. I rapporten *Politireformen år to* (Balvig et al. 2009) undersøkes de mulige virkninger av politireformen som ble iverksatt 2007 i Danmark. Publikums syn på ressursproblemer, utsatthet for kriminalitet og kontakt med og vurdering av politiet er målt ved flere anledninger (se også Balvig og Holmberg 2008b). Datagrunnlaget består av syv representative spørreskjemaundersøkelser utført i tidsrommet 1998–2008. Samme skjema ble benyttet, og intervjuene ble utført per telefon. Dernest ble det utført en fokusgruppeundersøkelse. Funnene fra denne undersøkelsen ble også presentert i en egen rapport (Balvig og Holmberg 2008a).

Befolkningens vurdering av politiets synlighet hadde gått ned i signifikant grad i løpet av perioden, i likhet med tilfredshet med lokalt arbeid, akutt innsats og effektivitet. I 2008 var bare halvparten av de spurte tilfredse, og kun hver fjerde respondent hadde sett politiet patruljere den siste uken. Den allmenne tilliten steg fram til 2006, før den så sank (Balvig et al. 2009: 5).

Tilfredsheten med politireformen kan neppe sies å være fryktelig stor. Publikum synes å være irritert over at politiet ikke innrømmer mangler. Samarbeidspartnere opplever at tingenes tilstand ikke er endret, eller melder at det er blitt dårligere. Det meldes blant samarbeidspartnere også om at politiet er bemannet av frustrerte medarbeidere med en ledelse som kommuniserer dårlig innad og utad. De påpeker også at det oppleves vanskelig at politiledere ikke evner å ta imot kritikk eller bruke

den konstruktivt. Forventninger er ikke innfridd. Politireformen skulle føre til økt spesialisering, men den forespeilede endringen hadde ikke funnet sted, og verken ledere eller operative ledere hadde fått mer kompetanse. Det meldes også om mindre lokal forebyggende innsats. Samarbeidspartnerne foretrekker nærpolitiet, særlig der dette er godt utbygd. Det uttrykkes frustrasjon over at de blir «borte», særlig ved avvikling av turnusordninger, av mange omtalt som en byråkratisk feiltagelse. Samarbeidspartnerne til politiet anser kontinuitet i bemanningen som viktig, og mener derfor det bør satses på flere politidistrikter. De enkelte politifolkene får likevel gode skussmål. Blant publikum uttrykker tre fjerdedeler stor eller meget stor tillit til politiet, selv om forskerne finner en signifikant økning i angst for kriminalitet.

Litteratur

- Askeland, K. A. (2005). *Lang ferd mot direktoratet. En studie av reorganiseringen av den sentrale politiledelse*. Hovedoppgave i statsvitenskap. Institutt for statsvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Brastein, Tonje (2005). *Var politireform 2000 et resultat av politiets ønsker og behov?* Masteroppgave i statsvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Balvig, F., Holmberg, L. og Højlund Nielsen, M. P. (2009). *Politireformen år to. Befolkningens og samarbeidspartnerens syn på politiet i november/december 2008*. København: Københavns universitet.
- Balvig, F., Holmberg, L (2008a). *Fem minutter i tolv. Om forholdet mellom politi og befolkning umiddelbart før politikredsreformen 1. januar 2007*. København: Rigspolitiet.
- Balvig, F., Holmberg, L (2008b). *Politireformen år ét: Befolkningens syn på politiet i december 2007*. København: Rigspolitiet.
- Engeslie, V. (2008). *En stat i staten? Organisering av politiets sentrale ledelse 1960–2000*. Masteroppgave i historie. Institutt for arkeologi. Historie, kultur og religionsvitenskap. Bergen: Universitetet i Bergen.

Samarbeid og forebygging

Et trekk ved utviklingen når det gjelder krisehåndtering, er at det ser ut til å forventes at politiet skal samarbeide mer og jobbe mer forebyggende (Larsson og Granér 2008). Samhandling i akutte krisesituasjoner er et spørsmål om organisasjon, ledelse og samarbeid, og idealet er at politiet skal samvirke med øvrig krisepersonell. Berlin og Carlström har i *Samverkan på olycksplatsen. Om organisatoriska barriäreffekter* (2009) undersøkt beredskapsplaner, lovtekster og utredninger. Men ingen av disse angir *hvordan* denne samhandlingen skal skje (Berlin og Carlström 2009: 31). Forskerne har undersøkt to hovedproblemstillinger: Hvordan skjer samhandling ved ulykker, og hvorfor oppstår eventuelle organisatoriske barriereeffekter? Graden av formaliseringen i samvirket og horisontalt og vertikalt samvirke er undersøkt. Synkronisering er den mest rendyrkede form for samhandling. Ved store uønskede hendelser som akutte ulykker anses den semi-synkrone samhandlingen for å være undervurdert som arbeidsform, det trengs en evne til å veksle mellom parallell og synkron handlingsform. Forskerne finner også at det er snakk om handlingslogikker, tradisjoner, rettslige handlingsrom, forventninger og fordommer som skaper barrierer.

For å finne ut hvem som gjør hva, har de to forskerne intervjuet 80 individer og gjennomført 248 timer med observasjon. Observasjonene fordelte seg på tjue hendelser. Klar regulering og tiltro til andre aktører ser ut til å føre til godt samarbeid, mens uspesifiserte krav om samarbeid fører til barrierer som underminerer samarbeidet. Det synes ifølge forskerne å være behov for å bryte ned i mindre og mer spesifikke samarbeidsstrategier. De bruker fire ulike modeller for å forklare. Den ene er et regulerende hierarki hvor det er befalsordninger og ledelsesmodeller, rutiner, regler og faste definerte roller. Med tydeligere linjer ser man bedre samarbeid. De påpeker at den riksdekkende kanalen kunne blitt utnyttet bedre, men at det mangler rutiner for når og hvordan informasjon som formidles på denne måten.

En annen modell beskrives som den utviklede asymmetri. Her vises tegn til forsøk på dominans og til å få andre parter til å underkaste seg ledelse, og friksjon oppstår. Dette ser ut til å være utslag av en form for prestisjekamp. Det bemerkes at organisasjonene i disse tilfellene synes å ha vanskelig for å se lenger enn sin

egen oppgave. Når høyere befal går inn i situasjonen og tar over ledelsen, blir dette oppfattet som kritikk.

En tredje modell omtales som forventet symmetri. Her er det en forventning om samarbeid, men manglende samordning. Mangelen på samarbeid fra de respektive sentralene sprer seg nedover og fører til ventetider, med påfølgende friksjon. Under disse hendelsene manglet muligheten for spontan kommunikasjon og derved informasjonsformidling. Det manglet også utstyr for å ta imot viktig informasjon, særlig hos politiet. Det nevnes eksempler hvor politiet er observert i situasjoner hvor de trengte ambulanse og redningstjenesten, uten at disse fikk beskjeden. Politiet mistet også viktige ressurser der de andre unngikk truende situasjoner. Dette kan skyldes utydelighet i rolleforståelsen.

Spontant utbytte er termen som brukes på den siste forklaringskategorien. Tillit og rollefordeling kjennetegner spontant utbytte. Personlig kunnskap om fenomener bidrar til tillit. Dette er mest påtagelig i grenseoverskridende situasjoner, for eksempel når politiet deltar i redningsforsøk.

Samarbeid på tvers av etater er ifølge Berlin og Carlström en trend i vår tid, og det blir neppe mindre av det, heller ikke for politiet. Derfor er det viktig å sikre rutiner, regler og tydelig fastsatte roller. Disse fører til økt tiltro, rolleutvikling og personlig kunnskap, noe som er nødvendig ved akutte krisesituasjoner.

Masteravhandlingen *Savnet og ettersøkt* (Torkildsen 2008) er en empirisk undersøkelse hvor det er gjort en tverrsnittsstudie av alle søk etter savnede personer under ledelse av Hovedredningssentralen i Sør-Norge i 2006, altså landredningsaksjoner. Forfatteren har bakgrunn som politimann, og savnet en systematisk dokumentasjon av søksoperasjoner. Ett av målene har vært å systematisere de erfaringer Hovedredningssentralen og politiet har gjort gjennom flere år. Savnetoperasjonene koordineres oftest av en lokal redningssentral, og ulike aktører som politi, private foretak og frivillige organisasjoner deltar. Politiet iverksetter, leder og koordinerer redningsinnsatsen på land, og besitter også spesialressurser som hundetjenesten.

Torkildsen gjennomgikk loggføringsverktøyene til Hovedredningssentralen og politiet, og fant til sammen 845 søk etter savnede personer. Analyseenheterne er aksjonene, ikke de savnede. Et utvalg ble stratifisert, og totalt 375 saker er analy-

sert. Her ble de savnede personenes bevegelsesmønstre analysert. Videre undersøkte han om det var hensiktsmessig å plassere de ettersøkte i grupper med spesielle karakteristika, og hvordan slik kunnskap eventuelt kan brukes. Ved gjennomgang av materialet kom det fram at aksjonene ofte dreide seg om personer med helsemessige utfordringer. 52 % av ettersøkningene dreide seg om søk etter suicidale, demente og alzheimerpasienter og/eller psykiatripasienter. Tenåringer og eldre er overrepresentert i dette materialet.

Blant Torkildsens funn ellers er manglende samsvar mellom de ulike registrene til politiet og redningssentralen (SARA), og den raske eskaleringen i saker hvor barn, unge eller eldre er involvert, særlig der foranledningen er natur- og friluftslivaktiviteter. Meldingene kommer inn til politiet og det er de som iverksetter søk etter savnede, men politiet skal også ta affære om savnede er blitt utsatt for straffbar handling. Om savnede har forsvunnet av egen fri vilje, er det ikke en politisak, men at man ikke nødvendigvis vet hvilke scenarioer som utspiller seg, er en utfordring. Ved å se på myter eller etablerte sannheter blant folk som jobber med søk av savnede, har Torkildsen funnet at barn gjenfinnes nær utgangspunktet, kvinner nærmere utgangspunkt enn menn. Det kvantitative materialet suppleres med ulike caser, som eksempel en suicidal kandidat og en bærplukker.

Et prosjekt om rollefordeling og samarbeid i det offentlige møte med personer med alvorlige psykiske lidelser er utgangspunktet for rapporten *Mellom tre stoler* (Ferman 2006). Rapporten viser at det mangler en formell struktur og forankring, men at det er eksempler på godt samarbeid i enkeltsaker. Det er forståelse av hvem som har det formelle ansvaret, men taushetspliktens begrensninger ser ut til å hindre samarbeid. Ferman legger også til at de ulike partene ville tjent på å kjenne hverandres arbeidsfelt og reguleringen av disse områdene, slik at grenseoppgavene framstår som klarere. I rapporten framheves politiets velvillighet, men det stilles spørsmål ved arbeidsmetoder, særlig maktutøvelse og uniformsbruk.

Formålet med undersøkelsen som har resultert i rapporten *Sosialt arbeid i polisens värld* (Forby 2007), har vært å beskrive og analysere samarbeidet mellom sosialtjenesten og politiet i prosjektet «Ung och Trygg» i Göteborg. Videre er de ulike modellene problematisert og sterke og svake sider løftet fram, samt at utviklingsbehov er identifisert. Materialet er innsamlet gjennom observasjon og intervju. Sosionomer

er intervjuet, og det har vært uformelle samtaler med både sosionomer og politi, i tillegg til 12 intervjuer utført per telefon med ulike samarbeidspartnere.

I rapporten problematiseres det hendelsesstyrte politiet opp mot det kriminalpreventive, som skal være langsiktig. Sosionomene beveger seg på politiets territorium. Politiet styrer når de kan ha direktekontakt med de unge, og begrenser atferden til sosionomene ved å melde om upassende atferd fra sosionomenes side. Forby melder om et gjennomgående mønster: Ved etablering av kontakt i bostedsområder var den innledende fasen lik; først kommer politiet, og så kommer sosionomene etter å ha fått signal om at det er greit. Det er det kriminelle forholdet og etterforskningen som skal avklares først og har førsteprioritet. En observasjon er at dette ser ut til å endre hvordan politiet utfører sin tjeneste: «Polisen blir mer polis i och med att man ser att någon annan tar tag i de sociala frågorna. Kan slippa ta del av de uppgifterna» (Forby 2007: 38).

Forby konkluderer med at sosionomer i politiet er en ordning som bør fortsette, men formen på et slikt samarbeid må tilpasses den lokale konteksten. Noen ganger vil det holde med en kontaktperson, mens det i tilfeller med mer omfattende og alvorlig kriminalitet innenfor et geografisk område kan være hensiktsmessig at det er en egen ansatt som deler plass eller har kontor hos politiet.

Samordningsmodellen for lokale, kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) har gitt mulighet til mer samarbeid i Norge. Rapporten *Tro, håp og mulighet* (Egge og Barland 2009) er en evaluering av et samarbeidsprosjekt med rot i SLT. Formålet med prosjektet var å forebygge kriminalitet gjennom kvalifisering. Politiet jobbet fram alternative straffereaksjoner og var aktive slik at de unge fikk legge bak seg straffesaker.

Målgruppen var gutter med minoritetsbakgrunn i alderen 15 til 23. Politiet bidro til prosjektet ved å analysere kriminalitetsbildet, og gjennom forsøk på å finne nye måter å jobbe med gammel problematikk på. Kriminalitet ble ansett for å være en veldig stor del av problemet, og i prosjektperioden ble det rapportert om en sterk nedgang i rapporterte saker til politiet. En gevinst i prosjektet synes å være at de involverte lærte mye fra politiets involvering: straffesaker og alternative reaksjoner ble avgjørende for at guttene fikk en ny sjanse.

Rapporten *Utværdering av Kronobergsmodellen* (Alm 2009) fra BRÅ tar for seg en modell utarbeidet for å forebygge vold i det offentlige miljøet. Prosjektet rettet

seg mot unge og skulle forebygge at ungdom ruset seg og havnet i voldssituasjoner i det offentlige rom. I tillegg skulle det systematisk jobbes mot langerne av alkohol. Modellen ble forsøkt i syv forskjellige politiområder. Områdene ble fulgt i mellom fire og syv måneder, og både kvantitativt og kvalitativt datamateriale ble innsamlet, blant annet intervjuer og politiets egen dokumentasjon. I rapporten beskrives det hvordan modellen har blitt gjennomført i de syv områdene, og hvilke målbare effekter den har hatt både på ungdoms drikking i det offentlige rom og registrerte voldslovbrudd.

Den første delen av modellen angir en måte å møte bestemte situasjoner på. Ungdom i de gjeldende områdene, som har drukket eller skal drikke alkohol, oppsøkes. Alkoholen helles ut, og politibetjentene skal så ringe de umyndiges foreldre som anmodes å hente sine unge. Politiet skal også ringe foreldrene til andre mindreårige som måtte være tilstede, selv om de ikke har drukket. Den andre delen av prosjektet er rettet mot de som selger til mindreårige. Politiet skal gjennom kontakt med ungdom få bedre kunnskap om brudd mot alkoholloven, spore opp salgssteder og slik hindre tilgang til alkohol. Modellen bygger på en antagelse om at begrenning av alkoholtilførselen til unge vil fungere som en demper på voldsutøvelse. En tilsvarende framgangsmåte er tidligere blitt forsøkt, men denne gangen skulle arbeidet foregå mer strukturert. En mer langsiktig satsing var også tenkt, ved at politiet skulle nyttiggjøre seg potensialet som lå i kunnskapen.

Alm påpeker at målene er nådd i noen politiområder. Politiet har oppnådd å gripe inn overfor ungdom, og foreldrene er i stor grad kontaktet. Fire av områdene har ifølge forfatteren jobbet systematisk med måldel to: å systematisere kunnskap om arbeidet mot salg av alkohol til mindreårige. Ungdommen endret drikkemønster til å ikke opptre beruset eller drikke på offentlig sted. Ifølge tilbakemeldingen oppfattet de unge raskt politiets nye måte å jobbe på, og antallet som ble anbrakt til sykehus for alkoholforgiftning, ble redusert. Datamaterialet forteller lite om hvorvidt ungdommen drikker mer på private arenaer som følge av endringene i politiets arbeidsmetode.

Ved fem av de syv politiområdene var det en nedgang i voldskriminalitet i 2008 sammenlignet med årene 2006 og 2007. Samtidig gikk voldskriminaliteten ned også i to områder hvor man i begrenset grad jobbet etter Kronobergsmodellen.

Derfor ble det hentet inn ekstra data om den generelle voldsutviklingen i området, der nedgangen var markant for de berørte områdene. Denne utviklingen var mindre positiv enn ventet, fordi områdene som ikke har jobbet ut i fra modellen også hadde en nedgang. BRÅ er positive til utviklingen og modellen fordi dette er en begripelig arbeidsmetode som er relativt enkelt å innføre og få gjennomført. Fire av de undersøkte politiområdene har i realiteten fungert som kontrollområder siden de ikke har jobbet etter modellen i prosjektperioden. Ut fra erfaringene som er samlet, ser det ut til at det er enklest å gjennomføre den første delen av modellen, altså den delen som er rettet mot ungdom ute i byrommet, men forskeren påpeker at det er viktig å gjøre rede for hva som skal være minimumskravet for å kunne si at modellen benyttes.

Det avviks- og kriminalitetsforebyggende samarbeidet mellom skole og politi er tema for en annen avhandling om politiet og dets samarbeidende aktører. I masteravhandlingen *Samarbeidet mellom skole og politi – et tveegget sverd* (Lid 2007) undersøkes samarbeidet mellom ungdomsskoler i Oslo og politiet. Fem politikon-takter og fem representanter fra fem ulike skoler ble intervjuet. Lid finner at konkrete eller generelle bekymringer utvikles. Ellers er samtaler med elevene et viktig tiltak, men det er skolens forståelse av hendelsen som innvirker på om politiet kontaktes. Etableringen av samarbeid ser ut til å virke slik at terskelen blir noe lavere og flere saker defineres som «politirelevante». Formålet med kontakten synes å være å fremme velfungerende (også i normativ forstand) ungdommer. Det er en endring ved at kontakten i større grad rettes mot enkeltindivider.

Utviklingen av politiråd, hvordan de ble etablert og fungerer lokalt, er tema for masteravhandlingen i politivitenskap *Samarbeid og ryggdekning* (Birkeland 2009). Gjennom en analyse av politiske dokumenter undersøkes de fire nøkkelbegrepene samarbeid, forebygging, lokalsamfunn og trygghet, sentrale i myndighetenes argumentasjon for politiråd. Politiråd oppfattes som en ny samarbeidsform og en formalisering av en samhandlingsarena som legger til rette for utveksling av informasjon, samt fordeling av ansvar og felles strategier. Trygghet synes å være en viktig målsetting, og begrepet ryggdekning sikter til at de skjermer hverandre og jobber mot felles mål.

Blant utførte casestudier som tar for seg forebygging og samarbeid er, *Fra kampanje til brannslukking* (Tømmerås 2007). Gjennom intervju og nærlesning av dokumenter som omhandler Politireform 2000, virksomhetsplaner og tiltaksplaner,

har Tømmerås i denne masteravhandlingen undersøkt om det tverrfaglige forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge ved Sentrum politistasjon i Trondheim ble endret som følge av politireformen. Det er gjennomført til sammen 12 intervjuer. Fem intervjuer med politirepresentanter er fordelt på to tjenestemenn, to intervjuer ved Trondheims distriktet sentralt og en fra Politidirektoratet. Totalt syv personer fra barnevernsvakten og andre ansatte med som jobber i SLT-samarbeidet, ble også intervjuet. Både hvilket samarbeid som ble opprettet, og hvordan de samarbeidende aktørene oppfatter hverandre analyseres med bakgrunn i teorier fra Lipsky, Weiss og Bakkeliën, og de organisatoriske og strukturelle tiltakene etter reformen (Tømmerås 2007: 13). Hvordan de har blitt enige om minstemål av felles mål, standarder og verdier, samt håndtering av taushetsplikten, beskrives også.

Det eksisterte også noe samarbeid tidligere, men etter reformen fikk politiet en eksplisitt plikt til å samarbeide. Gjennom SLT-koordinatoren meldes det at det har funnet sted en nedbygging av institusjonelle grenser. Flere av informantene framhever at de er blitt mer bevisste på andres kompetanse, og flinkere til å se at en utfordring kan møtes på flere måter. De samarbeidende aktørene mener de ser en ydmykhet fra politiets side i at de vil lære mer om hvordan man kan jobbe med unge. Noe rom for forbedring meldes det om. Alt strander om sommeren. På grunn av ferieavvikling oppleves det at det da er to måneder hvor den forebyggende avdelingen legges på hold, og sakene hopper seg opp.

Det er ifølge Tømmerås ulike oppfatninger om barns skjermingsbehov ved plassering på institusjon og vurdering av valg av tiltak. I noen få tilfeller (med to til tre ungdommer) har diskusjonene blitt brakt opp på et høyere nivå, og sakene blitt diskutert med den øverste ledelsen i kommunen. Tømmerås foreslår at uenighetene muligens er utslag av manglende ideologisk kompabilitet.

Tidligere var det først og fremst et proaktivt primærforebyggende fokus. Krav om saksbehandlingstid og høy oppklaringsprosent ser ut til å ha endret på dette. Det er også blant Tømmerås' materiale grunnlag for å vise til lite egnede måleparametere for forebygging. Riksadvokatens tall fanger ikke opp om primærforebyggende tiltak hjelper. Inngåelse av tverretattlig samarbeid kan knyttes direkte til reformen, men de politiansatte mener at de har mistet en del tilflyt av info fordi de ikke er på skolearenaen lenger.

Litteratur

- Alm, A. (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbeidsmetode for at forebygga det offentlig miljø*. Brå 2009: 5. Stockholm: BRÅ
- Berlin, J., Carlström, E. (2009). *Samverkan på olycksplatsen. Om organisatoriska barrier-effekter*. Trollhättan: University West.
- Birkeland, L.H. (2009). *Samarbeid og ryggdekning. Politiråd i støpeskjeen*. Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.
- Egge, M., Barland, B. *Tro, håp og mulighet – evaluering av et kriminalitetsforebyggende ungdomsprosjekt i Skien*. PHS Forskning 2009: 1. Oslo: Politihøgskolen.
- Ferman, T. (2006). «Mellom tre stoler» - *Samarbeid mellom politi, psykiatri- og kommunehelsetjenesten i møte med mennesker som har alvorlige psykiske lidelser og sammensatte behov*. Rapport 11-2006. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.
- Forby, T. (2007). *Social arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. Rapport 3: 2007. Göteborg: FoU i Väst.
- Gundhus, H. I., Egge, M., Strype, J., Myhrer, T. (2008). *Modell for forebygging av kriminalitet? Evaluering av Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. PHS Forskning 2008:4. Oslo: Politihøgskolen.
- Larsson, P., Granér, R. (2008) Innledning, I Larsson, P., Granér, R (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Lid, S. (2007). *Samarbeidet mellom skole og politi – et tveegget sverd*. Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Torkildsen, P. O. (2008). *Savnet og ettersøkt. En studie av savnede personer på land i Norge og de sök som blir iverksatt for å finne dem*. Masteroppgave i samfunnsikkerhet, Universitetet i Stavanger. Stavanger: Universitetet i Stavanger.
- Tømmerås, A. (2007). *Fra kampanje til brannslukking. En casestudie av det tverretatlige forebyggende samarbeidet mellom Sentrum politistasjon og Trondheim kommune rettet mot barn og ungdom*. Masteravhandling levert ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Trondheim: NTNU

Megling og konfliktløsning

Både restorative justice og restorative policing har bredt om seg, både som forsøk på å redusere belastningen på domstolsapparatet, og for å gi unge en mulighet til å bli ferdig med straffesakene sine hurtig. Et landsdekkende prøveprosjekt med delegert påtalekompetanse til lensmenn i konfliktrådssaker (Konfliktrådsprosjektet), og et prosjekt i Nord-Trøndelag ved navn Megling i Lokalsamfunnet, er evaluert i rapporten *Evaluering av Konfliktrådsprosjektet og MIL. Påtalekompetanse til lensmenn og nye meglingsarenaer* (Egge 2007).

Vanligvis er det politijuristene som har påtalemessig kompetanse når straffesaker overføres til konfliktråd. Ved å forsøke å overføre denne kompetansen til lensmennene ble det ansett som mulig å øke antall saker som ble oversendt til konfliktråd. Påtalekompetansen lensmennene fikk, var personlig og kunne ikke delegeres. De 68 lensmannskontorene var ikke tilfeldig valgt, og inkluderte alle politidistrikt utenom 2.

Målsettingen med rapporten var blant annet å utvide faktagrunnlaget tilknyttet overføring av påtalekompetanse til lensmann i konfliktrådssaker, da særlig med hensyn til om antall overførte saker økte. Dokumenter, registerdata, spørreundersøkelse og intervju ble benyttet som data i undersøkelsen. Fem ulike spørreskjemaer ble benyttet, og det ble foretatt til sammen 90 intervjuer av lensmenn, påtalejurister og konfliktrådsledere.

I prosjektperioden (2003–2005) ble det totalt overført 496 konfliktrådssaker. Det er knyttet noe usikkerhet til tallene, men det er estimert at omtrent 30 % av sakene ble oversendt av lensmenn. Det var store variasjoner i hvor mye de ulike lensmannskontorene har benyttet seg av påtalekompetansen: Noen har ikke brukt den i det hele tatt, andre har benyttet den svært mye. Utviklingen var ikke som forventet, den steg fram til første halvdel av 2004 for deretter å synke. Dertil var det heller ingen positiv effekt, eller noe utvidet samarbeid, av at flere lensmannskontorer i samme distrikt ble med på ordningen. Det var en forventet sammenheng mellom store lensmannskontorer og relativt sett mange saker, men dette ble ikke bekreftet gjennom gjennomgang av sakene. Saksbehandlingstiden gikk ned, men også denne effekten var redusert ved slutten av prosjektet: «Reduksjonen skyldtes

ikke at lensmennene brukte lengre tid, men at påtalejuristene klarte å korte ned på sin saksbehandlingstid» (Egge 2007: 9).

De responderende lensmennene hadde etter endt prosjekt gjennomgående større tillit til den forebyggende effekten av konfliktråd enn til de tradisjonelle reaksjonsmåtene. Begrunnelsen var at møtet ga gjerningspersonen mulighet til å skjønne hvilke konsekvenser handlingen fikk for andre. Denne innsikten åpnet for læring og endring, hevdet informantene. Videre ble ordningen opplevd som effektiv, både med tanke på rask reaksjon og fordi den er prosesseffektiv. Flertallet ønsket at ordningen skulle utvikles og utvides, men flere ga uttrykk for at ordningen var uferdig i den formen som ble iverksatt. Påtalejuristene var stort sett enige med lensmennene, men noe mer bekymret for spørsmål om rettsikkerhet, manglende tillit og en omfattende saksbehandling.

Rapporten har satt opp kjennetegn for seks idealtypiske lensmannskontorer etter som de så muligheter eller begrensninger i påtalekompetansen. De som omtalte begrensninger var, «konservativ», «pragmatisk» og «usikker». De konservative begrunnet sin tradisjonsbundethet med at de ikke så noen allmennpreventiv effekt, mens de pragmatiske ikke anså at påtalekompetanse økte antall saker. Blant de usikre var det flere lensmannskontorer som økte sin tilslutning til overføring av påtalekompetansen uten at de økte overføringen av saker. Dette ble begrunnet i kunnskapsmangel på det juridiske og påtalemessige området.

De som så mulighetene ved bruken av påtalekompetanse, blir omtalt som «styrt», «proaktiv» og «lærende». I kategorien «styrt» var målene og sentrale pålegg hovedmotivasjonen, og her var prosjekteffekten størst. Noen lensmannskontorer hadde over tid hatt en helhetlig forebyggende strategi, her fant man de proaktive, som for øvrig også hadde et utstrakt samarbeid med andre etater. Blant de lærende ble det satset bredt på holdningsendrende prosesser, og kunnskap ble brukt som ledelsesverktøy. Arbeidet var ofte knyttet til enkeltpersoner som skapte motivasjon og evnet å holde fokus.

MIL (Megling i Lokalsamfunnet) dekket alle lensmannskontorene i Nord-Trøndelag og var ideologisk fundert i restorative justice. Målet var å utvide bruken av megling og samarbeidet med andre etater. Fem polititjenestemenn ble utdannet til såkalte politimeglere, og det ble gjort positive erfaringer som også ble delt av

konfliktrådene. Det ble likevel avdekket noen utfordringer ved ordningen: Erfaringene fra prosjektet viser at partene i konfliktrådssaker med politimeglere godtar, og i de fleste tilfelle ønsker, den autoritet politiet representerer. Dette utfordrer en av konfliktrådets grunntanker – at konfliktrådet skal styrke det sivile samfunnet (Egge 2007: 16).

Det konkluderes med at ordningene samlet sett ikke har ført til den økning av overførte saker som det ble antatt. Saksbehandlingstiden ble kortere, men gevinsten ble redusert ved avslutningen av prosjektet, slik at argumentet om besparelse ved overføring av påtalekompetanse ble svekket.

Bevissthetsnivået om konfliktrådsordningen var likevel økt, der den ble brukt i et visst omfang, var det også økt kunnskap om ordningen og om straffesakskjeden. De som ikke brukte ordningen slik den var intendert, framhevet momenter som begrensningen i påtalekompetansen, den manglende muligheten til å delegere til andre ansatte, manglende kunnskaper om juridiske spørsmål og datatekniske systemer samt forholdet til påtalejuristene. Det siste momentet tyder på at enkelte lensmenn har opplevd å bli motarbeidet av denne yrkesgruppen i politiet, noe som også kan være til hinder ved annen bruk av begrenset politimyndighet (se også: Myhrer 2007).

Politimegling anses som et nyttig verktøy i forebyggende arbeid, særlig blant unge. I *Politimegling: «Det er et møte med mennesker som har en konflikt og som antagelig kan avgjøres utenfor straffesak»* har Bjurstedt (2009) sett nærmere på forholdet mellom politimegling og konfliktrådsmegling. To politiinformanter som jobber som politimeglere og har deltatt på kurs i restorative justice og restorative policing er intervjuet, i tillegg til tre ungdomsinformanter som har vært part i megling. Fem observasjonshistorier er også med i avhandlingen. Spørsmål som behandles er hva politimegling er, samt likheter og forskjeller mellom politimegling og konfliktrådsmegling. Bjurstedt konkluderer med at politimegling ikke er det samme som konfliktrådsmegling. Politiinformantene oppgir selv at de jobber med forventningene til partene i forkant av meglingene, og også styrer mer i meglingen. De formaner også mer enn en konfliktrådsmegler skal gjøre. På noen områder er det en kolonisering, men politiet er ifølge Bjurstedt lojale overfor konfliktrådets prinsipper.

Litteratur

- Bjurstedt, H. V. (2009). *Politimegling: «Det er et møte med mennesker som har en konflikt og som antagelig kan avgjøres utenfor straffesak»*. Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Egge, M. (2007). *Evaluering av Konfliktrådsprosjektet og MIL. Påtalekompetanse til lensmenn og nye meglingsarenaer*. PHS forskning 2007: 2. Oslo Politihøgskolen.
- Myhrer, T. (2007) Begrenset politimyndighet. I Gundhus, H. O. Larsson, P. og Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. Oslo: Politihøgskolen (PHS Forskning 2007:7).

Kriminalitetsbekjempelse og etterforskning

Avhør, etterforskning og analyse

I de siste årene har det vært økt oppmerksomhet omkring utsatte gruppers møte med politiet. Malmberg og Färm har i boken *Dolda Brottsoffer* (2008) forsket på hvordan politiet og sosialtjenesten håndterer lovbrudd og overgrep mot personer med funksjonshemninger. Studien trekker veksler på handikappforskning, kjønnsforskning og viktimologi, men forskningsspørsmålene og funnene går direkte på hvordan politimyndigheten håndterer funksjonshemmede kriminalitetsofre. Hvordan personer med funksjonshemning møtes som mistenkte, og hvordan dette møtet blir tilrettelagt, beskrives i tillegg nærmere.

Ledere i nærpolitiet (NÄPO) og länskriminalen ble intervjuet, i tillegg til enhetsjefer, ansatte og etterforskere som jobber ute i feltet. Ledere, ansatte og enhetsjefer fra sosialtjenesten ble også intervjuet. Til sammen ble det gjennomført 26 intervjuer, dokumentanalyse og gjennomgang av politianmeldelser. Selv om politivirksomheten er tungt regulert, eksisterer det ingen direktiver eller retningslinjer som sier hvordan de skal forholde seg i de tilfeller hvor kriminalitetsofferet er funksjonshemmet. Det er også noe usikkert hva som faller inn under begrepet funksjonshemmet. I noen tilfeller kan det være hemning som skyldes for eksempel høy alder, forteller forfatterne.

Analysen av anmeldelser som gjelder tyveri, ran og bedrageri mot funksjonshemmede, viser at funksjonshemmede ikke er mer eller oftere utsatt for kriminalitet, men noen få er oftere utsatt for grovere kriminalitet, forteller intervjuede

politifolk. De har merket seg at særlig yngre mennesker utsettes for voldsomme episoder i det offentlige rom, for eksempel på vei hjem fra et utested. Unge jenter utsettes for mer seksualiserte former for overgrep, dette gjelder også ulike former for «grooming». Det er en utbredt antagelse blant de politiansatte at det finnes overgripere som leter opp ofre som for eksempel yngre jenter med mentalt funksjonshemming. Overgriperen er da som regel en funksjonsfrisk mann. Verbale trusler om å drepe eller skade tas bokstavelig, noe som gjør det enklere å true til seg penger. Personalet på institusjoner bekrefter denne oppfatningen, og forteller om personer som «bor seg inn» i leiligheter og dermed sikrer seg gratis mat og bolig (Malmberg og Färm 2008: 63).

Andre hendelser det meldes om, er at funksjonshemmede lokkes til kriminelle handlinger, som å hente ut penger på stjålne kort. Dermed får de en dobbeltrolle som både gjerningsperson og offer. Denne typen lovbrudd anses blant politifolkene for å være spesielt onde. I beskrivelsene til Malmberg og Färm synes denne dobbeltposisjonen vanskelig å håndtere på et menneskelig plan, særlig i tilfeller med vold:

[Man] ger ju även kärlek och ömhet (..) Våldet är ju förknippat med den människa som man tycker om och som ger en omvårdnad och som ger en extra blickar och leenden. Och se'n så missbrukar man det. (..) Det är ju en så'n oerhörd smärta i det hela också (..) och se'n finns det ju en rädsla naturligtvis, för att vad om ja berättar (Malmberg og Färm 2008: 65-66).

Alle de besøkte politistasjonene er handikapptilpasset, men teksttelefonen er borte, noe som vanskeliggjør anmeldelser for en gruppe funksjonshemmede. Gjennomgående er det andre som anmelder lovbrudd på vegne av de funksjonshemmede. Det er det ifølge forskerne to grunner til. Enten får de funksjonshemmede som har vært utsatt for lovbrudd hjelp, fordi de ikke forstår at de har blitt utsatt for et lovbrudd, eller fordi de ikke vet hvordan de skal gå fram.

Det er varierende hvordan eller om det noteres at funksjonshemmingen har betydning for hvordan man går fram i den videre etterforskningen. Politiansatte forteller i intervju at de noterer om det for eksempel behøves tegntolk, men det finnes ingen rutinespørsmål eller rubrikker som skal krysses av. Dermed avhenger

kvaliteten av rapporten på hvem som tar den imot, og graden av lokalkunnskap. Som regel vil de som mottar rapportene i de minste kommunene vite om adressen for eksempel er en institusjon. Den manglende skriftligheten begrunnes i at det ikke skal være noen tilleggsbelastning, og at de ikke vil henge ut noen som kommer med en anmeldelse. Dermed er nedtegningen redefinert til noe som kan være integritetskrekkende for anmelderen (MalMBERG og FÄRM 2008: 74). Den manglende skriftligheten kan være et problem senere, om det for eksempel er behov for bistandsadvokat.

De politiansatte møter der det er mest beleilig, også i gruppehjem, men da uten uniform. Det hender at avhørene, eller snarere intervjuene, tas opp på bånd. Et problem for etterforskerne kan være manglende detaljer. En av etterforskerne påpeker at noen av de som får størst problemer med forklaringene sine, er de som har kognitive svikt som gjør at de har vansker for å huske hva som har skjedd tilbake i tid. De blir ekstra utsatt, fordi det er krav om å redegjøre for noe tidsmessig i en rettssak.

Politifolk opplever grensdragninger som vanskelig, for eksempel i tilfeller hvor ansatte har anmeldt det de mener er en overgriper, mens den kvinnelige beboeren anser det for å være en kjæreste og mener dette handler om retten til å leve ut egen seksualitet. Forskerne har et bestemt inntrykk av at politiet tar spørsmålet om hvordan de skal møte personer med funksjonshemninger seriøst. Det er likevel opp til den enkelte politimann å vurdere hvordan det gjøres, og dermed avhenger oppfølgingen av den enkelte politiansattes erfaring og kunnskap om de ulike funksjonshemningene og hvordan de virker inn på for eksempel evnen til å vitne.

I avhandlingen *Utvikling av saker om seksuelle overgrep mot barn fra 1980–2003* (2007) har Olsen undersøkt hvordan ulike profesjoner jobbet med overgrepssaker, og da særlig hvordan de samarbeider. Det vises til kriminalstatistikken for ferdig etterforskede saker, samt straffereaksjoner for seksuelle overgrep mot barn under 14 år og seksuelle overgrep mot barn under 16 år. Representanter for barnevernet, politiet, en lagdommer, en bistandsadvokat og en representant for et støttesenter mot incest er intervjuet. Av særlig interesse her er intervjuene med den politiansatte, som opplever at det fremdeles er vanskelig å jobbe med overgrepssaker, selv med den rutinen som opparbeides med erfaring. Metoden for avhør av barn beskrives

som faser med kontaktetablering, innledende prosedyre, introduksjon til tema, fri fortelling, sonderende fase og avslutning med oppsummering. Det er utfordrende å få barn til å fortelle uten å lede. Speiling benyttes, men også fraser som «fortell, fortell slik at jeg kan forstå» (Olsen 2007: 88). Selve framgangsmåtene er testet i den eksperimentelle studien, *Barns minne och realism i konfidensbedömningar vid fria återgivningsfrågor och fokuserade frågor om en upplevd händelse* (Allwood og Innes-Ker 2008).

Også artikkelen *The Effect of Long-Term Training on Police Officers' Use of Open and Closed Questions in Field Investigative Interviews of Children* tar for seg hvilke type spørsmål etterforskere stiller barn i avhørssituasjonen (Myklebust og Bjørklund 2006). Totalt ble hundre barneavhør delt inn i to grupper basert på etterforskerens kompetanse, altså utdanning og erfaring. Informantene ble rekruttert blant deltagere på kurs for avhør av barn ved Politihøgskolen i Oslo og var reelle avhør. Avhørene var de eneste som eksisterte av barnas forklaringer, de var tatt opp på video og senere transkribert. Hvert enkelt avhør ble godkjent av ansvarlige dommer. Spørsmålene etterforskerne stilte ble kodet som enten åpne eller lukkede. De mest kompetente stilte 22 åpne spørsmål mens de med mindre erfaring og trening stilte 19 åpne spørsmål. Det var ingen statistisk signifikante forskjeller mellom de to gruppene når det kom til kompetanse, men type spørsmål for betydning for svarlengden. Et funn er at antall spørsmål varierte i perioden. Mot den siste tredjedelen av perioden avhørene ble utført ble det stilt under halvparten så mange åpne spørsmål i som i den første tredjedelen. Denne effekten synes å ha rammet begge gruppene og er ifølge Myklebust og Bjørklund grunn til bekymring etter som tidligere forskning viser betydningen av åpne spørsmål i avhør. Dette gjelder særlig etter Bjugn-saken, den påfølgende kompetansehevingen og orienteringen mot vitenskapelige baserte intervjuetoder (Myklebust og Bjørklund 2007: 176, se også Myklebust 2005). Forskerne argumenterer for økt bruk av gruppebasert tilnærming til avhør av barn for å øke de åpne spørsmålene.

Boken *Gjerningsmannprofilering* er en bearbeidet versjon av Runhovdes masteravhandling (2009). Gjerningsmannsprofilering, eller atferdsrettet åstedsanalyse, er et verktøy i politietterforskning hvor det utarbeides beskrivelser av en ukjent gjerningsperson. En handling sier altså noe om den grunnleggende personligheten

til gjerningspersonen. Det hevdes dermed at profileringen kan redusere antall mistenkte i en etterforskning, og være nyttig i etterforskning av voldtekt, drap og til en viss grad brannstiftelse. Dette er «kontaktforbrytelser» som antas å kunne si noe om gjerningspersonens motivasjon og personlighet.

Norsk kriminologi har hatt en sterk tendens til å se bort fra patologiske forklaringsmodeller. I denne rapporten ses gjerningsmannsprofilering i lys av kriminologiske avviksperspektiver. Dermed diskuterer Runhovde også hvordan deler av gjerningsmannsprofileringen hviler på velkjent kriminologisk kunnskap, samt det teoretiske fundamentet for gjerningsmannsprofiler. Litteraturen som er studert, er hovedsakelig kriminologi, sosiologi og psykologi. Med bakgrunn i denne litteraturen beskrives avviksteorier og geografiske profileringer, og kritikk av disse presenteres.

Særlig to retninger innenfor profileringen diskuteres: FBI's metoder og Canters Investigative Psychology. FBI's utarbeidelse av rutiner skjedde ved Behavioral Science Unit, ut fra intervjuer med dømte for å kartlegge atferd, motivasjon og holdninger. Disse undersøkelsene har møtt mye kritikk, mye på grunn av spørsmål om validitet samt deres påstander om korrelasjon mellom kategoriene organisert, disorganisert og mental lidelse.

Canter er en kritiker av FBI's atferdsanalyser, som selv utviklet en tilnærming tuftet på anerkjente psykologiske prinsipper. Gjennom bruk av kvantitative analyser fant han en del sentrale handlinger som finner sted i forbindelse med seksualforbrytelser, og en sterk tendens til at de inntreffer samtidig. Canter hevder det er mulig å gjøre gyldige antagelser om biografiske kjennetegn på grunnlag av funn på åstedet. Med utviklingen av empiriske teknikker kan det forventes at validiteten for slike metoder vil øke.

I Norge startet et prosjekt for atferdsrettet åstedsanalyse på midten av 1990-tallet. Gruppen besto av en psykolog, en etterforsker og en kriminaltekniker. Denne er ikke aktiv, selv om den formelt sett fremdeles er i drift. De Runhovde interjuet som har deltatt i denne gruppen, er positive til metodene som et supplement til etterforskning, men møter liten satsningsvilje fra etterforskningsledelsen. Runhovde påpeker at selv om offerundersøkelser og kriminalstatistikk viser at den type kriminalitet denne metoden er anvendelig for, ikke er stort representert i Norge, er disse kriminalitetsformene marginale også i de land hvor den i dag benyt-

tes. Det er en skepsis til profilering, men det er sannsynlig at en mer uformell, tilfeldig og erfaringsbasert form i praksis likevel eksisterer.

Runhovde intervjuet psykologen og kriminalteknikeren i gruppen. De fant at det eksisterte veldig høye forventninger fra både publikum og statsadvokater om hva de kunne utrette. Det handlet ifølge de to ikke om å finne en navngitt person, men å være et supplement til tradisjonell etterforskning. I forbindelse med en draps-sak (Birgitte Tengs-saken) utførte en svensk gjerningsmannprofilerer en mye omtalt analyse av den siktede drapsmannen, på grunnlag av atferd på åstedet og forklaringen hans. Avhørene ble ikke tatt opp på bånd og heller ikke skrevet ned med en gang, men sammenfattet noen tid senere. Analysen kom fram til at gjerningspersonen var den siktede i saken, som senere ble frikjent. Denne analysen kan ifølge Runhovdes informant ha svekket troen på gjerningsmannsprofilering i ettertid, og det er også den eneste gangen en slik analyse er blitt utført i Norge.

Det har for eksempel vært kontakt mellom ekspertgruppen i Kripos og den amerikanske eksperten Kim Rossmo med tanke på geografisk profilering, men norske forhold med mange grisgrendte strøk gjør at dette systemet er av liten verdi. Runhovde sier en del om hvordan profilering har blitt brukt i Norge, og oppsummerer noen av de erfaringene som er gjort. Dokumentanalyse og intervju danner sammen med kvantitative data fra kriminalstatistikk det empiriske grunnlaget for analyse. Det er få intervjuede personer i denne studien fordi det er få som jobber med dette, og gruppen ved Kripos var inaktiv på tidspunktet av studien. En historisk gjennomgang av ulike intervjueteknikker og en gjennomgang av forskningslitteratur på feltet politiavhør presenteres i avhandlingen *Police interviewees with and suspects of violent and sexual crimes* (Holmberg 2009), hvor politiintervjuer i det svenske politiet undersøkes, beskrives og analyseres. Deretter sammenlignes avhør med ofre kontra avhør med mistenkte. Avhørene framstår som enten hovedsakelig dominerende eller medmenneskelige i sin tilnærming. Blant de intervjuede melder de mistenkte for drap at de møter en mer imøtekommende holdning enn de som er mistenkt for sedelighetslovbrudd. Det er ingen kjønnsforskjeller på hvordan ofre for kriminalitet opplever tjenestemennene. Betjentene oppfattes som rolige og samarbeidsvillige. Til sist behandles spørsmålet om hvorvidt polititjenestemenns eksponering ovenfor stressende situasjoner påvirker deres holdninger til krimina-

litetsofre og mistenkte. Hele 42 % melder om stressreaksjoner som plutselig gråt på grunn av etterforskning, og det meldes om en betydelig høyere belastning, og dermed kanskje emosjonell omkostning, ved etterforskning kontra patruljearbeid.

Hvordan motivasjon, følelser og andre subjektive faktorer påvirker bevisvurdering og –tolkning er behandlet i Asks psykologiske studie *Criminal Investigation: motivation, emotion and cognition in the processing of evidence* (2006), mens den strategiske bruken av bevis og etterforskeres mulighet til å avsløre løgn behandles i *Interrogating to detect deception and truth* (Hartwigs 2005). Jakobsson Öhrns *Berätta din sanning* (2005) er en analyse av avhørsmetodikk gjennom analyser av avhørslederens handlinger under politiavhør, en annen artikkel som angår etterforskning er *Capturing knowledge of police investigation* (Dean, Fahsing, Glomseth og Gottschalck 2008), hvor kunnskapsdeling og etterforskning står i fokus. Mens Kronkvists (2008) *Erkännande till varje pris?* inneholder en gjennomgang av manualer for avhør, og de til dels svært uetiske framgangsmåtene som anbefales der.

Bruken av informanter i politiet er tema for Rasch-Olsens masteravhandling *En kartlegging av konsekvenser og faktorer som påvirker effektiviteten ved politiets bruk av informanter* (2008). Effektivitet undersøkes gjennom å belyse ønskede og uønskede konsekvenser ved bruk av informanter, som videre deles opp i tilsiktede og utilsiktede virkninger. Rasch-Olsen har selv bakgrunn fra etaten, og påpeker at metodene politiet benytter, er avhengig av legitimitet og må tåle dagens lys. Dette er en av få kvantitative studentundersøkelser i oversikten over nordisk politiforskning. Utvalget består av 60 informantbehandlere, og det spørres om forhold rundt informanten, informantbehandleren og ulike deler av etterretningsprosessen. Respondentene er ganske erfarne, med i snitt 13,5 år i etaten. Kun fem av de ansatte er kvinner. Avhandlingen inneholder også en analyse av alvorlig narkotikakriminalitet hvor 344 anmeldelser er analysert, noe som tilsvarer 23 % av alle saker på landsbasis.

Informasjonsbehandlerne synes å ha et rimelig instrumentelt forhold til informantene sine. Det er tilgang til informasjon og ikke motivasjon som er avgjørende for hvor mye informant brukes. Ofte vil det være et grunnleggende element av svik i situasjonen. Det er begrensninger i hvilken godtgjørelse en informant kan motta. De kan betales med inntil 15 000, men ifølge Rasch-Olsen er det vanligst å belønne

med redusert straffepåstand. Rasch-Olsen har ikke benyttet eksempler hentet fra egne saker, men har valgt å bruke saker fra media, noe han begrunner i de særegne problemstillingene som oppstår ved å forske på seg selv.

Hovedfunnene i avhandlingen er at 20 % sjelden eller aldri formidler om gjeldende retningslinjer, 48 % skriver som regel eller alltid arbeidslogg, og 14 % mener informantene sjelden styrer hva politiet jobber med (Rasch-Olsen 2008: 63). Det er veldig vanlig å få informasjon som ikke stemmer, 66,5 % av informantbehandlerne har opplevde dette. Over tre fjerdedeler av respondentene synes informantene av og til bør belønnes, kun knappe 3 % har aldri har gitt noen form for belønning. Nesten 90 % av informantbehandlerne hjelper informantene sine med sosiale og private problemer. Å hjelpe med sosiale problemer innebærer ifølge respondentene en eller annen form for instrumentell belønning, som bedring av soningsforhold, noe 60 % har bidratt til, eller å hjelpe en informant ut av varetekt, noe 23 % har gjort (Rasch-Olsen 2007: 100-101). Den gamle metoden for å vurdere etterretning, 4 x 4-metoden, vurderes ikke som tilstrekkelig, men informantbehandlerne mener det har blitt bedre etter at de begynte å bruke det nye etterretningssystemet Indicia. Omtrent en tredjedel stoler ikke på hvordan informasjonen blir brukt, og det eksisterer redsel for lekkasjer fra politiet. Det er gjennomgående meldt om at informantbehandlerne mener spaning og kommunikasjonskontroll er viktig for videre etterforskning, tillatelser for ytterligere kommunikasjonskontroll og i avhør.

Litt under halvparten av de intervjuede har opplevd at informanter har forsøkt å få taushetsbelagt informasjon fra dem. I de åpne svarene er det blant annet skrevet om betenkelige sider ved informantbehandling. En sier at det er «litt betenkelig å be en informant om å opprettholde kontakt med et miljø han selv vil ut av» (Rasch-Olsen 2008: 79). En annen skriver:

Informantens sikkerhet, mulighet for at hans samarbeid blir oppdaget. Noe problematisk i tilfeller der informanten ønsker å trappe ned sitt rusbruk, ikke minst når informanten er foreldre med eneansvaret for barn og hvor også barnevernet er inne i bildet (Rasch-Olsen 2008: 79).

Det kan også være vanskelig å kontrollere hva som skjer. Rasch-Olsen beskriver provokasjon uten godkjenning, overdrivelser og hevnmotiv.

Så mange som 62 % av informantene opplyser om at de har oversett lovbrudd begått av informanter. 70 % vet om andre informantbehandlere som har oversett lovbrudd. 40 % sier dette knytter seg til at de er informanter. En av dem forklarer dette slik:

Vi dekker vår egen rygg, men i realiteten vet vi at ofte er de mest kriminelle informantene de som leverer tidsriktig og best informasjon. Opplever en viss dobbeltmoral her, men har aldri opplevd at informanten har sett dette som noe problem for dem (Rasch-Olsen 2008: 81).

At 90 % av de som forteller om denne forskjellbehandlingen, sier de har erfart den flere ganger, kan tyde på at dette er en vanlig praksis. Rasch-Olsen omtaler dette som forskjellbehandling ved definisjonsmakt, men det eksisterer også forskjellsbehandling ved prosessmakt: 40 % opplyser om informanter som ikke etterforskes fordi de er informanter (Rasch-Olsen 2008: 80). Rundt 50 % sier det er nødvendig å tøye reglene for å oppnå resultater, noe som kan være tilfellet ved at 75 % av informantene ikke er registrert (Rasch-Olsen 2008: 110-116). Hovedmotivasjonene til informantene antas av informasjonsbehandlerne stort sett å være å skade konkurrenter, gjøre opp for seg og spenning. Negativ motivasjon omtales som mest vanlig.

Av de spurte er det 45 % som ikke legger informasjon i Indicia på grunn av lav intern tillit. Det gir en indikasjon på at ikke alt er som det bør være: Bevisst misbruk eller lekkasje av informasjon forekommer sannsynligvis i en såpass stor organisasjon som politiet, men det er nok først og fremst mangel på kunnskap hos kollegaer om hvordan informasjon skal brukes, som gjør at informantbehandlerne mangler tillit til sine kolleger (Rasch-Olsen 2008: 105). Det legges også til grunn at det er for lite ressurser til å bearbeide og analysere informasjonen som samles inn, og at den derfor ikke benyttes.

Oppsummerende konkluderer Rasch-Olsen med at politiet godtar uønskede konsekvenser. Antall produserte straffesaker er blant ønskede konsekvenser, mens uønskede konsekvenser er manipulasjon, informantbelønning, oppfordring til svik og lisensiering av kriminalitet. Uønskede ikke-tilsiktete konsekvenser er korrupsjon, justismord og represalier mot informanter. Rasch-Olsen antyder at kontroll

av og kompetanse i informantbehandling er mangelfull, også når det kommer til analyse og bruk av informasjon.

En av trådene til Rasch-Olsen, provokasjon, følges opp i den juridiske spesialfagsavhandlingen *Generelt om politiprovokasjon som straffrihetsgrunn* (Kristensen 2006). Her diskuteres provokasjon som politimetode og dennes juridiske status. Forfatteren kommer blant annet fram til at politiprovokasjon ikke kan være en rettsmessighetsgrunn, men derimot en unnskyldningsgrunn. Politiprovokasjon skiller seg også fra øvrige straffrihetsgrunner når det gjelder grad av bebreidelse, det vil si om politiet har provosert gjerningspersonen og gjerningspersonen selv vet at handlingen er straffbar. Gjerningspersonen bebreides selv om politiet har gjort noe ulovlig. Et viktig hensyn er å motvirke ulovlig etterforskning, altså behovet for å styre politiets anvendelse av denne metoden. Det påpekes av Kristensen at det ikke nødvendigvis er strafferettens oppgave å oppdra politiet (Kristensen 2006: 87). Behovet for å styre politiets metodebruk bør ikke skje gjennom strafferegulering av gjerningspersonen. Kristensen konkluderer med at ulovlig provokasjon ikke bør tillegges strafferettslig virkning, men at det er bedre at metodebruken får betydning for straffeutmåling enn at den fører til straffrihet.

Utvikling og bruk av analyser i norsk kontekst er ellers behandlet i *Analyser av kriminalitet* (Sætre 2007) og masteravhandlingen *Mål, middel, mening: Strategisk kriminalanalyse og endringsprosesser i politiet* (Valland 2007). Men bruken av etterretningsdata er også behandlet i den britiske konteksten, i avhandlingen *Where's the intelligence in the National Intelligence Model* (Kleiven 2005). Med innføringen av National Intelligence Model (NIM) ble det tenkt at lokal tilflyt av informasjon skulle systematiseres. Denne avhandlingen ser på hvordan dette forholder seg til publikumsarbeidet i nærmiljøet. 23 politiansatte med erfaring med modellen er intervjuet i studien, hvor Kleiven konkluderer med at målet som er satt i den britiske etterretningsmodellens retningslinje, at lokale spørsmål skal prioriteres, ikke nødvendigvis følges opp i praksis.

Litteratur

- Allwood, C. M., Innes-Ker, Å. (2008). Barns minne och realism i konfidensbedömningar vid fria återgivningsfrågor och fokuserade frågor om en upplevd händelse, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Ask, K. (2006). *Criminal Investigation: motivation, emotion and cognition in the processing of evidence*. Doktorgradsavhandling i psykologi. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Dean, G., Fahsing, I. A., Glomseth, R., Gottschalk, P. (2008). Capturing knowledge of police investigation: Towards a research agenda. *Police Practice & Research*. 9, (4): 343–358.
- Dean, G., Fahsing, I.A. and Gottschalk, P. (2007). Creativity as a determinant of thinking style in police investigations. *International Journal of Police Science and Management*, 9(2), 112–121.
- Glomseth, R., Gottschalck (2006). Kunnskapsdeling og dyktighet i politietterforskning, I Thomassen, G. og Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Hartwig, M. (2005). *Interrogating to detect deception and truth: Effects of strategic use of evidence*. Institut for psykologi. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hartwig, M., Granhag, P. A., Kronkvist, O., Strömwall, L. A. (2006). Strategic Use of Evidence During Police Interviews: When Training to Detect Deception, *Law and Human Behavior*, Vol 30, (5), 603–619.
- Holmberg, U. (2004). *Police interviewees with and suspects of violent and sexual crimes: Interviewees' experience and interview outcome*. Stocholm: Stockholms universtitet.
- Iverssen, C. (2008). Moraliska subjekt i polisförhör om sexualbrott mot barn, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Jacobsson Öhrn, H. (2005). *Berätta din sanning: Enförhørsledares projekt i förhör med misstänkt person*. Doktorgradsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Kainulainen, H. (2005). *Raped?: A Study of Rape in Criminal Proceedings*. National Research Institute of Legal Policy Publication no. 212. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy.

- Kleiven, M. E. (2005). *Where's the intelligence in The National Intelligence Model*. MSc in International Police science. Portsmouth: University of Portsmouth.
- Kristensen, M. (2006). *Generelt om politiprovasjon som straffrihetsgrunn*. Masteroppgave i rettsvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Kvist, C. (2008). The Makings of a Murder: Procedures and Poetics of 'Investigative Space', I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität
- Kronkvist, O. (2008). Erkännande till varje pris? Förhørsmanualers normativa råd som strider mot de mänskliga rättigheterna – en litteraturstudie, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Leander, L. (2007). *What sexually abused children remember and report: minding the gap*. Doktorgradsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lindholm, T. (2008). Who can judge the accuracy of eyewitness statements? A comparison of professionals and lay-persons, *Applied Cognitive Psychology*, 22, 1301–1314.
- Malmberg, D. , Färm K. (2008). *Dolda brottsoffer. Polismyndighetens och socialtjänstens hantering av brott och övergrep mot personer med funksjonshinder*. Uppsala: Uppsala Universitet
- Myklebust, T. (2005). Dommeravhør av barn i Norge - intensjon og fakta *Politirollen gjennom 100 år: tradisjon og endring* (pp. S. 142-172). Oslo: Politihøgskolen.
- Myklebust, T., & Bjørklund, R. A. (2006). The effect of long term training on police officers' use of open and closed questions in field investigative interviews of children (FIIC). *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 3(3), 165–181.
- Olsen, M. C. I. (2007). *Utvikling av saker om seksuelle overgrep mot barn fra 1980-2003*. Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitet i Oslo.
- Rasch-Olsen, A. (2008). *En kartlegging av konsekvenser og faktorer som påvirker effektiviteten ved politiets bruk av informanter*. Masteravhandling i politivitenskap. PHS.
- Runhovde, Siv (2009). *Gjerningsmannsprofilering: Mellom samfunnsvitenskap og politiarbeid*. PHS Forskning 2009: 2. Oslo: Politihøgskolen.
- Sætre, M (2007). *Analyser av kriminalitet*. Kristiansand: Fagbokforlaget.

Sætre, M. (2006). Strategisk analyse i politiet, I Thomassen, G., Bjørge, T. (red.).

Kunnskapsutvikling i politiet, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3.
Oslo: Politihøgskolen.

Valland, T. (2007). *Mål, middel, mening. Strategisk kriminalanalyse og endringsprosesser i politiet*. Masteravhandling i retts sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.

Språk og møtet med publikum

Språket er et arbeidsredskap for å utøve kontroll, bygge relasjoner samt skape trygghet og tillit, men hvordan bruker politiet språk som arbeidsredskap? Hvilke konsekvenser kan politispråket få, ikke bare i den enkelte situasjon, men også utover øyeblikket? Dette er spørsmål Rønneberg stiller i avhandlingen *Politisamtaler med publikum* (2009). Rønneberg ønsket å vite mer om virkningen av politiets språkbruk i interaksjon med vanlig publikum, og har vektlagt språkets muligheter til å bygge relasjoner og skape tillit, eller motsatt: bygge ned grunnlag for tillit. Hovedvekten ligger på publikumsrettet kommunikasjon, ikke den målrettede som man ser i avhør, nødtelefoner og språkbruken under rettssaker. Samtidig retter Rønneberg oppmerksomhet mot den alminnelige delen av politiets virksomhet, ikke de grove sakene som ran, mord og voldtekt.

Det gis en beskrivelse av det som skjer i politiets kommunikasjon med publikum, basert på en empirisk undersøkelse av telefonoppringninger til politiets publikumsvakt. Her beskrives karakteristiske trekk ved samtale og hvordan deltakerne orienterer seg mot normer og forventninger som er knyttet til møtet mellom profesjonell og privatperson. Det gis også vurderinger av samtalenes genretilhørighet, dominansmønstre og hvordan de påvirker samtalens utløp: Hva fungerer relasjonsbyggende, hva demper misnøye? Hva kan bidra til å skjerpe eller utløse en konflikt?

Et mønster ser ut til å være at oppgaveorienteringen kan være mindre spesifikk i publikumstelefonene. Det er en institusjonell samtale, noe som setter grenser for hva den kan inneholde. Denne type samtale er ofte preget av asymmetri: den ene representerer en institusjon, mens den andre er en vanlig borger. Det som er rutine for den ene parten, kan dermed være unikt og spesielt for den andre. Rønneberg har et etnometodologisk utgangspunkt og har utført en samtaleanalyse ved lydopptak. Der har det blitt sett etter mønstre eller konvensjoner for hvordan samtalen forløper, altså den verbale kommunikasjonen. Til sammen var det 1500 opptak med god nok lyd kvalitet, etter gjennomgang ble 900 av disse brukt. Noen er korte, men de fleste er mellom ett og fem minutter. Ingen samtaler var på over 15 minutter.

Materialet er grovt inndelt i tre kategorier. Den største delen er rutinesaker som tyveri, tap av bankkort, behov for nødpass. Den andre kategorien er det Rønneberg har kalt begrensningssamtaler, hvor politiets respons er begrenset av hindringer som ligger i rettsapparatet, eksempelvis hensynet til personvern, at det er utenfor politimandatet eller strider mot interne prioriteringer. De samtalene Rønneberg kaller «problemsamtaler», har en form og et innhold som gjør dem vanskelige og lite forutsigbare. Sluttdatagrunnlaget består av ca. 190 transkriberte sider, og representerer omtrent 1/5 av det samlede datagrunnlaget.

Gjennomgående bruker politiet et dagligdags og uformelt språk som er myntet på å åpne for samtale. Det uformelle språket framstår som et bevisst virkemiddel for å skape nærhet og kontakt. Når det lages rom for latter og småprat, inviteres det også til kontakt og dialog, noe som ifølge Rønneberg er med på å bryte ned asymmetrien i den institusjonelle samtalen. Videre brukes det positive høflighetsstrategier ved avslag, og negative høflighetsstrategier ved påbud eller avslag. Formelle politiuttrykk som ikke blir forklart, synes å forvirre og hindre forståelse. Et formalisert språk understreker politiets autoritet og skaper avstand.

Publikumssamtalene beskrives som en kommunikativ genre med en innledningsfase og undersøkelsesfase. Passivitet i undersøkelsesfasen fremmer frustrasjon hos innringeren, fordi emnet blir feilpresentert. Innskutte setninger som er ment å skape avklaring, kan derimot avlede fra det som er innringerens anleggende, særlig når de først og fremst ringer for å få råd og ikke nødvendigvis vil anmelde en sak. I den avsluttende fasen, beslutningsfasen, vises det ofte at innringeren godtar dominans fra politiets side, så lenge de får positiv respons på henvendelsen sin. Med unntak av innledningsfasen styres samtalen gjennom interaksjonell og semantisk dominans. De fleste avslag som gis er ansiktstruende handlinger, uten at det brukes høflighetsdpende strategier eller utvises positiv høflighet.

Ved å utvise positiv høflighet forebygges konflikten fordi en solidaritetsdimensjon framheves mellom partene, hevder Rønneberg. Gjennom eksempler viser Rønneberg hvordan det at den profesjonelle uttrykker forståelse og respekt for den andres situasjon, fører til at en dimensjon av solidaritet etableres. Det kan likevel bli en konfrontasjon om innringeren forsetter å argumentere for sin sak. Rønneberg foreslår at en av grunnene til at innringere ikke alltid aksepterer avslagene, kan

være at politiets beslutninger baseres på skjønsmessige vurderinger. Da kan innvendingene også tolkes som at det stilles spørsmål ved avslagets berettigelse og den ansattes dømmekraft. Dermed økes konfliktnivået ytterligere. Avslagene som vedrører institusjonelle begrensninger som er knyttet til taushetsplikt eller personvern, forklares sjelden ytterligere.

Det at det er rom for å utvise skjønn, betyr også at samme type sak får ulik behandling, uavhengig av om den egentlig hører inn under politiets arbeidsområde. Det siste kapittelet gir også eksempler på miskommunikasjon, ofte fordi det er ulike oppfatninger og generer, og ulike forventninger om hverandres rolle. Blant funnene er at den dagligdagse formen kan mistolkes. Der ansvaret for interaksjonsmønsteret overlates til innringeren, kommer saken eller anliggendet ikke fram når innringeren har problemer med å ordlegge seg. Et annet funn er at misstemning ikke bare utløses av hva som sies, men også av det som ikke sies. Manglende respons kan ifølge Rønneberg anses for å være en maktstrategi som gir kilde til problemer. Der samtalen går i stå, er fraværet av forklaringer et åpenbart trekk som forsterker effekten av direkte avslag. Rønneberg stiller spørsmål om hvem som skal definere hva som er «riktig» og relevant politiarbeid, og om det er de overordnede strategier, den enkelte politibetjent eller publikum selv som skal få angi hva som er viktig nok til at det kan berettige politiets oppmerksomhet og hjelp.

For øvrig er det et poeng at den kjønnete dimensjonen ofte er fraværende, i større grad enn Rønneberg ville antatt. Det er eksempler på flørt og moderlighet, men det er enkeltstående eksempler, og materialet inneholder like mange eksempler på omsorgsfulle tjenestemenn som ordknappe og konfronterende tjenestekvinner. Det påpekes likevel at de som søker seg inn i politiet muligens er nokså like i sine grunnleggende egenskaper, at det forekommer en sekundær sosialisering inn i politiyrket gjennom utdanningen, og at dette kan ha en utjevne effekt. Rønneberg påpeker videre: «Det kan også være grunn til å tro at så lenge kvinnene fremdeles utgjør minoriteten innenfor politiets ordenstjeneste, vil majoritetens språkbruk være normdannende» (Rønneberg 2009: 370).

Samtaler med politiet er en studie av språk hvor forskeren tar utgangspunkt i båndopptak av 24 naturaliseringssamtaler mellom politiet og de som søker dansk statsborgerskap (Fogtmann 2007). På bakgrunn av denne samtalen skal politiet

vurdere språkkravet om at den som søker, skal kunne delta «ubesværet» i en vanlig dansk samtale. Språkkravet «ubesværet» er ikke nærmere spesifisert i materialet som er undersøkt. Studiens utgangspunkt kan sies å være manglende forsøk på å undersøke og reflektere over politiets vurderingskriterier for språk. Gjennom en interaksjonsanalytisk studie (systemisk funksjonell lingvistikk og Conversational Analysis) undersøkes tre ulike sammenhenger opp mot hvordan politiet vurderer at søkeren oppfyller språkkravet: grammatisk nivå utvist i samtalen, forståelsesetablering i samtalene, samt den emosjonelle relasjonen mellom søker og politi.

I tillegg til de 24 lydbandopptakene fylte søkerne ut et spørreskjema umiddelbart etter at naturaliseringssamtalen fant sted. Disse ga et innblikk i hvordan søkeren opplevde samtalen og hvordan deres forventninger ble oppfylt. Også politiet fylte ut spørreskjema. De politiansatte ble stort sett intervjuet etter at forskeren hadde hørt igjennom en eller flere av naturaliseringssamtalene. Fogtmann benyttet seg også av politirapportene som ble skrevet i forbindelse med disse.

På bakgrunn av analyser finner Fogtmann ingen sammenheng mellom søkerens beherskelse av grammatikk og politiets vurdering, mens det synes å være en sammenheng mellom hvordan forståelse blir etablert. Denne knyttes imidlertid ikke opp mot hvordan søkeren løser situasjonen, men handler mer om hvordan politiet agerer når det dukker opp forståelsesproblemer. I den siste delstudien antydes det at utfallet av samtalene kan henge sammen med den relasjonen som etableres mellom de to partene under intervjuet.

De politiansatte selv vektlegger alle at ubesværet samtaledeltagelse er et spørsmål om forståelse: Det innebærer å forstå hverandre. Informantene uttrykker det slik:

vi skal kunne sidde og snakke sammen ligesom to venner der sidder og snakker sammen hvor man forstår hinanden (,) og det kan man hurtig finde ut af (informant 103). Jeg lytter meg frem til om de har forstået hvad jeg har spurgt om(,) og om jeg kan forstå hvad de svarer tilbage(,) og hvis jeg kan det igjennem hele samtalen og de kan det så er de gode nok til dansk (,) til at klare det sprogkravet der er (informant 102).

I tilfeller hvor det oppnås god forståelse, er det gjerne gjentakelser eller omformuleringer fra perfektum til presens til enklere, mer kjente ord. «De politiansatte utfører ikke identisk forståelsesetablerende arbejde, og konsekvensen er, at for-

ståelsens etablering i de forskjellige samtaler ikke gives samme vilkår» (Fogtman 2007: 15). Slik kan disse resultatene tas til inntekt for et syn hvor den politiansatte intervjueren er med på å konstruere de ferdighetskriterier naturaliseringssamtalen skal vurdere, og dette understøtter synet om at det interaksjonelle aspektet er avgjørende for hvordan samtalen blir forstått.

Et annet vitenskapelig arbeid som tar for seg avhørsrammene, er Gunnerøds *Politiavhør som samtale* (2005). Denne avhandlingen undersøker hvordan samtale er oppbygd: de ulike fasene, om det har noe å si at rapporten skrives underveis, hvilken type snakk det er plass til underveis innenfor rammene av et avhør, hvordan samtaleklimaet er, og hvordan relasjonen bygges.

Datamaterialet utgjøres av syv ulike avhør innenfor et vidt spenn saker, med en varighet på mellom 30 og 130 min. Også her benyttes Conversational Analysis, med utgangspunkt i at all interaksjon er strukturert, at alle bidrag både er kontekststøttede og kontekstskapende, at alle detaljer i interaksjonen potensielt er av verdi, og at studier er best om de tar utgangspunkt i vanlige samtaler som kan transkriberes.

Spesielt har Gunnerød vært oppmerksom på asymmetri mellom partene og den politiansattes rolle som «gatekeeper»: en som har institusjonell makt til å ta beslutninger som påvirker en annens handlingsrom. I denne rammen fungerer den som leder avhøret, som en slags «gatekeeper» ikke bare med tanke på hvordan saken bringes videre, men fordi de kjenner organisasjonen og dermed gir et bilde av rammer og muligheter for det videre hendelsesforløpet.

Selv om rammene for avhørene var fleksible, hadde alle avhør i Gunnerøds materiale de samme fasene. Disse fasene varierte i form og i rekkefølge, men de faste fasene kan nok allikevel knyttes til de institusjonelle føringene for hva avhøret skal innebære eller hva som bør avklares. Variasjoner og forhandling var særlig påtagelig i sekvenser som omhandlet forklaring av begreper og saksgang: skulle de si seg skyldig, og hva betydde det i så fall? Gunnerød beskriver også bruken av uformelt språk som en bevisst strategi: «Avhør preges av asymmetri av maktforhold, og for å motvirke dette bør politibetjenten være uformell i språket, komme med personlige kommentarer, bruke tilbakekoblingsmarkører, variere intonasjon og ikke være for direkte» (Gunnerød 2005:95). Avhandlingen åpner for andre spørs-

mål om hvordan tjenesten utføres, for eksempel hva som skjer når betjenten i avhøret er med på å diskutere om straffeskyld bør erkjennes.

Litteratur

- Fogtmann, C. (2007). *Samtaler med politiet. Interaksjonsanalytiske studier af sprogtesting i danske naturalisationssamtaler*. Ph.d.-avhandling ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. København: Københavns Universitet.
- Gunnerød, M. O. (2005). *Politiavhør som samtale. En empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkt*. Hovedfagsoppgave i anvendt språkvitenskap. Trondheim: NTNU.
- Holmberg.
- Rønneberg, K. G. (2009). *Politisamtaler med publikum. Språkbruk som hemmer eller fremmer god kommunikasjon*. Dr. philos-avhandling. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet I Oslo. Oslo: Unipub.
- Rønneberg, K. (2007) Hemmende og fremmende språkbruk i politiets arbeid overfor publikum. I Gundhus, H. O., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. Oslo: Politihøgskolen (PHS Forskning 2007:7).
- Rønneberg, K. (2005). Politispråk som konfliktdemper eller konfliktskjerper?. I Egge, M., Strype, J. (red.). *Polititrollen gjennom 100 år: tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.

Kriminalitetsbekjempelse på særskilte områder

Polititjenestemenn, sosialarbeidere og kvinner med prostitusjonserfaring er intervjuet i Swahns masteravhandling *Politiets håndhevelse av sexkjøpsloven* (2009). Politiet bruker spaning som metode, og i studien diskuteres dette opp mot politisstrategier som blant annet problemorientert politiarbeid. Særlig drøftes «internet policing», det vil si arbeid på Internett, f.eks. mot kontaktarenaer for prostitusjon. Kost-nytte-perspektiver ligger i dette arbeidets fundament, fordi det handler om å redusere muligheter og fristelser, og derfor kan ses i sammenheng med situasjonell kriminalitetsforebygging.

Studien behandler prostitusjon som et marked, og en legaldefinisjon på prostitusjon benyttes. Datagrunnlaget består av intervju med et strategisk utvalg fra Sverige og Norge, med erfaring fra håndhevelse av sexkjøpsloven og arbeid med menneskehandel. Informantene som ikke er politiansatte, kan dermed sies å være konteksteksperter. De har erfaring med de samme problemstillingene, men fra et annet ståsted enn politiet.

Deltagende observasjon med svensk politi og uformelle samtaler med fire kvinner som selger sex inngår også i materialet. Swahn har som forsker avstått fra å intervju halliker og menneskehandlere på grunn av sin egen rolle som politiansatt. Tilbudet kom som følge av at han var politi, og dermed valgte han dette bort. Han opplever det likevel som sannsynlig at intervjusituasjonene ble påvirket av at han var politi.

I beskrivelsen av hvordan det skal jobbes fra politihold, ble Swahn fortalt at man ikke skulle kikke på kvinnen fra 100 meters hold, men være en del av miljøet. Gjennom observasjon så han at dette ikke stemte. Et prosjekt som omtales, er Aksjon Husløs. Der ringte politiet på annonser, møtte opp i leiligheter hvor sex ble solgt, og kontaktet leilighetseieren om vedkommendes plikt til å avslutte salget av sex. Deretter var det mulig å kontakte namsmann. De norske sosialarbeiderne fokuserte på politiets opptreden. Sosialarbeidere ønsket ikke et så tett samarbeid med politiet, fordi de da ville bli assosiert med politiet og miste tillit blant kvinnene de jobbet med.

I forbindelse med innføringen av loven var politiet bevisst på bruken av media. Tre medier som dekket feltet, ble valgt for å formidle informasjon. Oslo Politidistrikt kjørte også en informasjonskampanje rettet mot kvinner i bransjen. Ulike metoder benyttes i politiets håndhevelse av sexkjøpsloven, både straffesaksarbeid og forebyggende arbeid. En forebyggende strategi kan beskrives som forenklet inkapasitering. Nettsteder som fungerer som kontaktforum, forsøkes stoppet, og selskapene anmeldes. Det er gode erfaringer med denne strategien.

Strategiene fungerer best i samspill, hevder forfatteren. Det er for eksempel forskjell på innemarkedet og gatemarkedet. Swahn hevder at «internet policing» ikke går utover kvinner i samme grad som andre, mer direkte tiltak. Straffesaksarbeidet bør ses komplementerende. Metodene er vurdert opp mot flere hensyn. Effekt, målretting og kostnadseffektivitet skal ikke gå utover rettsvernet til den mistenkte eller kvinnene i prostitusjon. Swahn viser til konkrete eksempler på at forelegg er godtatt og betalt, fordi den mistenkte ville unngå det stigma en eventuell rettssak ville medføre.

I forbindelse med idrettsarrangementer med store ansamlinger av mennesker har det vært mye oppmerksomhet rundt sikkerhetssituasjonen. Det er et mål at det skal være trygt å gå på fotballkamp. To nordiske bidrag er skrevet av personer med bakgrunn i politiet om hvordan politiet jobber med trusselbildet og risikosupportere (også omtalt som casuals eller hooligans).

Blant hovedproblemstillingene i Greens avhandling *Fotboll och huliganism* er hvordan politiet og fotballklubbens sikkerhetsansvarlige opplever og beskriver fotballhooliganisme, den utvikling, samt hvordan de jobber for å motvirke problemene (2009). Ordens- og sikkerhetsperspektivet er grunnlaget for studien, som også gir oversikt over sosiologiske og kriminologiske forklaringer på fenomenet hooliganisme. Foruten intervjuer og observasjoner inngår litteratur- og dokumentstudier som grunnlag for analysen.

I både Sverige og Danmark er det eget supporterpoliti. Deres virkeområde er ikke begrenset til bare fotball, de jobber også med ishockeykamper. Green intervjuet sikkerhetsansvarlige i et utvalg klubber og kom i kontakt med polititjenestemenn, for det meste såkalte spotters, gjennom klubbene han kontaktet. Videre har det vært intervjuer med organene som har det overordnede nasjonale strategiske sty-

ringsansvaret. I Danmark er det Rigspolitiet, i Norge Politidirektoratet, i England UK Football Policing Unit (UKFPU) og i Sverige Rikspolisstyrelsen (RPS) og Rikskriminalpolisen (RKP). Til sammen 41 intervjuer danner grunnlaget for aktørenes beretning, som Green har komplementert med observasjoner av fotballkamper i de ulike landene.

Det hevdes at casuals-miljøet har normer for slåssing, men også at disse fravikes om det er høyt rus- eller adrenalinnivå. Det meldes fra politihold i Sverige om at slåssingen også finner sted på matchfrie dager. Politiinformantene antar at Danmarks polititaktikk for orden, polititaktisk utarbeidet på 1990-tallet under sammenstøtene på Nørrebro, kan ha dempet utviklingen av en voldelig supporterkultur i Danmark. Så omtales de også som «rooligans» i Danmark (Green 2009: 54). Fra Storbritannia ser man at det er skille i den polisære rollen mellom «spotters» og uniformert, hvor spotters gjerne demper farlighetsbeskrivelsene, mens de uniformerte forsterker bildet av kamp og konflikt rundt fotballkampene. Green forklarer dette med at «spotters» bygger en relasjon til de som skal overvåkes. Under kampene er likevel alt politipersonell uniformert, som en sikkerhetsforanstaltning. Bryskhet i arbeidet med å opprettholde orden fører til følelse av krenkelse hos publikum. Derfor kan det ses en endring i retning av arenakontroll framfor politikontroll.

I Sverige har de fokusert på etterretningsvirksomhet. Det gjøres risikoanalyser i forkant av fotballkamper hvor kampene graderes fra en til fire. Vanligvis er supporterpolitiet fotballinteressert, og en av Greens informanter uttaler at «*Vi har liksom blitt en del av föreningen*» (Green 2009: 75). I Stockholm jobber politiet sivilt og spaningsrettet, mens de jobber uniformert og mer med ordensopprettholdelse i resten av landet. Organiseringen av supporterpolitiet er også ulik, i Helsingborg tilhører de nærpolitiet, mens de er organisert under Länskriminalpolisen i Stockholm.

Det er påbegynt arbeid, blant annet en forstudie av Rikspolisstyrelsen fra 2007, med det formål å tydeliggjøre arbeidsbeskrivelser og krav til det svenske supporterpolitiet. På sikt ønskes en nasjonal utdanning for de som skal jobbe med problemstillingene.

For Greens informanter er det et poeng at disse lovbruddene skal forhindres, og at særlig de unge (noen ganger mindreårige) ikke er seg bevisst hvilken risiko de utsetter seg for ved å delta i miljøet.

Dansk politi velger i likhet med svensk politi selv hvordan de organiserer arbeidet. I sentrale København jobber supporterpolitiet i sivil, mens de arbeider uniformert i Brøndby. I Norge er det mindre regulert, og ifølge Greens informanter et mindre framskredet trusselbilde, men det anses for å være betenkelig at det i Norge forekommer at de samme politiansatte som jobber opp mot fotballmiljøene, tar ekstra-jobb med sikkerheten på fotballarrangementer. Derimot ses det som positivt at supporterne i Norge bedriver self-policing, noe som anses for å være særegent i skandinavisk kontekst.

Det skandinaviske arbeidet med risikosupportere er også behandlet av Wold i avhandlingen *Politiet og risikosupporterne i Norge: de grunnleggende utfordringene* (2008), men da med et særlig blikk på norske forhold og «hvor skoen trykker». Wold har tatt utgangspunkt i erfaringene til de politiansatte som jobber med problemstillingene. Dette er ingen avhandling om risikosupporterne som sådanne, men en analyse av hvordan politiet jobber mot voldelige supportertermiljøer. Sentrale spørsmål er hvordan politidistriktene organiserer seg i forbindelse med fotballkamper og hvilke tilnæringsmåter som er mest framtreddende. Andre aktører politiet samarbeider med identifiseres, som fotballforbundet, supporterklubbene og utenlandske myndigheter.

I forbindelse med studien er det utført deltagende observasjoner, inkludert deltagelse i sikkerhetsmøter i forkant av kamper. Etter perioden med deltagende observasjon ble det utsendt spørreskjema til et strategisk utvalg, totalt 60 personer i 20 politidistrikter. 76,1 % svarte på undersøkelsen. Over 75 % av disse mente at det ikke var noen overordnet plan for å bekjempe voldelige tilskuermiljøer ved fotballarrangementer, mens 81,4 % mente det var utfordringer knyttet til voldelige supportertermiljøer. Over en tredjedel av de som jobber med problemstillingene, oppga at det var et lite tilfredsstillende problemområde å jobbe med (Wold 2009: 58–61). Ifølge ca. 75 % av respondentene utføres det analyser av trusselnivå i forkant av fotballkamper, men over 50 % svarte at supportere ikke ble kategorisert etter den risiko de ble antatt å utgjøre (Wold 2009: 62). Datasystemet Indicia benyttes fortløpende av 76,7 % av de spurte. Med bakgrunn i egne feltobservasjoner overrasket dette Wold, og samlet sett finner han grunnlag for å hevde at det er en lite oversiktlig situasjon vedrørende trusselvurderinger og kategoriseringer, noe som styrker

antagelsen om mangler ved både koordinering og samarbeid mellom distriktene. Det påpekes et forbedringspotensial i at det ofte mangler overordnet styring og formelle retningslinjer.

Blant de mest omfattende etnografiske studiene i denne oversikten er Björks monografi *Gängbekämpning* (2009). Det svenske gjengbekjempelsesprosjektet Alcatraz var et svært ambisiøst prosjekt. Rikspolistyrelsen bevilget tidlig i 2006 120 millioner til et prosjekt, som skulle gå over tre år. Foranledningen var skyteepisoder, inkludert skuddløsning på åpen gate og henrettelse med automatvåpen. Tre ledere ble ansatt for å sørge for at tjenestegjøringen skulle gå opp, og 18 av døgnetts 24 timer ble dekket. En koordinator og telefonoperatør ble også ansatt. Denne gruppen hadde i prinsippet adgang til alle de sivillede i etterretningens ytre tjeneste. Alcatraz-gruppen skulle jobbe målrettet med 100-listen: en liste med ledere av kjente kriminelle syndikater og nettverk. Disse skulle være valgt ut på grunnlag av et helhetlig bilde av individets aktivitet. Det var også en målsetting om å ta den økonomiske gevinsten fra den kriminelle aktiviteten. Forfatteren gjennomførte halvannet års deltagende observasjon av Alcatraz-prosjektet i Göteborgsregionen i perioden januar 2006 til april 2008, og har notert 700 timer observasjon samt samtaler med operativt politipersonale.

Björk har først og fremst vært opptatt av hva folk gjør i dette prosjektet, altså den sosiale interaksjonen. Tidligere politiforskning kommenteres og omtales som «förtrytelsens skola» (Björk 2009: 18). Denne «skolen»s forskningsspørsmål begynner gjerne ved ulike usikkerhetsmomenter forbundet med moderne kriminalitetsbekjempelse. «Förtrytelsens skola», et begrep inspirert av Harold Bloom, styres av egen eller andres misnøye med politiet (Björk 2009: 19). Monografien har en meget kritisk gjennomgang av tidligere forskning, blant annet Granérs avhandling *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Først og fremst er det manglende empiriske data Björk kritiserer (Björk 2009: 20–22).

Et sentralt spørsmål som har betydning for bekjempelse av gjenger, er hvordan og hvorfor gjengmiljøer blomstrer i pluralistiske samfunn hvor staten er svak eller taper grunn. Björk er særlig opptatt av erfaringsutvekslingen, læringen og avhengighetsforholdet mellom ung og gammel, en observasjon han selv knytter til Frederic Trashers berømte studie *The Gang*, en studie av 1313 gjenger fra 1927.

Sentrale idealer er fellesskap og trygghet – en noe romantisk forestilling. Reaksjonsmåter mot samfunnet som fremmedgjøring, anomi og avvik beskrives dermed gjennom, og knyttes an til, klassisk sosiologi.

I monografien beskrives det hvordan politiet jobber med ungdom som gjennom sitt valg av livsstil har direkte eller indirekte tilknytning til organisert kriminalitet. Det er ikke et uproblematisk felt å jobbe i. Både som overgriper og offer er ungdommene ofte motvillige til å stille som vitner og uttale seg. Björk beskriver de politiansattes hjelpeløshet: de ser redselen til de unge, men kan ikke presser fram mer informasjon (Björk 2009: 70–71). Politiet håndterer også utfallene av utenomrettslige hevnaksjoner, som representerer et dilemma. Björks analyse av datamateriale peker mot en tendens til sterk rettspluralisme: Normene og straffenes begrunnelse (og motivasjoner) finnes godt utenfor det etablerte rettsapparatet, men håndheves likevel med til dels dramatiske konsekvenser. En ser altså en alternativ rettsorden. Et konkret eksempel det vises til i teksten er at politiet i Malmø har bistått i den parallelle rettsordenen ved å hente inn «dommere» for å forhandle der svensk rettapparat har kommet til kort (Björk 2009: 72–73).

Under den perioden Björk fulgte prosjektet, ble 25 personer med tilknytning til gjengvirksomhet i Göteborg skutt. Björk stiller spørsmålet: Hva gjør man med frykten dette skaper?. En av informantene sier at man ofte avstår fra tvang for å få vitner inn i rettssalen, fordi harde politistategier ikke virker positivt på folks redsel: «Jag tror inte att människor blir mer talföra bara för att jag hämtar dem i uniform» (Björk 2009: 76) Det kan være en fordel å kjenne til de styrende reglene for eksempelvis respekt. Da kan politifolkene som jobber med sakene også definere situasjonen til sin egen fordel. Dette omtales som relasjonsbyggende utredninger, hvor det handler om tillitskapende arbeid for rettsapparatet: «Kanske bara tio minuter handlar om själva brotten, resten får man ägna åt att försöka vinnas deras förtroende, för en själv och för poliskollegor i yttre tjänst» (Björk 2009: 80).

Den implisitte og dels eksplisitte anerkjennelsen av gatens lov er et dilemma. De unge har en hverdag hvor vold og trusler inngår, samtidig skal etterforskerne gjøre en jobb og helst ikke få dem tilbake igjen på politikammeret – da går moral over lov. Derfor utelates noen ganger visse detaljer. En informant sier «rättslig sätt finns det inget utrymme för en deal. Men ibland måste man skaffa sig ett sådant

utrymme, jeg tänker på detta förortsstraffet: det är något som jag alltid tänker på, det er helt centralt för mig» (Björk 2009: 80).

En politiansatts følelse for hva en tillitsfull etterforskningsrelasjon krever, kan være på kollisjonskurs med politiets plikt til å gripe inn mot, anmelde og rapportere kriminelle forhold. Den individuelle politiansattes dømmekraft er ikke anerkjent i loven, og man har derfor etter Björks syn en situasjon hvor gatens lov presser seg inn i det statlige systemet. Denne erfaringen underkjennes av lovstifterne og blir en byrde for den enkelte tjenestemann, hevder Björk. Han stiller derfor spørsmål ved om anmeldelsesplikten kan anses for å være en intern systemtrussel (Björk 2009: 83).

Et annet spørsmål som behandles i Björks bok, er bruken av etterretning. Hvordan blir kildeinformasjon til kunnskap i kriminalpolitiets arbeid rettet mot grov kriminalitet? Eller, hvordan legges fundamentet for inngripen og videre domstolsprosesser? Björks informanter synes å være skeptiske. De vet at gateinformasjon er ferskvare og at vanlig spaning er nødvendig for å sjekke kildeopplysninger. De påpeker nødvendigheten av adgang til kilder og kommunikasjonskontroll for å kunne utføre jobben. Grove tyverier har utløst fellende dommer, som igjen har gitt grunnlag for avlytting av kommunikasjon. Denne inngangen avhenger også av hvorvidt handlingene blir definert som innenfor kjernevirksomheten av den organiserte kriminaliteten, eller om det anses for å være i ytterkanten, altså virksomhet i løse nettverk.

Spørsmålet framstår som et veivalg for politiet. Spørsmålet favner ifølge Björk ganske vidt, ved at det også må forholde seg til gjengenes generasjonsveksling, grensegangen mellom hvit og svart økonomi og legitimitetskrisen til nærpolitiet. Spørsmål om organisasjonsgrenser og beslutningsmyndighet er ikke et uvanlig byråkratisk dilemma, og berører også politiet. Ved opprettelse av en aksjonsgruppe tilsvarende Alcatraz-gruppen, med en klart aksjonsrettet profil, utløses et potensiale ved nærmere kontakt og orientering om hva som skjer med samarbeidspartnere. Det kan se ut til at en slik opprettelse innfører et nytt ledernivå med et klart mandat, som gir en gevinst. Det handler også om grupper med komplementerende ressurser som bindes sammen av en tredje part. For eksempel blir organisasjonsbarrierer bygd ned og kildeinformasjon nyttiggjort for å iverksette nye spaningsaksjoner.

Det operative har på mange måter blitt satt i fokus, og en gevinst ser ifølge Björks informanter ut til å være at tilliten til de andres anstrengelse, etikk og generelle kompetanse øker ved denne type kontakt (Björk 2009: 102–105). Utredningsfunksjonen har et stort potensial, men ressursmessig har ikke de fått den samme bakkingen. Björk mener at etterforskningen og utredningen ville blitt en bedre ressurs om den ble mer proaktiv i operativ forstand, altså nærmere knyttet til spaningen og forundersøkelsene.

Spesielt bemerker Björk den usikkerheten i politiet som knytter seg til det multikulturelle samfunnet og synet på organisert kriminalitet, grensegangene mot hvit og svart økonomi, samt gråsonene imellom. Det resonneres rundt hvordan en uoverskuelig samfunnsutvikling som følge av store migrasjoner får følger for det nåtidige politiarbeidet. Redsel, underklassekultur og æresfølelse er elementer som bidrar til en fremmedhet som sterkt påvirker politiets arbeidshverdag. Avslutningsvis reflekteres det over politispørsmål og historiske endringer i synet på hva som er sosial orden.

Flaattens bearbejdede masteravhandling *Heroinister og kontorister – en undersøkelse av maktens ulike fasetter i rettsforfølgelsen av narkotikalovbrudd* (2007) er en sosiologisk fenomenbeskrivelse. Ved hjelp av intervjuer med de ulike partene i prosessen mot dom, undersøker han meningsdannelse og forklarer denne ved hjelp av teori. Det er intervjuet dommere, dømte for narkotikalovbrudd, jurister og ansatte i politiet. De fem ansatte i politiet som ble intervjuet (to etterforskere og tre påtalejurister), fordelte seg på to politistasjoner og en spesialseksjon for organisert kriminalitet (org-krim). Deres erfaringer og posisjon plasseres i maktteoretisk perspektiv, men det gis også en beskrivelse av de ansattes forståelse av «godt arbeid», arbeid i byråkratiet, «klient»-gruppen og synet på kriminalprevensjon. Flaatten kommenterer at dette i stor grad er kontoristenes stemme. De jobber inne, og er i frontlinjen i den grad som er beskrevet tidligere hos f.eks. Granér (2004) eller Finstad (2002).

Innsats mot narkotika er også tema for rapporten *Kartläggning av svenska polisens narkotikabekämpning* (Holgersson 2007). Hvor mange som jobber med narkotika, og hvilke faktorer som påvirker hvordan politiet jobber med narkotika, er sentrale spørsmål. Datagrunnlaget består av intervjuer med ledere og andre,

om faktisk antall årsverk og hvordan det jobbes på feltet, samt deltagende observasjoner av intervensjoner mot mistenkte og statistikk over etterforskning, påtale og bruk av tvangsmidler.

I Sverige jobber 200 politiansatte utelukkende med narkotikakriminalitet, og totalt er det regnet at 922 775 arbeidstimer årlig går med til å bekjempe narkotika. Det er stor oppmerksomhet om kvantitative måltall, mens det synes å være vanskelig å etablere gode målkriterier som ivaretar de kvalitative aspektene ved arbeid på narkotikafeltet. En gjennomgang av data for et distrikts kroppsvisitasjoner med påfølgende urinprøver, viser en sterk overrepresentasjon av kjente narkotikabrukere:

Fem procent av dem som togs in för kroppsbesiktning stod för tjugofem procent av kroppsbesiktningarna och de femton procent mest förekommande individerna stod för knappt fyrtiofem procent av kroppsbesiktningarna (Holgersson, 2007: 26).

Ingen i dette materialet ble dømt til fengselsstraff for narkotikalovbrudd alene. Mindre straffereaksjoner ser ut til å være resultatet av denne typen intervensjon. Holgersson finner i at det i liten grad ligger noen spesifikk strategi bak når etablerte misbrukere stoppes for visitasjoner. Kravet til gode produksjonstall, det vil si pågripelser og andre kvantitative mål, anses for å være en forklaring på hvorfor denne praksisen er etablert: Gode produksjonstall verner mot kritikk.

I praksis er bekjempelsen av narkotikalovbrudd ifølge Holgersson sårbar for nedbemanning og prioritering. Et eksempel er at denne type virksomhet hevdes å ligge brakk flere steder i sommermånedene. Dermed blir det en oppstartsfase igjen om høsten, men ved hjelp av enklere inngrep som visitasjoner og lignende, kan produksjonstallene likevel være ganske gode. Likevel viser Holgerssons gjennomgang av data at narkotikakriminaliteten i større grad oppdages nær den sentraliserte ledelsen, noe som antas å være en følge av omorganisering og sentralisering av det svenske politiet.

Formålet med rapporten *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika. Särbehandlas personer med utländsk bakgrund?* (Petterson 2005) var å undersøke om det forekommer diskriminering av personer med utenlandsk opprinnelse i forbindelse med mistanke om narkotikabruk. Det er undersøkt om personer med utenlandsk bakgrunn oftere enn de med svensk bakgrunn mistenkes uten at det senere

viser seg at de er narkotikapåvirket. Om de oftere kroppsvisiteres og de sjeldnere har narkotika på seg under visitasjoner, og om det er andre forskjeller som kan forklare kroppsvisitasjoner, som alder og kjønn.

I tallmaterialet er det ingen kvinner med utenomeuropeisk bakgrunn som er visitert. Det viser seg at menn fra utenomeuropeiske land visiteres oftest av politiet, men det er ikke de som oftest har narkotika på seg. Menn med europeisk og svensk bakgrunn behandles likt når det gjelder kroppsvisitasjoner. Hovedandelen av disse hendelsene skjer på kvelden og natten (Pettersen 2005: 22). I en logistisk regresjonsanalyse blir det kontrollert for følgende variabler: utenlandsk bakgrunn, alder, kjønn, hvorvidt politiet har oppgitt tidligere kjennskap til personen (i forbindelse med narkotika), og om den visiterte har mottatt sosialstønad i løpet av året. Den siste variabelen fungerer som indikator på sosial situasjon.

Resultatene av den logistiske regresjonsanalysen viser en betydelig risiko for at personer med utenomeuropeisk opprinnelse kroppsvisiteres i sammenheng med mistanke om eget bruk av narkotika, gitt at det kontrolleres for andre variabler. Størst risiko har de personene som allerede er kjent for politiet. Dette framstår ifølge Peterson også som rimelig, da forkunnskap kan antas å innebære en styrket mistanke mot de gjeldende personene. Kjønn innebærer også en høyere sannsynlighet for å kroppsvisiteres. Personer med annen opprinnelse enn europeisk kroppsvisiteres oftere, men har sjeldnere narkotika på seg. Forskjellen kan ikke forklares med de undersøkte variablene.

Politiets arbeid med økonomisk kriminalitet er tema for Nilsens masteravhandling *Du får ikke ti liter i et femlittersspann: En avhandling om utvelgelse av økonomiske straffesaker* (2005). Nilsen gjennomførte 11 kvalitative intervjuer med både jurister og politiutdannede som jobbet ved Finans- og miljøkrimseksjonen ved Oslo Politidistrikt om hvordan politiet velger ut straffesaker for etterforskning og senere påtale. Sakene som kommer inn, har ulik vanskelighetsgrad, og Nilsen skisserer opp de to hovedkategoriene «greie» og «håpløse». Det som skiller, er tilståelse eller ikke, dokumentasjon fra anmelder, tidligere rettspraksis, saken som «ferskvare», antall personer som må avhøres og type miljø avhørene skal foregå i.

Når det gjelder utvelgelse av saker, er det fire ulike momenter som går igjen: proaktivt politiarbeid, samordning med andre kontrollorganer, mediestrategi og

rask irettføring og straff (Nilsen 2006: 46–47). Det er enklere når offentlige kontrollorganer er anmelder, deres gode dokumentasjonsrutiner gjør sakene enklere å jobbe med, og fører til resultater. Klanderverdighet har liten eller ingen betydning for utvelgelse av saken. Det er ifølge Nilsens informanter et straffeutmålings spørsmål som retten skal avgjøre. Saker med konkursgjengangere, andre kjenninger eller beløp over én million kroner øker sannsynligheten for at seksjonen ser nærmere på saken.

Blant jurister og etterforskere er det ulik kontinuitet, gjennomtrekket ble betegnet som «for høyt» blant etterforskerne (Nilsen 2006: 68), men informantene er ikke enstemmige om hvilket utslag dette gir. Likevel antydes det at noen typer saker ikke prioriteres på grunn av manglende etterforskningskompetanse. Ressursmangel og kapasitetsproblemer er gjengangere når det begrunnes hvorfor saker ikke etterforskes. Medieoppmerksomhet spiller også en rolle i hvordan saker prioriteres, da øker «trykket» betraktelig, i likhet med faren for bevisforspillelse.

Ett av hovedfunnene er at grad av dokumentasjon er avgjørende for hvor mye saker prioriteres. Men som Nilsen framhever: «Er handlingen svært grov, behøver det ikke nødvendigvis være så mye dokumentasjon for at det skal iverksettes en etterforskning» (Nilsen 2005: 102). Det er liten gevinst i å ta vanskelige saker, og enheten jobber nesten utelukkende reaktivt. Det framgår også at det er et kapasitetsproblem i forhold til saker som leveres fra kontrollmyndighetene.

Litteratur

- Björk, M. (2009). *Gängbekämpning. Om polisinsatser mot organiserad brottslighet*. Malmö: Gleerups.
- Green, A. (2009). *Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*. Rapport 2009: 2 kriminologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Flaatten, S. (2007). *Kontorister og heroinister. En undersøkelse av maktens ulike fasetter i rettsforfølgelsen av narkotikalovbrudd*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hallbäck, H. (2009). *Digitala brott och straffprocessuella åtgärder i digital miljö*. Växjö universitety studies in policing nr 001-2009. Växjö: Växjö universitet.

- Hegle, J. E. (2005). *Blir rettssikkerheten truet i ekstraordinære saker? Med fokus på ranet av Norsk Kontant-service i Stavanger*. Spesialoppgave, Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Holgersson, S. (2007). *Kartläggning av svenska polisens narkotiabekämpning*. MOB, rapport 23, 2007. [online02.06.2010]: <http://www.fhi.se/PageFiles/4941/MOB2007-23-kartlaggning-av-svenska-polisens-narkotikabekampning.pdf>
- Nilsen, M. (2006). - *Du får ikke ti liter i et femlittersspann: En avhandling om utvelgelse av økonomiske straffesaker*. Masteravhandling i kriminologi, Institutt for kriminologi og rettsosologi. Universitetet i Oslo.
- Petterson, T. (2005). *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika. Särbehandlas personer med utländsk bakgrund?* Stockholm: Universitetet i Stockholm.
- Police department (2006). *Police measures to prevent and reduce violence*. Publikationsserie för polisens högsta ledning 9: 2. Helsinki: the Ministry of Interior, Police Department.
- Swahn, R. S. (2009). *Politiets håndhevelse av sexkjøpsloven*. Master i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.
- Wold, T. D. (2008). *Politiet og risiko supportere i Norge: de grunnleggende utfordringene*. Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.

Internasjonale problemstillinger og politiarbeid

Nordisk politi samarbeider og opererer både i og utenfor Norden. Larsson bringer i artikkelen *International police co-operation: A Norwegian Perspective* (2006) diskusjonen om samarbeid over landegrensene ned på et mikronivå, og vektlegger hva politifolk faktisk gjør når de samarbeider (Larsson 2006). På bakgrunn av personlige intervjuer med ansatte i etaten påpekes behovet for en form for felles-trening på europeisk nivå, samt tydeligere kanaler for kommunikasjon i arbeidet med organisert og økonomisk kriminalitet.

To studentavhandlinger er tematisk beslektet ved at de ser på henholdsvis etterforskning og informasjonsutveksling over landegrensene. *Politi uten grenser? Om grenseoverskridende etterforskning i Schengenområdet* (Ugelvik 2006) vurderer de juridiske aspektene ved etterforskning over landegrensene. Utviklingen av informasjonssamarbeid som finner sted i Europa (dvs. landene som deltar i Schengen-samarbeidet) gjennom Schengen Information System, The Visa Information System, og The Europol Computer Systems, er tema i Wiigs avhandling *Flyt og tilgjengelighet* (2007). Den er basert på offentlige dokumenter og fremmer en prinsipiell diskusjon rundt spørsmålet om «the principle of availability», altså at data i de nasjonale basene skal være tilgjengelige for ansatte i gjeldende etater også i andre land. Ulike teoretiske perspektiver på moderne kontroll og overvåkning brukes for å belyse spørsmål knyttet den til raske utviklingen i informasjonssamarbeidet mellom europeiske politi-, sikkerhets- og utlendingsmyndigheter, og konsekvensene av denne registreringen.

I Høgseths erfaringsbasert masteroppgave *Norges engasjement i Afghanistan – demokratibyggning eller symbolpolitikk* (2008) rettes oppmerksomheten mot det norske politibidraget (NORAF) til reformen av det afghanske politiet. Hvordan mandatet fra FN's sikkerhetsråd har endret seg og det norske politiets rolle i den afghanske politireformen, samt erfaringer etter 20 år med politiinnsats i FN regi, undersøkes også.

FN's sikkerhetsråds resolusjon 1325 legger til grunn at kvinners deltagelse i fredsarbeid er nødvendig om dette skal lykkes. I tidsperioden 1989 til 2009 har rundt 800 norske polititjenestemenn vært ute i FN-tjeneste, men kun 50 til 60

kvinner. Holms masteravhandling *Rekruttering av kvinner til internasjonale politioperasjoner* tar utgangspunkt i resolusjonen, samt en norsk handlingsplan, og spør hva ledelsen av norsk politi kan gjøre for å øke rekrutteringen av kvinner til internasjonale operasjoner.

En kvalitativ tilnærming er valgt i avhandlingsarbeidet. Foruten dokumentstudier av sentrale styringsdokumenter, rammeskriv og handlingsplaner, har Holm utført samtalebaserte intervjuer med representanter for ledelse, mellomledelse og «ytre ledd» i tre norske politidistrikt, totalt fem kvinner og fem menn. Intervjuene skulle kartlegge hva som ble gjort lokalt, hvordan de sentrale tiltakene fungerte, samt hva som fungerte og ikke fungerte motiverende.

Ulike motivasjons- og rekrutteringsteorier presenteres, før ulike forslag til endring angis for hvordan kvinner kan motiveres, og hva ledere kan gjøre for å øke rekrutteringen. Forfatteren fremmer konkrete tiltak som kan brukes av ledelsen i norsk politi. Holm viser til Arnesens *Så ute, høste hjemme?* hvor det ble påpekt at politiet har et tydelig forbedringspotensial i å nyttiggjøre seg av internasjonalt ervervet kompetanse og gjøre denne kompetansen meritterende (Holm 2009: 31).

Minimumskravet for å delta er seks års variert erfaring fra politietaten. Intervjuene foregår på engelsk for å sikre god språkkompetanse. Tradisjonelt anses utenlandsoppdragene som uegnet til å ta med seg familien. Mens menn reiser ut i hele sin karriere, er det tydelige mønstre i når kvinner reiser ut. Kvinner reiser mens de er under 35 år og ugift/uten samboer, eller senere, når barn er voksne.

Med henvisning til intervjuene beskriver Holm bakgrunnen for valget om å tjenestegjøre «ute». For de kvinnene som velger å delta i utenlandstjeneste, er det en sterk indre motivasjon om å prøve noe nytt. Ytre motivasjonsfaktorer kan være høyere lønn, men status nevnes ikke. Det fremstår heller som viktig at arbeidsinnsatsen har verdi for andre enn dem selv. Det er også slik at kjennskap gir engasjement: Mange av de som drar ut, har snakket med noen som allerede har vært ute. De som har erfaring og deler denne, omtales som «de betydningsfulle andre» (Holm 2009: 55). De distriktene som sender flest ansatte til utenlandstjeneste ser ut til å bruke disse aktivt. Erfaringer deles, og ledelsen er bevisst på mottakelsen. Høy utsendelse generelt medfører også høyere utsendelse for kvinner.

Blant Holms forslag er å sette fortellingene fra hjemkomne i system, og helst presentere dem lokalt. Slik synliggjøres kvinnelige forbilder, og ved at det skjer via noen man kjenner blir historiene mer virkningsfulle. Blant informantene etterlyses det sterkere føringer fra Politidirektoratet, gjerne også inkludering av familietiltak og mulighet for å ta med familie på oppdrag. Til sist foreslås det bedre rutiner for ivaretagelse av rekrutterte før og under tjenesteoppholdet, ved at ledere tar kontakt.

To bidrag tar for seg politiet i områder som har vært preget av konflikt. *A Police Force without a State* er en bearbeidet doktorgradsavhandling, og en av få studier om det palestinske politiet og sikkerhetsstyrkene i de palestinske selvstyrte områdene (Lia 2006). Lia påpeker en tendens til å studere politiet i vestlige land, selv om det er relevant å se på politiets rolle i overgangen fra krig til fred. Et underliggende spørsmål er hvordan man bygger en politistyrke uten det rammeverket en stat er. Hvordan former motstandsgrupper sine politiorganisasjoner? I hvilken grad formet det politistyrken at organisasjonen ble skapt av en nasjonal frigjøringsgruppe?

Etter en konflikt oppstår gjerne spørsmålet om effektivitet eller «due process» i kontrollapparatet. Det kan også være et spørsmål om hvem man rekrutterer til dette. Svært mange av de som tidligere hadde fungert som politi, hadde bakgrunn fra ulike former for geriljavirksomhet, og historikk fra gatevold. Det ble antatt en slik bakgrunn kunne ha uheldig innvirkning på kulturen i den politistyrken som skulle opprettes.

Primærkilder er massemedier, arkiver og intervjuer. Mediene har fulgt den palestinske politistyrken nøye. Denne har selv bidratt med materiale. Lia fikk tilgang til Utenriksdepartementets arkiv for perioden 1993–1997. Lokale og internasjonale menneskerettighetsorganisasjoner har fulgt opp og dokumentert overgrep, som også utgjør data i denne monografien. Videre er det gjennomført både formelle og uformelle intervjuer av ledere i den palestinske styrken, rådgivere, diplomater, FN-representanter, palestinske politikere, lokale korrespondenter, menneskerettighetsaktivister og tidligere palestinske paramilitære.

Historisk følger studien palestinsk politi og sikkerhetsstyrker fra opprinnelsen i Libanon, via opprettelsen av en formell politiorganisasjon etter Oslo-avtalen, til

utbruddet av den andre Intifadaen i september 2000. Et dilemma var at den palestinske politistyrken ble opprettet uten de privilegiene politistyrker i uavhengige stater nyter: juridisk og territorial suverenitet.

I tiden etter Oslo-avtalen viste også den palestinske politistyrken en del av kjennetegnene til den type politivirksomhet som har sin base i opprørsbevegelser, til tross for at den hadde mange av de formelle kjennetegnene til en nasjonal politistyrke. Arven fra den tidligere frigjøringsbevegelsen blir derfor ansett for å være til hinder for utviklingen av et demokratisk politi.

Av politiske grunner ble mange fra den første intifadaen innlemmet i den nye styrken uten egnethetsvurdering eller videre utsilingsprosesser. Dette var uheldig, fordi flere av kandidatene hadde jobbet med å finne kollaboratører, og dermed hadde vært direkte involvert i tortur. Et annet moment var at det fysiske området de palestinske sikkerhetsstyrkene fikk anledning til å jobbe på, var svært begrenset. Mesteparten av palestinerne befant seg utenfor. Kombinasjonen av politiske og tekniske hensyn førte til en noe utradisjonell løsning: det ble rekruttert i diaspora for å dekke behovet for profesjonelt trente politifolk. Denne gruppen skulle jobbe i et miljø og et område de ikke kjente. Alder samt lang og tro tjeneste var viktige kriterier for å bli vurdert, noe som førte til hevede øyebryn blant de lokale palestinerne.

Over en periode på 3 måneder ble 7000 palestinske polititjenestemenn satt inn i Palestina, de første 6000 i løpet av de først 8 dagene. PLO brukte den nye nasjonale politistyrken som et symbol på nasjonal frigjøring. Ifølge Lie var dette spesielt tydelig i kampen om regien av hvordan den nye styrken skulle entre sitt territorium i mai 1994. Skulle de geleides inn av israelske styrker, eller komme inn alene med det de hadde av maskineri?

Ingen politistyrke i den arabiske verden hadde noensinne vært så populær som den palestinske politistyrken var i mai 1994, skriver Lia. Dette var ifølge Lia et utslag av lengsel og forventninger, men populariteten dalte. Manglende trening, disiplin, utstyr, betaling og botilbud til de ansatte forsterket vanskene (Lia 2006: 243).

I en fase pågikk det forhandlinger med israelske myndigheter om politistyrkenes videre rolle, samtidig som det foregikk en de facto opprustning hvor de ulike

sikkerhetsstyrkene var tiltenkt en rolle. To så sprikende mål var umulig å oppnå samtidig. En voldsspiral utviklet seg, og mye av den palestinske politistyrkens organisasjon ble ødelagt i den siste intifadaen og ved Israels motangrep.

Det palestinske caset viser de mange hindringene (og betydningen av disse) ved å opprette en politistyrke uten en fungerende stat med etablerte territoriale grenser. Politiske agendaer kom stadig i veien for langsiktige strategier knyttet til oppbyggingen av politistyrken. Andre hensyn enn den politisjære vurderingen påvirket oppbyggingen, organiseringen, rekrutteringen og utdanningen av et politi. Institusjonaliseringen av et rettsapparat, som politiet skal være en del av og stilles til ansvar overfor, vil ikke nødvendigvis kunne gjennomføres på bekostning av politisk motstridende interesser. Selv om det ble snakket om demokratisk politi i Palestina, ble dette idealet forlatt av hensyn til nasjonal frigjøring.

En annen studie som er gjort om politi utenfor Norden, er Reikerås' masteravhandling *Police Reform: a prerequisite for Political progress?* (2007). Avisartikler og kommisjonsrapporter er analysert i denne kritiske gjennomgangen av politireformen i Nord-Irland, som ble initiert som følge av Belfast-avtalen. Reikerås analyserer politiets rolle i konflikten i Nord-Irland og den nåtidige fredsprosessen.

I et turbulent og politisk delt område som Nord-Irland har det vært ulike forventninger og meninger om hva nøytral eller upartisk politivirksomhet er. Patten-utvalget publiserte i 1999 en rapport som ga løfter om en endring i politiets rolle. Tidligere var politiet blitt ansett som protestantenes politistyrke, men nye etiske retningslinjer skulle gjøre det enklere for katolikker å bli politi. Da var det også viktig at dette framsto som en nøytral arbeidsplass. Det ble foreslått å redusere politistyrken, da den ble ansett for å være overdimensjonert. I rapporten ble også behovet for en ombudsmann påpekt, for å styrke ansvarligheten i politiet.

I praksis ble det ikke så store endringer. Kun nye politibetjenter måtte underkaste seg de nye etiske retningslinjene. De ansatte som var i tjeneste i forkant, slapp å gjennomgå nye prosedyrer i forhold til retningslinjene. De opplevde at det ville innebære en innrømmelse av at de tidligere ikke hadde handlet i samsvar med menneskerettighetene mens de utførte yrket sitt. Det ble også mindre makt til politirådene Patten-utvalget hadde foreslått. Reikerås konkluderer med at den politiske prosessen stagnerte fordi tillit mellom partene manglet, og at politiet ikke

ble politisk uavhengig slik rapporten ønsket. Belfast-avtalen førte til en reduksjon av paramilitær aktivitet, men samtidig kan den ha skapt sin egen irrelevans. I rapporten var det et eksplisitt ønske om å endre det nord-irske samfunnet ved hjelp av politiet, men Reikerås stiller spørsmål om politiet er egnet til å endre en sosial og økonomisk kontekst.

Litteratur

- Holm, A. J. (2009). *Rekruttering av kvinner til internasjonale politioperasjoner*. Masteroppgave i verdibasert ledelse. Diakonhjemmet. Oslo: Diakonhjemmet.
- Høgseth, H. (2008). *Norges engasjement i Afghanistan – demokratibyggning eller symbolpolitikk? En studie av norsk bistand i den afghanske politireformen*. Masteroppgave i sammenlignende politikk. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Lia, B. (2006). *A Police Force without a State. A History of the Palestinian Security Forces in the West Bank and Gaza*. Rading: Itchica Press.
- Larsson, Paul (2006). International police co-operation: A Norwegian Perspective, *Journal of Financial Crime*, 13, (4).
- Reikerås, S. (2007). *Police Reform: a prerequisite for Political progress? The role of the Police force in the Northern Irish Conflict*. Master Thesis in English. NTNU: Trondheim.
- Wiig, S. (2007). *Flyt og tilgjengelighet. En studie av det europeiske informasjonsarbeidet innen politi, sikkerhets- og grensekontroll og dets konsekvenser for individers rettssikkerhet og rettigheter*. Masteravhandling i retts sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Ugelvik, S. (2006). *Politi uten grenser? Om grenseoverskridende etterforskning i Schengenområdet*. Spesialfagsoppgave, Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.

Kontroll, demokrati og tillit

Orden, sikkerhet og kontroll

Trygghet, sikkerhet og politiets oppgaver for å sikre dette behandles av flere nordiske forskere. Blant de som behandler dette på et teoretisk plan, er Volquartzens bok *I trygghedens navn* (2009). I boken presenteres en tese om at det utrygge samfunn opprettholdes framfor det trygge, ved konstant å utvide maktapparatet. Spørsmål som stilles, er hvorfor man velger å gjøre det. Det påpekes en historisk tendens til å utvide politiet i krisetider, men vurderingen av kriminalpolitikken og den kriminalpolitiske utviklingen bør skje ut fra idealtypiske rettssystemer.

Politiets mest betydningsfulle oppgave er å være symbol på orden og stabilitet, og dermed et vern mot kaos, hevder Volquartz. Hun konkluderer med at politiet hjelper oss å bevare illusjonen om trygghet i et samfunn hvor det sosiale er avgått eller forsvunnet. Det nære framstår dermed som noe fjernt, og tryggheten sikres gjennom politiet som symbol på orden. I boken problematiseres politiets rolle i dagens samfunn. Vi stiller krav til politiet som de umulig kan dekke. Likevel etterspørres mer politi. Begrepet trygghet ble i 2004 introdusert i den danske politiloven, og er nå politiets ansvar, selv om tryggheten stort sett er å finne i de nære ting.

Monografien *Inre utlänningskontroll i polisarbete: mellan rättsstatsideal och effektivitet i Schengens Sverige* analyserer politibetjenters arbeid med indre kontroll av utenlandske statsborgere (Hydén og Lundberg 2004). Blant annet diskuteres nasjonalstaten, rettsstatsidealer, politiprofesjonen og forholdene rundt denne profesjonen. Indre kontroll av utlendinger slik det praktiseres av politiet, har ifølge

forfatterne to hovedformål: å kontrollere migrasjon og å bekjempe kriminalitet utført av mennesker som ikke har tillatelse til å oppholde seg i landet. Det er benyttet intervjuer og deltagende observasjon med betjenter i Malmö og Stockholm, samt gjennomgang av juridiske caser og andre dokumenter.

Ulike faktorerets betydning for hvordan politifolk praktiserer den interne kontrollen av utlendinger diskuteres, for eksempel historisk og politisk kontekst, politiets skjønnsutøvelse, juridiske gråsoner, politiets arbeidsredskap og muligheten for kontroll med virksomheten. Det eksisterer ifølge forfatterne en viss spenning mellom nasjonalstatens og rettsstatens idealer. Ulike faktorer samvirker og skaper et potensial for etnisk diskriminering gjennom politiets arbeidspraksis. Politiet blir ifølge forfatterne satt til den umulige oppgaven å vurdere hvem som befinner seg i landet uten tillatelse.

Et av formålene til monografien er å vise kompleksiteten i politiets utlendingskontroll. Hva er de nasjonalstatlige, rettslige og yrkesmessige forutsetningene for indre utlendingskontroll?

Hvilke ulike faktorer påvirker politifolks balansegang mellom effektivt arbeid i snever forstand, og en utførelse preget av refleksjon rundt hvordan rettslige idealer skal ivaretas? Fra hvilke synspunkter kan effektivitetsbegrepet forenes med den rettslige dimensjonen? Ved å svare på disse spørsmålene belyses ulike aspekter ved politiets rettsanvendning, og hvilke konsekvenser denne får.

Under feltarbeidet har de sett tegn til at politiet går inn i de juridiske gråsonene for å gjøre arbeidet enklere eller mer effektivt. Dette sammen med det vide handlingsrommet innebærer et problem, i den forstand at det blir variasjoner i hvordan politifolk bruker loven (Hydén og Lundberg 2004: 270) Generaliseringer og kategoriseringer kan sies å være arbeidsredskap. Intuisjon som arbeidsredskap er problematisk, sammen med profilering er dette noe som i første rekke bygger på ytre karakteristika (Hydén og Lundberg 2004: 271). Eksempelvis er nervøsitet og vansker med å snakke svensk kriterier som kan gi grunnlag for «grunn til å tro» at en person ikke har rett til å oppholde seg i landet. De to forskerne stiller spørsmål ved både nervøsitet og språkvansker som egnede kriterier å bygge en mistanke på. Et annet spørsmål de stiller i denne sammenhengen, er i hvilken grad det faktisk hjelper politiet å bruke disse kategoriseringene som arbeidsverktøy. De konkluderer

med at arbeidet blir ineffektivt, i tillegg til å være diskriminerende (Hydén og Lundberg 2004: 272).

Det at myndighetsutøvelsen kan spores og granskes, er en viktig mekanisme for å fremme rettsstatlige idealer. Regelverkets utydelighet, og utydelighet rundt det praktiske aspektet, gjør at dette arbeidet er vanskelig å granske eller etterprøve. Dokumentasjonen avhenger i stor grad av den enkelte politiansatte som utfører arbeidet. Det føres statistikk på hvor mange pågripelser som er gjort og hvor mange som er sjekket, men det føres ikke kontroll med hvor mange av disse som ikke har rett til å oppholde seg i landet og dermed blir bortvist. Man kan dermed ikke bedømme arbeidet kvalitativt. Diskriminering anses som en latent risiko ved denne kontrollen. Etnisk diskriminering og bruken av utlendingskontroll er ennå ikke behandlet av den høyeste juridiske domstolen, så det er ikke juridisk avklart hvor grensene går.

Lomells doktoravhandling i kriminologi, *Det selektive overblikk* (2005), ser på praksis i selekteringen ved kameraovervåkning (CCTV), og baserer seg på feltarbeid ved Politiets fjernsynsovervåkning (FOV) og et privat kjøpesenter i perioder i årene 2000, 2001 og 2003. Studien ble bearbeidet og utgitt i 2007, men er opprinnelig levert for graden dr. polit. Til sammen 338 overvåkninger ble iverksatt under den samlede perioden av observasjon hos FOV. I tillegg til feltarbeidet har Lomell også fulgt mediedekningen av politiets kameraovervåkning av byrommet. Gjennom analyse av medieoppslag vises det til at begrunnelsen for overvåkingen endret seg over tid. Da forslaget ble lansert i 1998, ble overvåkingen begrunnet i en kriminalitetsforebyggende effekt mot f.eks. gatevold, senere ble praksisen begrunnet som inngangsport til bevisføring i straffesaker, og deretter som et ledd i å forhindre rekruttering av barn og unge til det belastede, åpne narkotikamiljøet i Oslo.

Den daglige overvåkningspraksisen beskrives, og det blir redegjort for hvem overvåkerne er og hvem som kontrolleres. Kameraoperatørene som jobber på FOV er sivilt ansatte. Ulike hendelser utløser overvåkingen. Omlag 25 % av overvåkingen var bestillinger. Barn og unge overvåkes mer enn voksne, for å hindre rekruttering til rusmiljøer. Menn overvåkes mer enn kvinner, og i de tilfeller de selv initierer overvåking blant unge, er det mistenkelig atferd som vekker oppmerksomhet: «Seleksjonskriteriene er normative, de inneholder vurderinger om

hva som er normalt og dermed unormalt, hva som er ønskelig og ikke ønskelig, hva som er riktig og hva som er galt.» (Lomell 2005: 112).

Syv mistankekriterier brukes: Overført mistanke (andre initierer), atferdsbasert mistanke (løping, aggresjon), kategorisk mistanke (karakteristika som alder, hudfarge, gruppetilhørighet), «kjenning» (kjent for operatøren), stedbestemt (pga oppholdssted), beskyttelse (f.eks. livløs person) eller underholdning og nysgjerrighet. Operatørblikket har store likhetstrekk med Liv Finstads politiblikk:

Operatøren må være selektiv i forhold til alle inntrykk han får fra skjermen, på samme måte som politiet må være selektive i sin lesning av omgivelsene. Det er i utgangspunktet en vanskelig oppgave å skulle identifisere hvem som bør overvåkes i en menneskemengde, og et av midlene er å reagere på dem eller det som bryter med en forventet norm (Lomell 2005: 147).

En markant forskjell er likevel at operatørene ser gjengivelser av virkeligheten med et annet utsnitt, og kan komme svært tett innpå den som observeres uten selv å være en del av situasjonen. Det innebærer at den første innledende fasen av undersøkelsen av den mistenkelige begynner tidligere og kan foregå lenger enn den gjør i operativ tjeneste.

Under EU-toppmøtene i Göteborg og København i 2001 og 2002, fulgte Wahlström og Oskarsson møtene mellom politiet og aktivistene. Foruten deltagende observasjon ble det benyttet skriftlige kilder, og ialt 20 mennesker ble intervjuet. Resultatet av prosjektet, i form av artikkelen *Negotiating Political Protest in Gothenburg and Copenhagen* (2006), viser to caser og diskuterer forhandlingene mellom politi og aktivister. Artikkelen analyserer hvordan de to partene konkret går inn i kommunikasjon og hvordan enighet oppnås, og deretter det praktiske utfallet, og den tilhørende evalueringen av forhandlingen hvor partene involvert. I Göteborg og København handlet det om å veie hensynet til retten til å demonstrere opp mot opprettholdelse av orden. Dermed handler dette i stor grad om å finne løsningen på et sosialt dilemma.

Forfatterne bruker Ostroms tre kriterier:

1. å kunne introdusere nye regler som partene kan godta,
2. partenes vilje til å gjennomføre disse må være troverdig,
3. handlingen til berørte parter må følges og observeres.

Det siste momentet er vanskelig i denne sammenhengen, påpeker forfatterne. Skal begge parter følge og overvåke politiets handlinger? Uten oppfølging og overvåking, eller en troverdig forpliktelse, har man heller ingen grunn til å lage nye regler. Det er ifølge forfatterne også et spørsmål om hvilken tillit partene har til hverandre.

Framfor å diskutere tillit i seg selv velger Wahlström og Oskarsson å diskutere forestillingen om tillit. En grunn er at det har blitt påpekt at tillit i alminnelig forstand ofte ikke eksisterer fra aktivistenes side. Det ser heller ut til at aktivistene kan velge å gå inn i forhandlinger av taktiske hensyn, men dette gjelder for det første organisasjoner som har tillit til politiet (selv om de senere revurderer denne) og dernest har de, ved å søke om tillatelse til demonstrasjoner, en tro på at det er mulig og tillatt. Det ligger en implisitt tillitserklæring i at de tror politiet vil tillate deres ytringshandling. Et eksempel var da Nettverk 2001 gikk inn i dialog med politiet i forkant av møtet i Göteborg. Det var ifølge de to forskerne flere grunner til at dialogen ble muligjort. Partene hadde tiltro til hverandre, det var en lokal forankring, flere i gruppen hadde hatt kontakt med politiet tidligere, og de var eldre og mer tradisjonelle politiske aktivister, noe som antyder at lokal kunnskap, stabilitet og relasjon over tid kan være av betydning. Selv om aktivistene opprettholdt kontakt, ble de ikke hørt. Politiet foretrakk en mer handlingsorientert logikk, en logikk som var mer preget av en «oss mot dem»-tankegang. Politiet ble for glad i sine egne stereotyper og sluttet å reflektere. På den måten ble aktivistene stigmatisert.

Andre forskere, som Waddington, har hevdet at politiets makt over demonstrantene består i at demonstrantene er langt mer avhengige av politiet enn omvendt. Han hevder at det er derfor så mange fra venstrefløyen aksepterer og er villige til å gå i dialog med politiet. Demonstrantene er avhengig av at politiet er hjelpsomme. Dette gjaldt også organisasjonen i København, Globale Rødder. Wahlström og Oskarsson konkluderer med at utfordringene med tanke på tillit mellom aktivister og politi nok vil bestå. Diskursen som fokuserer på risiko og sikkerhet, tenderer til å gi dette forrang framfor konstitusjonelle rettigheter knyttet til muligheten for å ytre sin mening i det offentlige rom. Den asymmetriske relasjonen, samt de juridiske kreftene og adgangen til etterretningsinformasjon, innebærer tydelige begrensninger på hvilken type enighet som kan oppnås mellom demonstranter og politiet. De to forfatterne påpeker også en annen mulig utfordring: mangelen på autoritet.

Wallmanns studie *Oordningens dynamik* (2006) beskriver, sammenligner og analyserer ved hjelp av skriftlige kilder og intervjuer fire opptøyer i forbindelse med demonstrasjoner. Ved de politiske toppmøtene i Göteborg, Praha og Genova gjorde myndighetene unntak fra Schengen-reguleringen og innførte grensekontroll. Demonstrasjoner i forbindelse med politiske møter ble da ikke lenger ansett for å være lokale foreteelser, men heller forstått som et uttrykk for globaliseringen og utviklingen i det autonome miljøet. Spente relasjoner berodde også på at de tilreisende hadde ulike og til dels uheldige erfaringer fra andre områder enn byene de kom til.

Byene håndterte situasjonen ulikt. I Praha fikk skolebarn fri, og byens borgere ble oppfordret til å forlate sine hjem. I Nice ønsket de at alt skulle pågå som normalt, men sentrum ble stengt etter uroligheter. I Praha, Nice og Genova ble det laget sikkerhetssoner, mens politiet i Genova i tillegg også opprettet en gul sone som buffer, om den første ikke skulle være tilstrekkelig under ekstreme forhold. Det var også betydelige forskjeller i hvilke typer utstyr politiet i de ulike landene benyttet under møtene. Vannkanoner, tåregass og panserkjøretøy ble benyttet i Tsjekkia, Frankrike og Italia, mens Sverige benyttet hester og hunder. Det svenske politiet manglet et distansevåpen mellom batong og skytevåpen.

I Tsjekkia var det et nært samarbeid mellom politiet og militæret, i Frankrike ble det paramilitære gendarmeriet benyttet, mens det i Sverige overhodet ikke var noe samarbeid mellom politiet og militæret. Ulike politiske og institusjonelle kontekster spiller åpenbart en viktig rolle, og setter tydelige rammer for hvilken type samarbeid som er mulig.

Studien *Lag eller ordning* tar utgangspunkt i politiets håndtering av protestaksjonene under EU-toppmøtet i Göteborg i 2001 (Oskarsson 2005). Den fokuserer på hvordan politiet gjør strategiske og operative avveininger mellom ulike verdier med sterk juridisk status og tydelige moralske og politiske dimensjoner. Den omhandler altså verdikonflikter, og behandler dette som moralske dilemma. Case-studien tar utgangspunkt i politiarbeid under politiske protestaksjoner, som en måler på statens forhold til sine borgere, sosiale bevegelser og politiske aktivister. Intervjuer og deltagende observasjon av både politi og aktivister, samt en nærlesing av relevante dokumenter, danner grunnlang for beskrivelser og analyser av politiets håndtering av protestaksjonene under Göteborg-møtet.

Verdier som «orden» og «rettigheter» kan i forbindelse med protester ses som kollektive nyttigheter som produseres gjennom overenskomster og forhandlinger mellom politi, demonstrasjonsarrangør og andre aktører. Studien spør: Hvilke muligheter og hindringer foreligger generelt ved denne typen overenskomster og forhandlinger, og hvor mye medvirket eller motvirket politiet konkret til å gjøre disse kollektive godene tilgjengelig under EU-møtet i Göteborg? Andre spørsmål som undersøkes, er hvordan man kan beskrive og forstå de polisiære innsatsene og deres konsekvenser for hendelsesutviklingen under EU-møtet i Göteborg 2001, og hvorfor konfrontasjonene ble så voldsomme.

Ved bruk av Lipskys teori om grasrot-byråkratiets mulighet til å skape praksis, nærmer Oskarsson seg beskrivelser av de uformelle trekkene ved organisasjoner, og deres funksjons- og handlingssett. Dette danner grunnlag for en diskusjon om offentlig etikk med borgeren i sentrum, ved også å redegjøre for grunnhensyn for tjenestemenn i offentlig virksomhet. Dette kan anses som en prinsipiell diskusjon om hvorvidt politiets kunnskap er en nøytral aktør eller en medaktør.

I artikkelen *Policing contentious politics at transnational summits: Darth Vader or Keystone Cops?* (Peterson 2006) rettes et analytisk blikk mot spørsmålet om hvordan territoriale områder som er midlertidig endret til politiske rom i forbindelse med internasjonale møter, blir «loci of the contentious politics». På bakgrunn av kvalitative studier av to caser (politiske protester i Göteborg og København), hvor det ble benyttet både intervjudata og observasjoner, analyseres strategiene og taktikken brukt av aktivistene. Det hevdes at disse kampene definerer og redefinerer det politiske rommet for nasjonal og transnasjonal makt. Dernest tar artikkelen for seg hvordan politiet oppfatter og implementerer mandatet de har, til å kontrollere orden i offentligheten. Et viktig anliggende for Peterson er hvordan demokratisk rett til ytring settes i fare gjennom politiets søken etter å opprettholde orden i det offentlige rom.

Er territoriet sikkert lenger? Peterson viser til Bauman og hans forståelser av den endrede betydningen rom eller territorier har. De er ikke lenger garantister for sikkerhet. Göteborg som rom var ifølge Peterson underdefinert, underdeterminert og underregulert. Denne underutviklingen ser ut til å ha ført til en svekkelse av autoritetsstrukturer. Det var ikke bare den politiske koalisjonen av aktivister

som hadde vansker med å kontrollere de tilstedeværende, politiet slet selv med å opprettholde kontroll i egne rekker. Peterson oppsummerer med at

in the under-determined, under-regulated and under-defined territory over which authorities attempt to exercise control, activists assume the initiative over authorities attempts to exercise control, activists assume the initiative and create situations that lay bare the futility of those attempts (Peterson 2006: 47).

En kan skille mellom to ulike strategier: Kontroll over sted eller rom, eller kontroll over situasjonen. Den svenske framgangsmåten ble først og fremst kjennetegnet ved et forsøk på å opprettholde orden ved å kontrollere det offentlige rommet. Det ble forhandlet om territoriet. Politiet anga hvor, aktivistene/demonstrantene godtok dette. Under hendelsene i Göteborg i 2001 oppsto situasjoner hvor politiet ikke hadde kontroll over rommet. Danskene hadde derimot valgt større grad av fleksibilitet under hendelsene i København i 2002. Peterson kaller dette en «vent og se»-taktikk, og henviser til Waddington:

Det politiet avstår fra å gjøre, er like viktig som de handlingene de foretar, det vil si det politiet faktisk gjør. Om denne ressursen skal være tilgjengelig, må en paramilitær kommandostruktur være tilstede. Det forutsetter ifølge Peterson også en sterk intern kontroll med førstelinjetjenesten. Bruken av mobile enheter øker muligheten for å kontrollere plutselige situasjoner, men handler fremdeles om å kontrollere rom, om enn på en noe annerledes måte. Begge de to politistategiene er forbundet med vanskeligheter, særlig når «den røde tåken» gjør seg gjeldende, altså psykologiske forhold som svekker individenes selvkontroll. Dette gjelder like mye for politiansatte som for andre. I Göteborg hadde man to grupper som begge var sårbare for «den røde tåken», de maskerte polititjenestemennene og de maskerte aktivistene.

Kontroll og profesjonalitet er sterkt knyttet til hverandre, hevder Peterson. Samtidig påpekes det at profesjonalitet går dårlig sammen med vilkårlighet og brutalitet. To momenter framheves i denne sammenhengen. For det første var det svenske politiet ifølge Peterson for dårlig trent i de oppgavene de ble satt til å utføre, og det er urimelig å forvente profesjonalitet av ansatte som ikke er skikkelig trent. For det andre var den operasjonelle taktikken lite tilpasset utfordringen politiet

sto overfor. Den overordnede strategien var statisk og defensiv. Senere ble et vidt nett kastet ut og 453 aktivister sperret inne, da det ble antatt at disse aksjonistene planla aksjoner mot politiet. Antagelsene viste seg senere å være feilaktige.

I København hadde ordenspolitiet lagt seg på en mer eksplisitt militær linje. I forbindelse med møtet benyttet man «stopp og sjekk» av personer og biler i sentrum. En praksis som muligens lå i en juridisk gråsoner. Ved mange tilfeller ble det ifølge Peterson heller ikke notert når slike forekom. «Stopp og sjekk» ble ifølge artikkelen antagelig benyttet som en forebyggende strategi, noe loven ikke åpner for. Peterson beskriver også hvordan aktivistene som forsinket ankom en massiv sperring, la ned sine skjold og fortsatte forbi sperringen med hendene opp i været. Politiet åpnet en korridor som ledet til T-banen. Begge partenes handlinger hvilte her på en symbolikk som inviterte til videre handling. Gjennyttelse og kommunikasjon tillot begge parter å beholde ansikt. Med perspektivet som her skisseres, kan en slik hendelse forstås som at to handlingsrettede kulturer, politi og aktivister, begge var villige til *ikke* å handle.

Dialogpolis beskriver det såkalte dialogpolitiet og hvordan denne gruppen virker (Holgersson 2008). Den svenske «Dialogpolisen» ble opprettet etter sammenstøtene i Göteborg, da det ble tydelig at det manglet kunnskap om hvordan politiet burde jobbe med folkemøter, demonstrasjoner og andre ansamlinger innenfor det som kan kalles folkemassers meningsytringer. Nå utføres disse oppgavene av politiansatte med spesialutdanning, som benyttes ved demonstrasjoner og andre opinionsytringer. Deres rolle er å være en forbindelse mellom politiledelsen og arrangørene. Arbeidet skal være tuftet på respekt, og har som formål å sikre grunnlovsfestede rettigheter. Rapporten beskriver og eksemplifiserer arbeidet som gjøres av Dialogpolisen, og påpeker et behov for å videreutvikle konseptet.

Særlig Särskild PolisTaktik-organisasjonens (SPT) erfaringer danner grunnlag for videre drøftelser om fredsskapende arbeid, og knyttes opp mot transnasjonale protester slik man kjenner dem fra Göteborg, Genova etc. Denne gruppen har blitt benyttet til fotballkamper, valg, demonstrasjoner i ulike distrikter, festivaler som anses for å ha potensial til å utarte i ordensforstyrrelser, eller konflikter mellom ulike grupperinger.

Holgersson beskriver en modell med to delprosesser: krigsskapende og fredsskapende. Krigsskapende prosesser er kategoriserende, kaotiserende, provoserende

og med en ensidig presentasjon, mens fredsskapende prosesser kjennetegnes ved å være nyanserte, organiserte, avvæpnende og mangesidig i sin presentasjon. Modellen tar utgangspunkt i og beskriver prosesser for tillitsbygging mellom demonstranter og politiet. Det handler i stor grad om kommunikasjon og bedring av informasjonsutbytte. Denne kunnskapen forutsetter personkontakt, og må akkumuleres over tid.

De ulike fasene i arbeidet gjennomgås: før hendelsen, under hendelsen og etter hendelsen. Formålet er å skape dialog, og utgangspunktet er gjerne søknaden som sendes om å avholde et arrangement. Her tas det kontakt med arrangøren for å avklare ruten eller stedene de vil oppholde seg på, og tidspunktene avklares. Noen ganger kommer det derimot ikke inn noen søknad. Holgerssons eksempler viser at Dialogpolisen selv gjør analyser av risikomomenter når arrangørene ikke ønsker et samarbeid med politiet.

Ulike samarbeidsaktører kan være sosialtjenesten, Farsan På Stan (tilsvarende Natteravnene) og kommunen, eller andre. Disse kontaktes, blant annet for å avklare hvor mange frivillige som vil melde seg. Det hender likevel at eksterne partnere ønsker å distansere seg fra politiet. Da benyttes ressurser fra kriminaletterretningstjenesten, med tanke på å korrigere eller justere risikoanalyser. Grunnet de konsekvenser feilaktige analyser kan ha for førstelinjetjenestens arbeid, anses dette som viktig. Men det bemerkes at analysen har mindre betydning, fordi det først og fremst er Dialogpolisens råd som gis vekt i forkant.

Under selve hendelsene handler Dialogpolisens rolle om koordinering av informasjon, både for arrangører og eksterne samarbeidspartnere. Dialogpolisen står da som ansvarlig og kaller inn til møte. Normalt er det en gjennomgang av hva som skal skje den dagen, og ønsker fra politiets side. Eksterne samarbeidspartnere har mulighet til å fremme synspunkter, og minne om faktorer som politiet bør ta hensyn til. Det er også Dialogpolisens ansvar å gjøre politilederne oppmerksomme på konsekvensene av politiets handlinger, både langsiktig og kortsiktig. Eksempelvis de synlige tegnene på at politiet selv forventer eskalering i konflikten, for eksempel ved at hjelmer og skjold bæres synlig og hevet, i stedet for senket og mer diskrete. En annen arbeidsoppgave er å forsøke å forutsi mulige utviklinger i hendelsesforløpet og formidle disse til beslutningstagerne, altså fange opp og kritisk analysere

forhold ved en spesifikk situasjon. Slik skal handlingsgrunnlaget til den operative ledelse styrkes (Holgersson 2008: 35–42).

Rapporten bygger på intervjuer og deltagende observasjon, samt ulike dokumenter. Hovedformålet har vært å gjøre rede for de erfaringene, betraktningene og mulighetene som har kommet fram i løpet av de seks årene virksomheten har eksistert. Rapporten er skrevet for de som er opptatt av denne arbeidsmodellen, men omhandler også grunnleggende demokratiske utfordringer knyttet til retten til å ytre seg og behovet for kontroll.

Alle involverte i prosjektet har visst at Holgersson var forsker. Som politiansatt påpeker Holgersson noen dilemmaer for forskerrollen:

Mina erfarenheter som dialogpolis och goda relationer till de dialogpoliser som tjänstgör i dialoggruppen i Stockholm har varit en förutsättning för tillkomsten av denna rapporten. Det bör dock betonas att involveringen samtidigt omöjliggör ett objektivt förhållningsätt till dialogpolisen (Holgersson 2008: 7).

Eksempelene som brukes i boken er godkjente, men det påpekes at de er ment å illustrere, ikke verifisere.

Som et ledd i videreutdanning for framtidige veiledere i Sverige, ble det laget øvelser. Formålet var å få de politiansatte til å lære om og reflektere over sin egen rolle, ut fra hvordan andre (altså motparter) ser dem, og hvordan disse opplever møtene med politiet. I rapporten *Se sig själv från den andra sidan* (Wahlström 2008) presenteres en analyse av 49 intervjuer som ble utført av politiansatte som en del av slike øvelser. De intervjuet blant annet venstreradikale, dyrevernsaktivister, høyreekstremister, fotballsupportere, tidligere tunge rusmisbrukere, en tidligere hjemløs og en sosialarbeider.

Flere av de intervjuede motpartene hadde på intervjutidspunktet gitt opp den aktiviteten som kjennetegnet deres kategori. Flertallet var menn. Politiinformantene ønsket ofte å intervjuer noen fra venstresiden, og motiverte dette med at de opplever at venstresiden har den skarpeste kritikken av polisiære intervensjon. De politiansatte framhever også en større forståelse for idealene til disse (enn for eksempel idealene til høyreradikale), uten at det medfører at de sympatiserer med dem.

I notatene hvor de oppsummerer sine erfaringer, forteller de at de opplevde motstand mot dem som politi, men også at de slappet mer av etter hvert. De politiansatte meldte at det var en veldig uvant situasjon å skulle intervjuer (framfor å avhøre) sine motparter. Politiinformantene måtte selv skaffe sine intervjuobjekt er til veie, og flere meldte nesten med forundring at folk som så på politiet som reelle fiender, likevel valgte å stille opp på et intervju. For eksempel anga de sosialistiske sympatisørene at de anså politiet som en del av statens undertrykkelsesapparat. Flere av de politiansatte gir inntrykk av at de ønsket å forsvare politiet under intervjuene, å forklare handlinger. Denne iveren kom refleksmessig, selv om informantene på en saklig måte redegjorde for sine erfaringer.

De intervjuede motpartene forteller om egne erfaringer, men også det som høres fra venner. Historier om overgrep spres og skaper holdninger mot politiet blant de unge, forteller en motpart til politimannen. Dermed kan det bygge seg opp trusselbilder på begge sider, som fører til selvoppfyllende profetier. Minnene om overtramp synes å være seiglivet. Wahlström har kategorisert erfaringene intervjuene beskriver i positive og negative opplevelser. Det er tre hovedkategorier av negative opplevelser. En er at eldre, barn eller personen selv gjør noe lovlig og møtes med aggressiv atferd (fortellinger om det uskyldige offeret). En annen kategori er at atferd som er ulovlig eller normbrytende, møtes med aggressivitet og så en motreaksjon – altså en eskalering. I disse beretningene er det en vekting av hendelsene hvor politiets reaksjon anses for uproporsjonal. I den siste kategorien er det oftest vanskelig kommunikasjon som er hovedproblemet. Det gis tvetydige meldinger som motpartene ikke forstår, men det framstår ikke som om den ene eller den andre parten har «rett». Dette er fortellingene om problematisk eller innbyrdes motstridende oppførsel fra politiets side.

Motpartene forteller at politiuiformen oppfattes mer provoserende jo mer utstyr det er på den. Nedfelt visir gir anonymitet, og det oppfattes som om politiet da kan tillate seg ekstra handlingsrom fordi de ikke blir gjenkjent. Man vet ikke hvem man snakker med, derfor er utstyret til hinder, meldes det i ett intervju. I ett annet intervju forteller en fotballsupporter at det kjennes bra ut å f.eks. provosere politifolk til å slå. Da har politiet «tapt», fordi de mister kontroll.

Kommunikasjonen mellom politiet og de politiske aktive synes å kompliseres av oppfattelsen av politiet som beskytter og hjelper på den ene siden, og en trussel på den andre siden. Motpartene melder at de synes politifolk ville framstått som mer menneskelige om de hadde personlige meninger å formidle. Samtidig anerkjennes det at politifolk i en demonstrasjon ikke skal eller bør diskutere for eksempel flyktningpolitikk med demonstrantene. I notatene de politiansatte har skrevet i forbindelse med intervjuene, finner man et spenn fra ingen refleksjoner til lengre selvkritiske diskusjoner. Flere påpeker et slags oppgjør med sine egne fordommer. Motpartene har f.eks. ikke nødvendigvis et stereotypisk utseende. De melder også om at motpartene skiller mellom respekt for den enkelte betjent og respekt for politimyndigheten.

Wahlström konkluderer med at en av innsiktene går på konsekvensen av manglende eller sviktende kommunikasjon, og at de tjener på å forklare formålet med sine undersøkelser. Intervjuene fungerte som en øvelse i å se mennesket bak motparten. Motparten kan i beste fall ses som en mulig samarbeidspartner, samtidig innebærer det en anerkjennelse av motpartenes ulikhet og eventuelle motstridende interesser.

Litteratur

- Guvå, G. (2005). Polisens insatser under olika aktiviteter. Polisens fredskapande aktiviteter, Granström., Guvå, G. Hylander, I Rosander, M. (red.). *Salemmaifestationerna 2004: Et samspel med geografiska och ideologiske fokus*. FOG-rapport nr 56. Linköping: Linköping universitet.
- Halvorsen, V. (2008). Politi, magt og legitimitet. I Jeff, Jørgensen (red.), *Terrorisme og retssikkerhed*. Kapittel 10. s 113 – 121. København: Frydenlund.
- Holgersson, S. (2008). *Dialogpolis. Erfarenheter, iakttagelser och möjligheter*. Växjö university studies in policing nr 002-2008. Växjö: Växjö universität.
- Hydén, S., Lundberg, A. (2004). *Inre utlänningskontroll i polisarbete: mellan rättsstatideal och effektivitet i Schengens Sverige*. Linköping Studies in Arts and Science, no 291. Malmö: Malmö Högskola.

- Hylander, I. (2005). Viktiga begrepp för att förstå kollektiva processer i mötet mellan polis och demonstranter, Granström., Guvå, G. Hylander, I, Rosander, M. (red.). *Salemmaifestationerna 2004: Et samspel med geografiska och ideologiske fokus*. FOG-rapport nr 56. Linköping: Linköping universitet.
- Lomell, H. M. (2005). *Det selektive overblikk. En studie av overvåkningspraksis*. Avhandling levert for dr. polit-graden. Senter for menneskerettigheter og Institutt for kriminologi og rettsosologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Oskarsson, M. (2005). *Lag eller ordning. Polisens hantering av EU-toppmötet i Göteborg 2001*. Doktorgradsavhandling levert ved Institutt for kriminologi, Stockholms Universitet. Stocholm: Stockholms Universitet.
- Peterson, A. (2008a). *Importing Reassurance Policing: Local Police offices in Metropolitan Stockholm*. Working Paper. Göteborg: Universitetet i Göteborg.
- Peterson, A. (2008b) Who 'Owns' the streets? Ritual Performances of Respect and Authority in Interaction Between Young Men and Police Officers. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, (2), 97–118.
- Peterson, A. (2006). Policing contentious politics at transnational summits: Darth Vader or Keystone Cops? I: Peterson, A., Della Porter, D., Reiter, H. (red.). *The Policing of Transnational Protest*. Hampshire: Ashgate.
- Wahlström, M. (2008). *Se sig själv från den andra sidan. En sammanställning och analys av polisens intervjuer med «motpartar»*. Polishögskolans serie i polisiärt arbete 2008:3. Solna: Polishögskolan.
- Wahlström, M. (2007). Forestalling Violence. Police Knowledge of Interaction with political activists. *Mobilization: The International Quarterly* 12, (4), 389–402.
- Wahlström, M. (2006). Organizing Control: A Comparison Between Organization and Protest Control by the Police in Gothenburg and Copenhagen. I: Björk, M., Peterson, A. (red.). *Policing Contentious Politics in Gothenburg and Copenhagen*. Maastricht: Shaker Publishing.
- Wahlström, M., Oskarsson, M. (2006). Negotiating Political Protest in Gothenburg and Copenhagen. I: Peterson, A., Della Porter, D., Reiter, H. (red.). (2006). *The Policing of Transnational Protest*. Hampshire: Ashgate.
- Wallman, F. (2006). *Oordningens dynamik. En jämförelse av demonstrationerna i Prag, Nice, Göteborg och Genua*. Stocholm: Försvarshögskolan/Crismart.
- Volquartz, M. (2009). *I tryghedens navn. Politiets rolle i et senmoderne samfund*. København: Frydenlund.

Etikk, tillit og minoriteter

Flere forskere har i de senere årene studert politikultur og mulige diskrimineringspraksiser. En av dem er Sollund, som har skrevet flere mindre artikler og monografien *Tatt for en annen – En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet* (2007a, 2007b). Politikultur forstås som de verdier, holdninger, symboler og praksiser som oppstår når politiet reagerer på krav og situasjoner de står overfor, fortolket gjennom rammer og orienteringer de bærer med seg fra tidligere. Det vises til tidligere nordisk forskning om intern solidaritet og praksis på gateplan, utført av Granér, Finstad og Holmberg.

Temaet utdypes også i artikkelen *Politikultur og ukultur? Politiets stereotypisering av etniske minoriteter* (Sollund 2007c), hvor det undersøkes om politiet utsetter minoritetsungdom for urettmessig kontroll, et spørsmål knyttet til diskusjonen om raseprofilering og statistiske forenklinger. Studien baserer seg på feltarbeid med ordenspatruljen på tre ulike politistasjoner. Fire politiansatte og 17 unge med minoritetsbakgrunn ble intervjuet.

Sollund hevder det kan være ulike kulturer og oppfatninger innenfor et arbeidskift. På de tre ulike politistasjonene hvor feltarbeidet ble gjort, var det variasjoner i hvilke stereotype oppfatninger som forekom. Dette kan skyldes forskjeller i de typer oppgaver som blir utført ved de ulike stasjonene. For eksempel hadde den ene politikretsen en relativt ensidig tjeneste, hovedsakelig tyveri eller utelivsproblematikk. I krets tre var det større variasjon i tjenesten, og dermed hadde de ansatte mye mer differensiert erfaring med innvandrere. Likevel fant Sollund at sjekken av minoritetsungdom ikke begrunnes i etnisitet alene, men erfaringer de har med visse kategorier etniske minoriteter i området de opererer i. Ung alder i kombinasjon med minoritetsbakgrunn gjør at man må regne med å bli stoppet.

Diskriminering er også tema for undersøkelsen *Tillit på prøve* (Berg et al. 2007). Rapporten ble skrevet under Obiora-saken, hvor en mann døde i forbindelse med en pågripelse i Trondheim, men prosjektet ble initiert før saken ble omtalt i mediene. Sør-Trøndelag politisdistrikt, som var oppdragsgiver, ville med dette prosjektet undersøke både hvordan innvandrermiljøet i distriktet oppfattet politiet, og se nærmere på de interne forholdene, med sikte på forbedring av politiets holdninger

og praksis i forhold til innvandrerbefolkningen. Spørreskjema ble sendt ut til alle ansatte i distriktet, og 70 % svarte på undersøkelsen. Det ble også utført individuelle intervjuer med 20 ansatte og 22 representanter fra innvandrer miljøet. Videre var det deltagelse på møter og gjennomgang av skriftlig materiale (instrukser, handlingsplaner m. m.).

De fleste informantene hadde mer enn 10 års erfaring i politiet. Blant hovedfunnene er at flertallet av de spurte politiansatte mente at alle grupper behandles likt. Med hensyn til bruk av «stopp og sjekk» som metode, mente 18 % av de spurte politiansatte at innvandrere kontrolleres oftere enn nordmenn. Forskerne påpeker at denne svarprosenten er overraskende, siden tidligere forskning har påpekt at innvandrere stoppes oftere enn majoritetsbefolkningen. Tre fjerdedeler av de politiansatte var enige i at politiet bør ansette flere personer med innvandrerbakgrunn. En noe høyere andel, 79 %, sa seg enig i at politistyrkens sammensetning i størst mulig grad bør gjenspeile befolkningen, både når det gjelder kjønn, etnisitet og seksuell legning. Noe over halvparten av de politiansatte svarte at de hadde behov for opplæring om politiarbeid i et flerkulturelt samfunn. 81 % mente at media bidrar til å framstille politiet som negative til innvandrere. 87 % syntes politiet ble utsatt for urettferdig kritikk når det gjaldt behandling av innvandrere (Berg et al. 2007: 18–23).

Å bli kalt rasist stenger for videre kommunikasjon, hevdes det blant informantene. Tjenestemenn opplever det som belastende å kontakte innvandrere når de vet at de vil møte denne type beskyldninger. Flere beskriver det som en slags handlingslammelse, som gir en lengre vurderingstid før de går inn i en situasjon. Dette ser ut til å forsterke en følelse av avstand, noe flere av de politiansatte påpeker at det bør jobbes med. De ansatte som har mye erfaring, etterlyser oftere mer kunnskap om ulike innvandringsgrupper, mens de som har mindre erfaring mener de behandler folk likt. Flere etterlyser kompetanse eller kurs på området, fordi den kunnskapen de har, er i ferd med å gå ut på dato. Dette var ikke blant problemstillingene de jobbet med under studiene, og de har heller ikke blitt tilbudt kompetanse senere. Forskerne hevder politiet savner positive erfaringer i arbeidet med innvandrere, og sammenligner situasjonen med at det tidligere var få kvinner i politiet.

Innvandrerne som ble intervjuet, har delt erfaringsgrunnlag når det kommer til politiet. Den ene gruppen har i liten grad hatt kontakt med politiet. En gjennomgående påstand her er at diskriminering finnes på de fleste arenaer i Norge, dermed er det ikke utenkelig at det også eksisterer i politiet. Erfaring og forståelse betinges også av andres erfaringer, og historier som sirkulerer. Dette brukes til å konstruere en sosial virkelighet som innvandrere bruker som fortolkningsramme i møte med politiet. Opplevelsen av politiet avhenger også av erfaringer i Norge generelt. Selv ikke de mest skeptiske informantene kommer med beskyldninger om at politiet er korrupte, undertrykkende eller brutale.

Forskerne påpeker og viser et behov for større bevissthet omkring hva som er godt politiarbeid i et multietnisk samfunn. Manglende evne og vilje til å innrømme svakheter hos politifolk, hindrer en videreutvikling av politiarbeid, og fører heller til at politifolk «står sammen», hevdes det. Fra innsiden oppleves kollektive dommer som urettferdig, men selv om noe ikke er ment som diskriminering, kan det oppfattes slik.

En annen undersøkelse som tar for seg arbeid med de yngste, er studien *Gadedrenge* (Wellendorf og Cakmak 2008). Den handler om unge gutter i alderen 10 til 17 som observeres i et gatebilde hvor det er antatt at de løper en marginaliseringsrisiko. Den tar for seg hvordan guttene opplever tilværelsen og hvem de er, men også deres møter med politiet. Guttene oppleves som en utfordring, ikke bare av vanlige borgere, men også av politiet. Derfor handler rapporten også om disse møtene. Forskerne har i den forbindelse vært i samtale med omtrent 50 betjenter, og hatt formelle intervjuer med 11 betjenter. I tillegg til kommer deltagende observasjoner med patruljer og deltagelse i brifinger.

Nærpolitiet har en kriminalpreventiv rolle og er som regel proaktiv i sin innretning, men ofte kommer det henvisninger i loggen som medfører at en nærpolitibetjent må følge opp dagen etter. Politiet kommer dermed oftest etter tilkalling, og har derfor et reaktivt forhold til guttene. Ekspressiv atferd benyttes ofte som grunnlag for rutinesjekk. Betjentene melder om at de opplever mistro også hos foreldrene, noe som oppleves som frustrerende. De politiansatte deles inn i tre typer. Man har mentoren i nærpolitiet som jobber proaktivt og forebyggende. Han deler ikke nødvendigvis alt med kollegene sine, siden en av hans strategier er at

de unge skal ha tillit til ham. Guttene kjenner ham ved fornavn og har også telefonnummeret hans. En mentor påpeker at det er vanskelig å jobbe forebyggende når oppklaringsprosenten er styrende for hvordan resultatet vurderes.

Dernest har man diplomaten, ifølge forfatterne polititypen som passer på flest av de politiansatte de har hatt kontakt med. Diplomaten gir reaksjoner, men er både konstaterende og spørrende. Han er oftere distansert overfor de unge, og tilbyr gjerne kulturelle forklaringer på guttenes atferd. Gjennomgående jobber diplomatene reaktivt. Til sist angir forskerne domptøren. Dette er en handlingens mann eller kvinne, som holder motstanderen i sjakk ved å ha overtaket. Tidligere har gjerne domptøren jobbet i beredskaps- eller hundetroppen i fem til syv år, og der kommet i kontakt med de unge. Forskerne antyder at denne gruppen muligens er en smule desillusjonert. For domptøren og diplomaten blir kultur ofte den dominerende forklaringen, mens andre sannsynlige forklaringer forsvinner (Wellendorf og Cakmak 2007: 25– 28).

De politiansatte har slik typologien viser det svært ulike måter å forholde seg til de unge på. Spekteret går fra veldig pedagogisk til nulltoleranse. De opplever seg selv som atferdskorrigerende rollemodeller overfor de unge. Flere av de politiansatte er lite begeistret for denne rollen, og anser ikke dette som en del av jobbeskrivelsen.

I provinsen unngår man å eskalere personkonfliktene, blant annet fordi forsterkninger er lenger unna. Noen ganger føler de seg heller ikke utrustet til å agere i situasjoner. Det meldes også om at fortellinger om vold, diskriminering og sjikanerende utsagn er med på å bidra til å opprettholde guttenes motstand. Nedsettende og/eller rasistiske bemerkninger underminerer respekten de unge har for politiets autoritet. Bemerkningene fungerer som røde kluter og blir seig-livede vandrerhistorier.

Forskning om politikulturer, forstått som polisiært tenkesett, handefrihet og politietikk har i doktorgradsavhandlingen *En oförvitlig polis* (Ekenvall 2008) fått et større kvantitativt bidrag. En spørreskjemaundersøkelse til et representativt utvalg av politiansatte sammenligner holdninger til ulike typer upassende atferd. Undersøkelsene er utført i 1999 og 2004, og over 3000 politiansatte har bidratt med svar. I perioden 1999 til 2005 er det også gjennomført undersøkelser av politistudenters holdninger ved begynnelsen og slutten av utdanning. I tillegg til dette

er det gjennomført over 50 kvalitative intervjuer, med formålet å undersøke både studiens reliabilitet og hvordan respondentene resonnerer da de svarer. Opprinnelig var studien en del av det internasjonale Delaware-prosjektet, som tok utgangspunkt i korrupsjon. Den ble gjennomført i flere land, også Finland (se også; Puonti et al. 2004 samt Levander og Ekenvall 2004).

Spørsmålene er bygget opp som vignetter, hvor respondentene vurderte alvorlighetsgrad ut ifra en skala. De vurderte også hvor alvorlig de mente kolleger oppfattet den samme situasjonen. Til sammen var det i spørreundersøkelsen ti ulike situasjoner som respondentene skulle ta stilling til. Anmeldelsestilbøyeligheten er også forsøkt fanget opp, ved spørsmål om respondenten selv og kolleger ville anmeldt en kollega som utfører en gitt handling. Problemstillingene som ble vurdert, handlet om syn på situasjoner som overrapportering på timelister som senere jobbes inn, tyveri fra åsted ved innbrudd, bindinger til låsesmedfirma, beruset tjenestemann som kjøres hjem framfor å anmeldes, og voldsbruk ved pågripelse. Eksempler på korrupsjon, som gratis måltider, provisjon for å henvise til bilbergingselskap eller økonomisk godtgjørelse for å slippe bot, er også med.

Blant funnene i denne studien er hvor like svarene var for undersøkelsene som ble gjennomført i 1999 og i 2004. Å ta provisjon, stjele, bestikke og kjøre i beruset tilstand vurderes av nesten alle som svært alvorlig eller alvorlig, og de tilskriver sine kolleger de samme holdningene. Tallene er noe lavere for eksessiv voldsbruk ved pågripelser, og lavere enn det igjen for gratis mat. Biarbeid, endring i tjenestelister og henting i tjenestebil vurderes som alvorlig av færre enn en tredjedel av de spurte. Oppfølgingsspørsmålene som går på anmeldelsestilbøyelighet, viser betydelig lavere tall. Respondentene vegrer seg for å anmelde kolleger, og tror også i stor grad at kollegene vil unnlate å anmelde eller levere en formell klage. Et funn er at egenvilligheten til å anmelde er høyere enn villigheten som tilskrives kolleger. Ekenvall foreslår en tolkningsmodell med røtter i sosialpsykologien: Egne svar kan være preget av kognitiv dissonans, slik at det er hensiktsmessig å forstå den tilbøyeligheten som tilskrives kolleger som mest riktig.

På flere områder støtter Ekenvalls undersøkelse opp under tidligere utført kvalitativ forskning. Normen internt i politiet mot korrupsjon, tyveri og kjøring i alkoholpåvirket tilstand synes veldig sterk, kanskje sterkere enn det som rapporteres

internasjonalt. Funnene diskuteres opp mot politikulturforskning, og spørsmålet om korrupsjonens forklaring kan spores tilbake til råtne epler (personnivå) eller råttan tønne (organisasjonsnivå) (Thomassen 2007).

De kvantitative undersøkelsene gir støtte til antagelsen om at det eksisterer en taushetskode, det vil si en motvillighet blant politifolk til å rapportere eller anmelde hverandre. Det ser likevel ikke ut til at denne tilbøyeligheten til å skjerme sine egne er konstant, eller like sterk under alle omstendigheter. De mange kvalitative intervjuene inngår i analysen for å identifisere hvilke faktorer som synes å påvirke anmeldelsestilbøyeligheten. Disse er ifølge Ekenvall blant annet antall vitner, relasjonen til kollegaen og hvor alvorlig den utførte handlingen anses for å være. Hvorvidt handlingen utføres i tjeneste eller privat, ser også ut til å være et vesentlig skille. I avhandlingen redegjøres det for ulike variabler som kjønn, alder, hva de ansatte jobber med og for politistudentenes del om de er i begynnelsen eller slutfasen av utdanningen. Variasjonene er som Ekenvall påpeker, små, men han antyder at det kan være en kime til generasjons- og kjønnskilte når det gjelder toleranse for voldsbruk.

Tilliten til det finske politiet har i komparative internasjonale studier vist seg svært høyt (Kääriäinen 2007a). Boken *Policing in Finland* (He og Das 2006) er en slags antropologisk studie av finnene og deres politi, med et særlig blikk på hvorfor politiorganisasjonen nyter så stor tillit blant befolkningen i Finland. Den berømte studien av Japans politi, *Forces of Order*, fungerer som en kilde til inspirasjon. De to forfatterne argumenterer for at Finlands unike historie og homogenitet har tilrettelagt for en egen måte å organisere politiet på.

Det gjøres kort rede for Finlands historie som nasjon, for å kunne beskrive utviklingen av det finske politiet. Det er rom for en gjennomgang av historie, struktur og organisering, også med tanke på utdanning og kontrollmekanismer. Studien som helhet baseres hovedsakelig på dokumentstudier, men også på observasjoner. Det opprinnelige formålet med den ene forfatterens opphold i Finland var å se nærmere på opprettholdelsen av sosial harmoni, konflikthåndtering og beskyttelsen av «rule of law» (He og Das 2006: 81).

Arbeidsorganiseringen beskrives, samt hvordan og i hvilken grad det er et skille mellom uniformerte og ikke-uniformerte i politiet. Svært mye kriminalitetsfore-

bygging skjer ifølge forfatterne utenfor den rettslige arenaen, som en balansering mellom sosial- og situasjonsforebygging. Dette er i tråd med den nordiske modellen av kriminalitetsforebygging, som også har en annen historie og tradisjon for nærpolti. Selv om nordiske land generelt har få politiansatte per innbygger, påpekes det at Finland har få politiansatte også i nordisk sammenheng.

At situasjonell kriminalitetsforebygging blandes med en sosial innretning, er en del av den nordiske kriminalitetsforebyggende modellen. Dette kan skje fordi det finske politiet har et fortrinn ved den lave kriminalitetsraten. Dermed kan det finske politiet være proaktive, uten å bekymre seg for å møte de hastesakene som kriminalitetsbekjempelse krever.

Forfatterne presenterer publikumsundersøkelser som måler tilfredshet blant befolkningen, og også en undersøkelse om synspunktene innad i politiet. Denne hadde totalt 175 respondenter, besto av mange åpne spørsmål og ble sendt ut på engelsk. Gjennomgående svarer få på spørsmål om politisk orientering (He og Das 2006: 117). Jobbsikkerhet er for de fleste respondentene hovedbegrunnelse for yrkesvalget, og 64,6 % mener at graden av spesialisering innenfor det finske politiet er tilstrekkelig. Respondentene ble anmodet om å si hvordan de tolket sitt mandat, og hvordan de foretrakk å jobbe. Her valgte 40,7 % «peacekeeping», 35,6 % «social service», mens kun 11 % valgte «law enforcement». He og Das påpeker at dette understøtter synet om det unike ved det finske politiet (og dermed den nordiske forebyggingsmodellen). Respondentenes begrunnelse for at «peacekeeping» er viktigst, er at det forhindrer kriminalitet og opprettholder orden (He og Das 2006: 119).

I presentasjonen av analysen tilkjennegis et grunnleggende optimistisk syn, fordi god moral, manglende korrupsjon og godt offentlig ry gir grunn til optimisme. Forfatterne konkluderer med at politiet er en verdi som brukes, ikke noe som fryktes.

En senere artikkel, *Why Do the Finns Trust the Police* (Kääriäinen 2008), spør hvordan faktorer som viser til effektivitet og kvalitet, kan bidra til å forklare den sterke tilliten finsk publikum har til sitt politi. Det empiriske grunnlaget i artikkelen baserer seg på resultatene fra en finsk undersøkelse fra 2005, som målte publikums opplevelse av trygghet og politiinnsats. Kääriäinen konkluderer med

at forklaringen på hvorfor finnenes har så høy tillit til politiet bør forsøkes besvart med andre forklaringsmodeller, da de inkluderte faktorene i liten kan forklare det høye tillitsnivået.

Blant andre publikumsundersøkelser som omhandler synet på politiet, finner vi Olaussens *Folks oppfatning av kriminalitet og politiservice* (2005). Telefonintervju ble gjennomført med et tilfeldig utvalg på 3996 personer i Norge. 73 % av de spurte mente politiet gjorde en god jobb. Andelen som mente politiet gjorde en god jobb, økte blant de som også svarte at de oppfattet sitt nærområde som problemfritt. 77,1 % mente de fikk den hjelpen de hadde bruk for. Det er veldig like oppfatninger av politiet, også ut fra sosial status, husholdningsinntekt og utdanning. Det var ikke dekning for å hevde at noen grupper i befolkningen følte seg mindre eller mer tilgodesett.

Hovedformålet for *Politiets nasjonale innbyggerundersøkelse* (TNS gallup 2009) har vært å «undersøke innbyggernes tillit og trygghet i forhold til politiets ansvarsområder, samt å måle brukernes prioriteringer og opplevelse av service i forhold til politiets tjenester.» Datagrunnlaget består av CATI-intervju med totalt 7190 respondenter. Rapporten konkluderer med at politiet fremdeles nyter godt med tillit i den norske befolkningen. 83 % har tillit til det norske politiet, men det er ulik oppfattelse av hvordan de jobber på forskjellige områder. Med tanke på kri- sehåndtering og ulykker har de intervjuede god tillit til politiets innsats, mens innsatsen mot det vi kan betegne som hverdagskriminalitet (som tyveri, hærverk og innbrudd), får mindre skryt. De som har liten tillit til politiet, har som oftest selv opplevd å bli utsatt for en kriminell hendelse. Bare 28 % av de som opplevde å ha blitt utsatt for hatkriminalitet, svarte at de anmeldte forholdet.

Litteratur

- Berg, B. (2008). Tillit på prøve. I Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Berg, B., Lauritsen, K., Valenta, M. (2007). *Tillit på prøve. En undersøkelse om etikk, mangfold og etnisk diskriminering i Sør-Trøndelag politidistrikt*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

- Björk, M. (2008a). Wolves and Sheepdogs. On Migration, Ethnic relations and Gang-Police interaction in Sweden, I van Gemert, F, Peterson, D., Lien, I. (red.). *Youth Gangs Migration and Ethnicity*.(s 241–254) Cullompton: Willan Publishing.
- Cakmak, M. (2008). Gadedrenge og politiet – konstruksjon af stereotyper i et afmagtsforhold. I Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Ekenvall, B. (2008). *En oförvitlig polis. Studier i polisetik*. Doktorgradsavhandling i kriminologi. Stockholm: Stockholms universitet.
- He, N., Das, D. K. (2006). *Policing in Finland. The Cultural Basis of Law Enforcement*. Lewistone: Edwin Mellen Press.
- Hydén, S. (2008). Kunskapsbehovet i polisarbete i en mångkulturell kontext. I Larsson, P., Granér, R. (red.). (2008). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Kääriäinen, J. T. (2008). Why Do the Finns Trust the Police? *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, (2), 141–159.
- Kääriäinen, J. T. (2007). Trust in the Police in 16 European Countries. A Multilevel Analysis», *European Journal of Criminology* 2007, 4. 409–435:
- Kääriäinen, J. T., Lintonen, T.P., Laitinen, N. & Pollock, G. (2008). The Code of Silence: Are Self-report Surveys a Viable means for studying police misconducts?» *Journal of Scandinavian studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, (2), 86-96.
- Levander, M. T., Ekenvall, B. (2004). Homogeneity in Moral Standards in Swedish Police Culture, I Klockars, C.B, Ivkovic, S.K. & Haberfeld, M.R. (red.). *The Countours of Police Integrity*. London: Sage.
- Olaussen, L. P. (2005). *Folks oppfatning av kriminalitet og politiservice. Rapport til Justisdepartementet*. Oslo: Justisdepartementet.
- Puonti, A, S. Vuorinen, S. & Ivkovic, S.K. (2004). Sustaining Police Integrity in Finland, I: Klockars, Ivkovic & Haberfeld: *The Countours of Police Integrity*. London: Sage.
- Sollund, R. (2008). Politiets blick: et optisk bedrag?, I Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Sollund, R. (2007a). *Tatt for en annen. En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet*. Oslo: Gyldendal.
- Sollund, R. (2008b). The police - ethnic minority relationship: An ever-recurring problem?: I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the*

- Conference on Police Research in Växjö, August 2007.* Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Sollund, R. (2007c). Politikultur og ukultur? Politiets stereotypisering av etniske minoriteter, I Fuglerud, Ø., Hylland Eriksen, T. (red.). *Grenser for kultur? Perspektiver på norsk minoritetsforskning*, s. 278–304. Oslo: Pax.
- Sollund, R. (2008a). Politiets blikk: et optisk bedrag? I, Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008:3. Oslo: Politihøgskolen
- Sollund, R. (2008b).
- TNS Gallup (2009). *Politiets nasjonale innbygger undersøkelse: 2008*. Oslo: TNS Gallup.
- Thomassen, G. (2007) Korrupsjon i politiet. Råtne epler eller råtne tønner? I Gundhus, H. O., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen
- Wellendorf, R., Cakmak, M. (2007). *Gadedrenge. Yngre etniske drenge i gadebilledet og deres møder med politi og borgere*. Århus: Center for ungdomsforskning.

Et blikk på politiet

Media, forskeren og politiet

Ulike bidrag har analysert omtale av politiet i media. Analysen *Mediebilder av politikritikk* er en del av utredningen *Et ansvarlig politi*, og tar for seg medias dekning av saker hvor Spesialenheten for politisaker var involvert i perioden 2005 til 2008 (Allern og Pollack 2009). De fant at dekningen av Spesialenhetens arbeid og de konkrete sakene som regel er kortvarig, og ikke antar en form som fører til offentlige samtaler. Et unntak som drøftes, er Obiora-saken, hvor en mann døde under en pågripelse i Trondheim. Den langvarige dekningen av denne førte til to separate og ulike diskurser, som forskerne kaller rasismediskursen (ekstern, kritisk, anklagende) og politidiskursen (intern, legitimerende, forklarende).

I rapporten *Hjälter, blåljus och säkerhet – konstruktionen av polisen i nyhetsmedia* reises spørsmål som når og hvordan politiet får oppmerksomhet fra nyhetsjournalister og media, hva de selv får si, og hvordan de beskrives og framstilles (Palm og Skogersson 2009). De to forfatterne undersøkte de daglige nyhetene i den hensikt å forstå hvordan borgeres oppfatning av og tillit til politiet skapes og endres. Hvordan vurderes virksomheten, er det mest positivt? Hvordan framstilles politiet som institusjon, som organisasjon eller den enkelte politibetjent? Diskursanalyse er valgt som metode for å vurdere type situasjon, nyhetsvinkel og rolle politiet gis i innslagene. Palm og Skogersson har også intervjuet journalistene som har forfattet tekstene, om hvordan de følger med på politiet, og hvilke vurderinger som gjøres. Videre er det intervjuer med nyhetssjefer og journalister, samt personer i politiet som jobber med informasjonsspørsmål.

Får borgerne et tilstrekkelig sammensatt og nyansert bilde av politiet og dets virksomhet, og setter media et relevant og rimelig kritisk blikk på politivirksomheten? Forskerne har vurdert hvilke typer situasjoner, hendelser og nyhetsvinklinger som er gjennomgående når politiet omtales, på bakgrunn av en kvantitativ innholdsanalyse av nesten 400 nyhetssaker. De har også vektlagt hvilken rolle politiet gis, og hvem som er kilden i sakene. Artiklene er valgt på grunnlag av bærende innslag, slike som redaksjonene selv har vurdert som viktige, for eksempel ved at de plasseres på forsiden. Rapporten belyser også hvordan beskrivelsen av politiet tar form, hvordan politiets organisasjon og oppdrag beskrives, men også bildet av et samfunn som er uorganisert og utrygt, der politiet må skape trygghet. Til sist forteller kriminaljournalistene selv hvordan de jobber.

Det er ifølge forfatterne først og fremst det hverdagslige arbeidet som står i sentrum når det fortelles om politiet i de lokale nyhetsmediene. 69 % av omtalen av organisasjonen, dens arbeid og de ansatte er nøytral, ved å omtale hva som har skjedd uten at det gis noen vurdering av innsatsen. I 14 % av sakene vurderes politiets innsats som positiv, i 17 % som negativ. Flere av de negative vinklingene omhandler politiets organisasjon, organisasjonsforandringer og generelle krav til innsporing (Palm og Skogersson 2007: 35).

I fortellingene om politiet er det mange helter (altså aktive personer som gjør noe), og en og annen skurk. For eksempel finner man framstillingen av politifolk som hverdagshelter på grunn av deres list. En annen figur er sheriffen. En taus, handlingsorientert mann som stoler på seg selv og alltid er beredt: «De är tysta, starka män, ibland gör de blixinsatser, men inte sällan handlar det om långvarigt och mödosamt arbete och kanske också ett arbete i motvind där bovarna har flere och större resurser. Då gäller det att inte ge upp» (Palm og Skogersson 2007: 42). Politiet gjør også feil, de mislykkes eller gjør selv kriminelle handlinger. Dette blir det nyheter av, men nyheten om politiet som skurk er veldig ofte kort, ofte bare smånotiser.

I sin analyse forteller de to forfatterne at det forekommer en dobbel rapportering» når risiko ved eller for kriminalitet omtales, fordi politiet gis anledning til å definere trusselen samtidig som de demonstrerer hvordan den skal angripes. Som regel er også de ekstra ressursene som trengs for å møte trusselen, en del av his-

torien. Politiet advarer mot trusler og konstanterer at de øker, men i artiklene som er gjennomgått er det et fravær av spørsmål ved analysen. Politiet representerer en ekspertise, og eksperten tar sjelden feil.

Studien gir ingen svar på spørsmålet om rapportering av kriminalitet øker i nyhetsmediene, men de konstaterer at politiet og det politiet gjør, anses å ha nyhetsverdi. Det er relativt billige saker å lage, siden de sjelden krever at man graver i sakene, med andre ord er de typisk sett hendelsesstyrte. Et hovedfunn kan sies å være at det ikke er et negativt bilde av politiet som vises fram: «Den typiska nyhetsbilden är snarast den om polisen som gör sitt jobb och gör det (efter omständigheterna) på ett bra sätt. Man fångar brottslingarna, håller ordning och tar hand om vår medborgerliga trygghet så gott som det nu går» (Palm og Skogersson 2007: 81).

Tre av fire artikler eller innslag om politiet har sitt utgangspunkt i noe som nettopp har skjedd. Det er i stor grad en type journalistikk på politiets vilkår, som har reaktivt preg. Det er også beretninger hvor politimannen er i sentrum. I de tilfellene hvor det nevnes én person, er det 334 menn og 51 kvinner (Palm og Skogersson 2007: 82). Ofte er representanten fra politiet selv en aktiv deltager som kommenterer. I så måte blir politiet selv medforfatter. Når politiet er ekspert på seg selv, blir de også en aktiv deltaker i nyhetskonstruksjonen, uten at de to forfatterne finner at det betyr at pressen fungerer som mikrofonstativ for politiet og deres interesser.

Hvem kan følge politiet? Observasjon som metodisk innfallsvinkel er slett ikke uproblematisk, noe som behandles i betenkningen *Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politiforskning* (Myhrer 2007). I de tilfellene hvor forskere eller journalister følger politiet inn i private hjem og det ikke er gitt informert samtykke i forkant, vil det kunne være problemstillinger som må avklares i henhold til den europeiske menneskerettighetskonvensjonens (EMK) artikkel 8.

Ifølge Myhrer inneholder lovverket ingen bestemmelser som gir forskere adgang til det private rom. Rent praktisk kan det være betydelige utfordringer med å skaffe til veie informert samtykke og ivareta frivillighetsaspektet. I Finstads *Politiblikket* ble observasjon som metode benyttet, og det er rimelig å anta at denne metoden gir en annen type informasjon enn alternative innganger til kunnskap. Myhrer viser blant annet til at meldingen til operasjonssentralen eller loggene som føres,

ikke nødvendigvis gir et dekkende bilde av hva som har skjedd ved en gitt hendelse. Myhrer spør da om fordelene ved metoden er tilstrekkelige til å veie opp for de eventuelle ulempene av personvernmessig art de medfører for den enkelte. De mest relevante bestemmelsene er forvaltningsloven § 13 d første ledd og straffeprosessloven § 61e første ledd, samt Forskrift for forvaltningsloven § 9 og påtaleinstruksen § 3-5. Hvordan disse lovene fortolkes, er av stor betydning, da Kongen i statsråd er eneste klageinstans (med mindre Rådet for taushetsplikt og forskning gir tilsagn til et forskningsprosjekt).

Ut fra Myhrers redegjørelse er det ikke «håndfaste» kilder som trekker i retning av et forbud mot observasjon som metode. Andre hensyn gjør seg her gjeldende, for eksempel den direkte kontakten i kombinasjon med fravær av samtykke. Andre viktige hensyn er at det samles irrelevant overskuddsinformasjon, at observasjonen er å anse som en belastende invadering av privatsfæren, og at tilliten til politiet kan svekkes ved at det deltar en forsker. Siden andre metoder kan dekke behovet for kunnskap, er det heller ikke tvingende nødvendig å gi tillatelse. Myhrer er ikke enig i denne kritikken. De nasjonale rettskildene gir lite støtte for at politiets tvangshjemler også skal fremme formål som ikke angår politiet, herunder forskning. Heller ikke i EMK er det noen klar hjemmel for å gi forskere adgang til dette feltet. Spørsmålet ser ut til å avhenge av fortolkningen av lovbestemmelsen, og i hvilken grad forskning på dette feltet er ønskelig.

Et annet bidrag som behandler spørsmål om deltagelse på operativt politiarbeid, er undersøkelsen *To pluss ti i bilen* (Cederkvist 2007). Den har som utgangspunkt at loven har sin opprinnelse i skriftlig forvaltning. Lite tyder på at lovmakere har tatt innover seg at mye av etterforskningen er utadrettet, og at allmennheten dermed også har behov for informasjon. Det er likevel et annet spørsmål om journalister kan være med, og om praksisen (slik den følger av utleveringshjemmelen i straffeprosesslovens § 61a nr. 9) står seg spesielt godt mot EMKs artikkel 8, som kan sies å beskytte mot den eksponeringen av privatliv som mediene representerer. Dette er forsøkt løst ved å pålegge journalister taushetsplikt som en forutsetning for å delta.

Cederkvist påpeker at det er lite rettspraksis på området. Det framstår derfor som uavklart hvor grensene går, men flere tv-serier har fulgt politiet i Norge de

senere år. Cederkvist har ønsket at rapporten skulle gå lenger enn til det rent juridisk-teoretiske, og har behandlet reglens betydning forut for og under etterforskningsstadiet. Taushetsreglene som er hjemlet i straffeprosessloven, forvaltningsloven og politiloven er oftest svært like innholdsmessig.

Det framstår som at personvernshensynet ruver høyt, men Cederkvist konkluderer likevel med at det bør gis anledning til at medlemmer av pressen deltar på operativt politiarbeid, under forutsetning av de som deltar pålegges, taushetsplikt på lik linje med etatens ansatte. Dette forslaget i konklusjonen åpner også opp for at Politimesteren selv avgjør hvilke opplysninger som underlegges denne taushetsplikten.

Litteratur

- Allern, S., Pollack, E. (2009) Mediebilder av politikritikk. En analyse av hvordan sentrale nyhetsmedier har dekket Spesialenheten for politisaker 2005–2008, I NOU 2009:12, *Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll, læring*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Cederkvist, A. (2007). *To pluss ti i bilen. De rettslige rammene for pressens deltakende observasjon i operativt politiarbeid*. PHS Forskning 2007: 6. Oslo: Politihøgskolen.
- Lebeda, C. (2008). 'Poliser jagar bovar' – barns och ungdomars bild av poliser, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität
- Myhrer, T. (2007). *Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politiforskning. Gjeldende rett og forslag til ny regulering*. PHS Forskning 2007:3. Oslo: Politihøgskolen.
- Palm, G., Skogersson, R. (2007). *Hjälter, blåljus och säkerhet – konstruktionen av polisen i nyhetsmedia*. Polisutbildningen. Växjö: Växjö universität.
- Palm, G., Skogersson, R. (2008). *Konsten att styra nyhetsbilden av sig själv - om mäktiga poliser och behovet av säkerhet*, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität

Maktbruk, vold og arbeidsbelastning

Den danske forskningsrapporten *Politiets anvendelse af skydevåben* (Politiets viden-scenter 2007) kan ses som en forlengelse av et tidligere fellesnordisk prosjekt, hvor bruk av skytevåpen (og juridisk grunnlag for slik bruk) i Norge, Sverige, Finland og Danmark for perioden 1996–2002 ble gjennomgått. Et mål i den nye undersøkelsen har vært å finne og forklare de faktorer som har betydning for politiets bruk av skytevåpen, til bruk i såvel operativt politiarbeid som i politiutdanningen.

Analysen er en kvantitativ sammenfatning av bruk av skytevåpen mellom 1996 og 2002, det vil si der politiet har løst skudd. Dette skjedde 2725 ganger i denne perioden. Videre er det en kvantitativ analyse av 343 saker (ca. 25 % av innberettede saker) i perioden 2002-2006, og en kvalitativ analyse av de 23 situasjoner hvor politiet har skutt og truffet personer (mellom 2002–2006). Det er også samlet inn informasjon fra Nederland, Tyskland, Finland, Sverige og Norge. Siden 1996 er skytevåpen avfyrt i snitt 6 % av de gangene slike er trukket fram. I alt 40 personer har blitt såret og 11 drept, og årlig såres mellom 2 og 7 personer i Danmark. Det er ingen klare tendenser i omfanget av skyteepisoder. Innberettet bruk av skytevåpen i 2006 var på nivå med 1985 – så selv om 7 ble såret og 4 drept i 2006, kan det ikke påvises noen økning (eller nedgang). Det er ikke funnet noen sammenheng mellom politiets bruk av skytevåpen, økningen av registrert vold og den antatt minkende respekten for autoriteter.

Politiet trekker skytevåpen i alle ukens dager og til alle døgnets tider, men sjeldnere sent nattestid og oftere i byer. Det er sjelden risiko for at politiet trekker våpen ved planlagte aksjoner, og ved skuddsituasjonene er det ofte bare én patrulje som er sendt til stedet. Det er ingen overvekt av ansatte med lav tjenestetid, og det er ofte en etnisk dansk mann i tjue- eller trettiårene de står overfor. I saker hvor det er løst skudd er andre maktmidler forsøkt i forkant i de fleste saker. Det finnes indikasjoner på at halvparten av skuddofrene hadde psykiske lidelser, og to tredjedeler var påvirket av rusmidler eller medisiner på tidspunktet hvor skudd ble avfyrt. Tjenestevåpen trekkes oftest når det er meldinger om vold, besittelse av våpen eller tyveri. De typiske situasjonene hvor skudd oftest avfyres, skisseres: innbringelse av psykisk psyke eller ruspåvirkede personer på privat område, inn-

bringelse av psykisk psyke eller ruspåvirkede personer på offentlig område, biljakt etter mistenkelige gjerningsmenn og ved pågripelser i forbindelse med husbråk.

Hvem skytes? De er marginaliserte, psykisk syke, personer i krise, kriminelle og unge uten utdanning og jobb. Som fellesnevner ser det ut til at et betydelig stressnivå er involvert, særlig med hendelser som involverer tilsynelatende mentalt ustabile eller ruspåvirkede personer:

Der er indikationer på, at politifolk oplever at være pålagt en professionel pligt til at handle. En del skuddsituationer udvikler sig endvidere hurtigt, hvilket kan give indtryk, at politifolk ikke ser det at trække sig tilbage og give situationen tid som en aktiv handling (Politiets Videnscenter 2007: 63).

I disse tilfellene er det sjelden tid til å forberede seg, og hendelsene kan ha en plutselig og traumatiserende karakter.

I perioden 1996–2006 endte 4 skuddsaker med at politifolk ble tiltalt for overtreddelse av straffelovens bestemmelser om legemsbeskadigelse, men alle ble frikjent av domstolene. I de til sammen 23 skuddsakene som er gjennomgått, tyder mye på at gjeldende bestemmelser og prinsipper for polititaktiske metoder ble fulgt. Det er forbedringspotensial, og de kan bli bedre til å «lese» situasjoner med psykisk syke, for så å tilpasse interaksjonen deretter. Dette kan ses i lys av forslag om å bedre planleggingen og oppmerksomheten rundt risikomomenter, for bedre å styre situasjonen og dermed unngå nødvergesituasjoner.

Det er visse tegn til at tilfeldighet og utarbeidelse av taus kunnskap får styre praksisen, blant annet på grunn av mangelen på en felles linje. Dette er et ledelsesansvar, fastslår forskerne. Men det er mange eksempler på aktivt arbeid og innhenting av relevant informasjon og oppdateringer fra vakthavende under hendelser, som antagelig har vært avgjørende for at kontrollen over situasjonen er bevart.

Det påpekes i rapporten at det er få tegn til at det finnes klare regler for hvem som har ansvar når det kommer flere patruljer på stedet: «Der ses ikke at være klare regler om oppgave- og ansvarsfordeling, hvilket ofte fører til at én betjent tager initiativet – uanset at vedkommende kanskje ikke formelt har fått denne oppgave.» Dermed blir muligheten for å støtte hverandre svekket i de tilfeller hvor de kommer i veien for hverandre.

I en bredere kontekst kan en se på hierarki og fravær av ledelse i de daglige situasjonene. Dette er en prinsipiell diskusjon, skriver forfatterne: det ligger implisitt til grunn at tjenestemenn er i stand til å løse oppgaver selvstendig. Dermed har de heller ikke for vane å løse oppgaver sammen. Det antydes et forbedringspotensial i bruken av informasjon som taktisk ressurs, da tilgjengelig informasjon kan brukes konkret i vurderingen av motpartens farlighet (Politiets Videnscenter 2007: 51).

Ofte utløses situasjonene så raskt, plutselig og med et slikt stressnivå at tjenestemennene ikke anser det som mulig å trekke seg tilbake. Irrasjonell atferd som er vanskelig å lese (ved f.eks. psykose eller påvirkning av rusmidler) ser ut til å gjøre det vanskelig å nyttiggjøre seg tradisjonelle taktiske metoder. Det er et forbedringspotensial i grunnutdanningen, hvor det kan rettes mer oppmerksomhet mot håndtering og vurdering av potensielt farlige situasjoner.

Forskerne viser til et maktens paradoks som utspiller seg når politiet skal tvinge personer til å etterkomme anvisninger, og borgeren ikke er villig til å akseptere eller forstå den konkrete trusselen politiet framsetter. Den legale makten bygger på en trussellogikk som da utfordres. I den kvalitative analysen ser det ikke ut til at de hadde en reell mulighet til å «true». Kun en av de som ble skutt, framsto som rasjonell og formålsorientert, mens de andre ikke forholdt seg til rasjonelle argumenter og trusler (2007: 60). Et annet konkret forslag er obligatorisk og systematisk polititaktisk evaluering og debrifing av alle situasjoner hvor det er utløst skudd med det resultat at noen er såret eller drept, eller det har vært en overhengende risiko for dette.

Metode for analyse av de kvalitative sakene var å se på sakene innenfor en smal kontekst, det vil si omstendigheter ved den konkrete situasjonen. Bred kontekst er ellers forstått som å være av organisatorisk, samfunnsmessig eller psykologisk art. Det har vært hovedfokus på de mest framtrædende karakteristika ved situasjonene. De undersøkte skuddsakene er mangelfullt beskrevet i rapportene, også når det gjelder den konkrete interaksjonen eller f.eks. psykologiske forhold. Materialet bærer preg av at det er produsert for strafferettslig bruk. Rapporten tar bare for seg bruk av skytevåpen, ikke de tilfellene hvor kravene for bruk av skytevåpen er oppfylt, men andre muligheter er benyttet.

Det påpekes at det ut fra et læringsperspektiv ville vært fint å sammenligne med de situasjoner hvor situasjonene løses på andre måter.

Politi er alene om å ha rett og plikt til å bruke fysisk makt. Ved pågrepelse av umedgjørlige personer benyttes ulike arrestasjonsteknikker, som å bøye skuldre og håndledd i kombinasjon med balansebrudd. Artikkelen *Politiets bruk av fysisk makt* (Lagestad 2008) stiller spørsmål ved politiets ferdigheter når det gjelder bruk av fysisk makt. Empirien er samlet inn i forbindelse med et pågående doktorgrads-prosjekt, og består av uformelle samtaler og deltagende observasjon på 22 vaktskift våren 2007.

Nesten alle informanter forteller at de bruker makt på umedgjørlige personer rundt én gang i måneden. Det sammenfaller også med at de fleste i turnustjeneste har én helgevakt i måneden, det tidspunktet da det oftest benyttes makt ved pågripelser, ofte knyttet til alkoholbruk. Politifolkene selv forteller at de heller vil bruke verbal kommunikasjon: «Her vil du ikke se mye bruk av fysisk makt. Her prater vi dem inn» (Lagestad 2008: 301). Lagestad har likevel sett til dels omfattende bruk av vold, noe mange i politiet virket å være meget ukomfortable med. Og en del av politiets tjenestemenn mangler også kunnskap om teknikk.

Ifølge Lagestads observasjoner oppstår det situasjoner hvor politiet er lite effektive i sin maktbruk, noe de også erkjenner selv. En politibetjent uttalte: «Om folk flest hadde visst hvor dårlige politiet er til å bruke fysisk makt, hadde de blitt skremt» (Lagestad 2008: 304). Forskeren påpeker paradokset ved at lite bruk av fysisk makt gir lite trening og dårlig kvalitet på gjennomføring. Kvaliteten på gjennomføringen ville antagelig vært bedre om fysisk makt i større grad ble brukt, men de ansatte som skal utøve fysisk makt, har ikke alltid troen på at teknikkene fungerer, og er ifølge Lagestad for dårlig trent i teknikken til å kunne bruke den i praksis.

Feltobservasjoner tyder på at de operative er flinke til å yte service og snakke med folk, men mindre flinke når det gjelder politiarbeid som inkluderer bruk av fysisk makt. Manglende kunnskap om teknikk kan føre til at det brukes mer makt enn nødvendig, altså svært nær definisjonen av politivold.

Avhandlingen *Å være mentalt forberedt* (Andersen 2008) tar for seg kunnskapen som ligger i handlinger knyttet til væpnede (skarpe) oppdrag. Andersen, som er

ansatt i politiet, har hatt som hensikt å få fram egne og andres erfaringer i møte med gjerningspersonen. I bunnen kan man se en interesse for spørsmål som berører operativ tjeneste, særlig forhold som kan innvirke på situasjonen til tjenestemenn som opererer i døgkontinuerlig tjeneste, og må være forberedt enten det som skjer er planlagt eller ei. Informanter ble valgt på grunnlag av personlig kjennskap. En av fordelene var at det her allerede var etablert en tillitsrelasjon, samtidig ble samtalene ifølge Andersen litt kunstige (Andersen 2008: 14).

Det gis en beskrivelse av strukturen i utdanningen på Politihøgskolen, og hvordan man trener. Blant annet er det en gjennomgang av hva studentene lærer, og hvordan og hvorfor treningssimulatorer nå benyttes ved Politihøgskolen i Oslo. Et formål med for eksempel treningssimulatorer har vært å kunne trene studentene i situasjonsvurdering. Forfatterens egen håndtering av kritiske situasjoner og kunnskapen i disse væpnede oppdragene er innlemmet i et eget kapittel, og speiles mot beretninger fra informantene. En informant forteller om sine forberedelser:

Når jeg får inn meldinger om å reise til åstedet, er jeg på politikammeret. Jeg har ikke kontroll på utstyret mitt fordi jeg kjører en annen bil. Jeg har på meg en annen uniform der for eksempel det bærbare sambandssettet ikke passer i jakken. Sambandssettet er annerledes enn det jeg til vanlig bruker, og øreproppen jeg har, passer ikke. Jeg er usikker på hvor mye strøm som er igjen i batteriet også.

Informanten har ikke kapasitet til å forberede seg skikkelig, fordi rutineene ikke stemmer. Slike «små ting» stjeler dermed oppmerksomhet fra nødvendige forberedelser i forkant av væpnede oppdrag. Problematiseringen av egne og andres beretninger kommer fra en gjennomgang av egne erfaringer, men i avhandlingen benyttes blant annet også Polyanis teori om hvordan kunnskap utvikles.

Politibetjenter og politistudenters syn på utøvelse av autoritet, makt og skjønn er tema for masteravhandlingene *Å følge instruks* (Skaug 2009) og *I kraft av sin stilling?* (Tvedt 2009). Begge er studier med et kvalitativt preg og blikket rettet mot ordenstjenesten: Skaug har gjennomført en spørreundersøkelse med 269 studenter ved Politihøgskolen, mens Tvedt har gjort feltarbeid ved ulike politistasjoner med ansatte over 50 år. Hvordan politistudentene og de erfarne betjentene ser på sin egen maktutøvelse, sammenlignes i de to oppgavene, som forøvrig, har et likt

teoretisk utgangspunkt og også diskuterer sine funn opp mot hverandre. De eldre politiinformantene og politistudentene har felles forståelse av «naturlig autoritet», at de har autoritet ikke bare som politiansatt, men også i kraft av sine personlige egenskaper. Politiautoritet forstås på to måter, en formell og en uformell. Den formelle representeres ved uniformen, mens god skjønnsutøvelse representerer det uformelle.

Blant resultatene i undersøkelsen *Vilkår for oppgaveløsning i politiet* (Wathne et al. 2008, se også nedenfor) var at skjellsord og spytting opplevdes som en arbeidsbelastning. Skaug og Tvedt utdyper noen av disse funnene ved å analysere intervjuene, og finner at de to gruppene har noe ulik toleranseterskel når det gjelder ukvemsord og spytting. De eldre betjentene har høyere toleranse for å møtes med skjellsord og bli litt skubbet, men lavere toleranse for å bli spyttet på.

Politiansatte risikerer å eksponeres for stressende og traumatiserende situasjoner i sitt arbeid. Dette kan være alt fra å være den første på stedet ved en trafikkulykke til brutale mord eller trusselsituasjoner hvor de selv opplever å måtte bruke makt. Formålet med doktorgradsavhandlingen i psykologi *Memories of traumatic events among Swedish Police Officers* (Karlsson 2005) er å undersøke politibetjentenes minner fra følelsesmessige begivenheter, samt hvilken hjelp og støtte de har mottatt i forbindelse med hendelsene. Et annet spørsmål i denne sammenhengen har vært om de politiansatte husker traumatiske begivenheter annerledes enn folk i alminnelighet, gitt at de ofte er i situasjoner som kan utvikle seg til å bli anspenne (Karlsson 2005).

I den første studien deltok 211 personer i et eksperiment hvor bildeslides ble vist i sekvenser: en sekvens fra en overgrepssituasjon og en annen med ansikter for å distrahere. En skala ble benyttet fra en til syv på eget humør og senere på egen reaksjon. Deretter ble de bedt om å svare på 19 spørsmål om ulike detaljer ved en sekvens hvor en kvinne blir overfalt og skadet i en park, også med spørsmål om hvor sikre de var på opplysningene. Den første undersøkelsen viste at politibetjentene hadde mer presis gjengivelse av detaljer enn politistudenter, sivile og lærere. Dette styrker hypotesen om at tidligere erfaring med kriminelle hendelser bidrar til at man bedre husker detaljer fra begivenheter. Politibetjentene var også mindre emosjonelt påvirket av slides som viste overgrepssituasjonen. Tidligere

studier har vist mer nøytrale situasjoner, mens denne viser en voldelig kriminell hendelse. Dette kan virke inn på resultatet. Politibetjenter hadde ikke bedre minne enn andre på ansiktsgjenkjennelsesdelen, så det mer presise minnet var kun i forbindelse med den voldelige ugjerningen.

Den andre undersøkelsen undersøkte vitnesituasjoner: også her husket politibetjenter bedre. 137 personer fikk se to versjoner av ran i en butikk, hvor «point of view» er fra kunden. I en versjon er gjerningspersonen typisk skandinavisk, i den andre har gjerningspersonen mørkt hår og gylne toner i huden. Begge versjoner ender med at raneren løper ut av butikken med penger. Umiddelbart etter visningen ga respondentene karakter på filmens troverdighet og sin egen reaksjon. Deretter ble de bedt om å vurdere blant annet graden av voldsbruk, gjerningspersonens kontroll over situasjonen, nervøsitet og vilje til å skade offeret. Videre skulle de skrive fritt om hendelsen og utpeke en mulig gjerningsperson blant flere, samt kniven som ble brukt under ranet.

Politibetjentene var mer treffsikre i sine beskrivelser enn de sivile. Det var ingen forskjell i de følelsesmessige reaksjonene på filmen. Det var en liten tendens til at politibetjentene husket hendelsen noe bedre, men dette var ikke en signifikant forskjell. Gjennomgående var politibetjentene bedre til å huske identifiserende karakteristik av gjerningspersonen enn sivilistene. Dette kan skyldes spesifikk trening i å sortere relevant informasjon for en straffesakskjede.

Den tredje studien undersøkte situasjoner som ble oppfattet som stressende av politibetjentene, og den type oppfølging de fikk i etterkant. De 162 betjentene som ble intervjuet, hadde mellom 5 og 39 års erfaring i politiet. Denne undersøkelsen viser at de mest traumatiserende opplevelsene som ble rapportert, hendte tidlig i karrieren til de ansatte, en tredjedel innenfor de første fem årene av politikarrieren.. En rekke reaksjoner ble beskrevet, f.eks. manglende evne til å snakke om hendelsen, skjelvende muskler, kvalme, fornektelse og flashbacks. Et funn i studien er at de færreste mottok støtte eller oppfølging fra overordnet i forbindelse med disse hendelsene, men over halvparten av respondentene meldte at det hjalp betraktelig å snakke med kolleger.

De ble bedt om å gi en kort beskrivelse av den mest stressende situasjonen de hadde opplevd i sin politikarriere, og fikk videre ulike spørsmål om situasjonen og

hva som gjorde sterkest inntrykk. Hvilken oppfølging fikk de av ledere i etterkant av hendelsen, hvilke reaksjoner opplevde de selv, og hadde de fått eller oppsøkt profesjonell hjelp i forbindelse med hendelsen? I 40 % av tilfellene var det en episode som tok mindre en én time, men for 8,3 % varte dette i mer enn 24 timer og var knyttet til avhørssituasjoner. 52 % oppga enten en situasjon med skarpe våpen eller en trafikkulykke som det mest traumatiserende. Og selv om disse hendelsene lå langt tilbake i tid, var beskrivelsene ofte preget av detaljrikdom.

Også fysiologiske reaksjoner som hjertebank hadde forekommet for 46,6 % av respondentene. Av 162 respondenter kunne 19 melde om tilbud om debrifing etter en slik episode. Det antydes at årsaken til at inntrykk tidlig i karrieren var de som gjorde sterkest inntrykk, kan være at man herdes med årene, eller fordi man får bedre mental trening og erfaring i å håndtere vanskelige situasjoner.

I den fjerde studien ble politiansatte som hadde vært med på en stor skyteepisode, bedt om å beskrive hendelsen ti måneder, fem år og ni år etter at den forekom. De ble bedt om å fortelle hva som hadde skjedd, hvem som var involvert, og om å vurdere støtten de hadde mottatt senere. Minnet om episoden var gjennomgående tydelig. De var i stand til å gjengi detaljer de to første gangene, men denne evnen hadde tapt seg ved den siste testen, muligens fordi minnet mister sin originale intensitet. De ansatte, som hadde vært politi i mellom 9 og 26 år, ble ikke tilbudt profesjonell hjelp i tilknytning til skyteepisoden.

Har polititjenestemenn personlige karakteristik som skiller dem fra ikke-politi? I masteravhandlingen *Police Personality and the Relationship between personality and preferences for conflict resolution tactics* finner Abrahamsen (2006) indikasjoner på forskjeller mellom politifolks måter å jobbe på. Ved bruk av Big Five Inventory» ble 179 betjenter og deres preferanser for konfliktløsningsmidler undersøkt ved hjelp av spørreskjema. Kun for én situasjon av de åtte ulike scenarier som ble vurdert, ble det funnet statistisk signifikante forskjell, men denne forsvant når det ble kontrollert for år i tjeneste. Avhandlingen finner at det er andre preferanser for politifolk enn for allmennheten, og foreslår at politiets handlemåter best forstås ut fra ytterpunktene makt og dialog.

Rapporten *Vilkår for oppgaveløsning i politiet* (Wathne et al. 2008) tar for seg ordenspolitiets rolle og risiko i arbeidsutførelsen. Det ble utført eksplorativt ori-

enterte fokusgruppeintervjuer i forkant av en kvantitativ spørreskjemaundersøkelse. Fokusgruppeintervjuene tok utgangspunkt i hva som anses for å være gode og mindre gode dager. Til sammen 5 samtaler på omlag 1,5 timer hver ble gjennomført, med mellom 3 og 7 personer. Den kvantitative undersøkelsen ble sendt ut som en questback-undersøkelse til ansatte ved ordenspatruljen i fire fylker, og dermed favnes ulik type problematikk opp, som alenevakter i distriktene og gjengproblematikk i byene. Av totalt 1106 utsendte skjemaer ble 918 tilbakelevert, altså en svarprosent på 83, noe forfatterne tilskriver innsats fra referansegruppens fagforening (Politiets Fellesforbund, som også bestilte og betalte for rapporten). Undersøkelsen inneholdt også åpne spørsmål som ga respondentene anledning til å utdype svarene. Dataene er representative for de områdene utvalget er trukket fra, men dette er et klyngeutvalg, og derfor ikke representativt for alt operasjonelt personell i Norge. Omtrent en femtedel av de som svarte, var kvinner, og omtrent halvparten av alle de som svarte, hadde mer enn ti års fartstid i politiet. I likhet med funnene i den kvantitative undersøkelsen *Hvem er politistudentene?* (Larsson et al. 2006) har de politiansatte i stor grad utdanning utover politiskolen, og er opptatt av mangfoldet i tjenesten som skal utføres.

Fire momenter fra rapporten bør nevnes. For det første opplever ordenspolitiet at det har vært en nedprioritering av serviceoppgaver, fordi flere arbeidsoppgaver skal utføres på kortere tid. Det innebærer at de ansatte må si nei til publikum som ber om hjelp, noe som oppfattes som belastende. For det andre oppleves synlighet kombinert med tidsknapphet i beslutningsfasen, samt utstrakt bruk av mobilkameraer, som en stor belastning når dette fører til medieeksponering. Medias fokus på sakene om Ali Farah og Eugene Obiora blir også oppfattet som eksponerende (se også: Berg et al. 2007). For det tredje har omtrent en tredjedel av respondentene opplevd trusler mot seg selv eller sin familie i forbindelse med tjenesteutøvelse. De ansatte gir uttrykk for at truslene oppleves som belastende i nesten like stor grad som vold (Wathne et al. 2008: 10). At familien rammes av trusler oppleves som spesielt sårt, kanskje oppleves dette i økt utstrekning på mindre steder. En informant forteller:

Jeg jobber i et lite distrikt og må ta oppdrag av alle karakterer mot enkeltpersoner som jeg vet vil sette seg opp eller skape problemer. Dette er personer du møter i køen på butikken senere eller når du er på kafé med familien. Dette er personer som ikke skiller

om du er på privaten eller på jobb. De kan kjeffe på deg eller slenge kommentarer når du er sammen med familien. (Wathne et al. 2008: 15)

Til sist nevnes det at tidsknapphet når beslutninger skal tas, bruk av fysisk makt og lignende, medfører slitasje over tid, i kontrast til antagelsen om at erfaring over tid skjermer mot den belastning yrket kan medføre. Kontrollert for erfaring i tjeneste blir belastningen større jo lenger fartstid den enkelte har. Dette settes i sammenheng med de interne forventningene i etaten, og at enkelte ikke opplever at det er rom for å ta feil. 1 av 10 angir at de i noen grad velger bort oppgaver av frykt for å gjøre feil (Wathne et al. 2008: 29).

De ansatte som har svart på denne undersøkelsen, opplever i liten grad å få anerkjennelse fra ledelsen for jobben de gjør, heller ikke i form av kroner og øre. De ovennevnte punktene gjelder i langt mindre grad Beredskapstroppen, hvor de tjener godt og opplever at tilgjengelig utstyr, bemanning, oppbakking fra ledelse, trening og opplæring er tilfredsstillende.

I rapporten vises det til at de politiansatte i frontlinjen anser underbemanningen, organiserings- og ressursituasjonen som risikofylt på lik linje med skarpe oppdrag. Å sikre trygghet ved støtte, opplæring og utstyr anbefales i rapporten, da styrking av disse elementene antas å dempe slitasjen ved et usikkert yrke.

Vold som fenomen har alltid eksistert, men statistikken har endret seg. Spesielt er dette synlig i anmeldelsene fra politiet. Bjerva antyder i hovedfagsavhandlingen *Vold mot offentlig tjenestemann – et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger* (2007) at politiet i større grad enn andre offentlige tjenestemenn er styrt av legaldefinisjoner, noe som kan være en forklaring på forskjellene i skademeldings- og anmeldelsestallene: «Lovbruddet mot offentlig tjenestemenn er spesielt, siden politiet utgjør dens største gruppen anmeldere og dermed ofre» (Bjerva 2007: 128).

Rapporten *Polisens møte med organisert brottslighet* (Baard et al. 2009) beskriver forekomsten av og strukturen på det presset som organiserte kriminelle retter mot politiansatte. Dette handler om vold, trusler, trakassering og skadegjøring, altså hvordan organiserte kriminelle møter den intensiverte oppmerksomheten fra politiet. Forfatterne har også inkludert korrupsjon i den hensikt å påvirke tjenesteutøvelsen. Ikke all trakassering og vold er innenfor definisjon, kun den vold

og trakassering som er intendert å påvirke tjenesteutøvelsen, og derfor anses som en negativ påvirkning.

Begrepet organisert kriminalitet er her definert som grupperinger med ulik grad av etablering, f.eks. ungdomsgjenger i utkanten av kriminelle nettverk, og nettverk som spesialiserer seg på illegale varer og tjenester (herunder mc-gjenger, fengselsgjenger og politiske ekstremistgrupperinger). To spørreundersøkelser er utført. Den ene rettet seg mot sivilt ansatte og den andre mot politifaglig ansatte. Blant de politifaglige ansatte var det 7 % som i løpet av de siste 18 månedene hadde blitt utsatt for forsøk på negativ påvirkning, mens tallet blant sivilt ansatte var 3 %. 1 % av de sivilt tilsatte oppga å bli utsatt for «otillbørliga erbjudanden», et mål på det forfatterne omtaler som hverdagskorrupsjon.

Mesteparten av de omtalte hendelsene er situasjonsbestemte, og skjer i forbindelse med pågripelser. Forsøkene virker sjelden spesielt kalkulerte. I noen grad forekommer det mer målbeviste aktører. Disse har organisert kriminalitet som yrke, men det er varierende hvor langt de har kommet i sine karrierer. Forskerne som utarbeidet rapporten, har utviklet en typologi over ulike påvirkere: Den arbeidssøkende, den prosjektansatte, den heltidsansatte, prosjektlederen og sjefen.

Den arbeidssøkende ønsker å oppnå høyere status innenfor sitt nettverk, og bruker oftest synlige påvirkningsformer som åpne trusler og vold. Den prosjektansatte har gjerne større erfaring, men ønsker også status innenfor eget nettverk. Virkemidlene kan være konfronterende, men ofte benyttes mer subtile former som skadeverk eller trakassering. Den heltidsansatte er mer strategisk orientert, har kriminalitet som yrke og vil virke i det skjulte. Vold og offentlige trusler unngås. Sjefen og prosjektlederen har rollen som oppdragsgiver. De arbeidssøkende og prosjektansatte får noen ganger sin virksomhet forstyrret på grunn av oppmerksomheten virkemidlene tiltrekker seg. Sjefene og de faste ansatte er derimot orientert mot å beskytte sin virksomhet, og unngår derfor ofte ulovlig påvirkning av tjenestemenn.

Hvem utsettes for dette? Uniformert politi i ytre tjeneste og nærpolti er i større grad utsatt. Få sivilt ansatte rapporterer om hendelser, så her er data usikre. Trakassering, trusler og vold skjer først og fremst under yrkesutøvelsen. Episodene skaper sjokk, sinne og redsel. Ved gjentatte hendelser leder det til dalende motiva-

sjon for arbeidet, man vurderer å bytte tjeneste eller slutte i jobben fordi episodene skaper en følelse av utrygghet.

Vold og trusler mot politiansatte er også undersøkt i rapporten *Virkinger av vold og trusler på arbeidsplassen i politi- og lensmannsetaten* (Politidirektoratet 2007a). Mer generelle spørsmål diskuteres her. Det er undersøkt hvilke virkninger vold og trusler har for den enkelte ansatte og arbeidsmiljøet de befinner seg i, hva som skjer, og hvordan den enkelte opplever hendelsen. Bakgrunnen for undersøkelsen er det spesielle lovvernet politiansatte har mot vold og trusler.

Det er valgt en kvalitativ tilnærming i denne undersøkelsen, med intervjuer av seks ansatte som har erfart vold eller trusler, samt deres ledere. Både påtalejurister, etterforskere, politiførstebetjenter og sivilt ansatte er representert i utvalget. Videre ble det samlet inn 16 saker fra 9 politidistrikter. Samtlige av de seks informantene som hadde opplevd vold eller trakassering, roste kollegene sine. Det fortelles om en solidaritetsfremmende effekt på arbeidsmiljøet i etterkant av de negative hendelsene. Det er muligens en kulturkonflikt mellom yngre og eldre medarbeidere på dette til dels tabuiserte området.

Få ansatte meldte om helseplager. I de 16 sakene var det få som ble sykmeldt, og de fleste gikk tilbake til de samme arbeidsoppgavene. Av de 16 sakene ble 12 anmeldt og det ble tatt ut tiltale i 7, hvorav 2 saker førte til domfellelse. Noen av sakene var alvorlige, særlig truslene. Blant tiltakene var voldsalarm, tilbud om psykologhjelp til familien og patruljering ved bosted. Ved ett tilfelle ble en hel familie flyttet inn på hotell etter en trusseltelefon.

Flere av de intervjuede tar til orde for at det ville vært bedre om det var arbeidsplassen som anmeldte, ikke den ansatte selv. Én underbygger påstanden slik: «Det er ikke riktig at jeg som tjenestemann skal anmelde. Trusselen er rettet mot staten – jeg er bare en brikke i det hele. Det er ikke meg personlig trusselutøveren er imot, men meg som representant for politietaten» (Politidirektoratet 2007: 33). Rapportens funn samsvarer med tidligere forskning om vold og trusler på arbeidsplassen, særlig når det gjelder behovet for å bli ivaretatt av kolleger og ledere.

De ovennevnte rapportene gir grunnlag for å anta at vold og trusler kan være et problem for ansatte i politietaten. I rapporten *Skjermet identitet* (2007) har Myhrer sett nærmere på muligheten for å skjerme identiteten til tjenestemenn som

har deltatt på skarpe oppdrag. Det kan være gode grunner til dette, men det kan både være vanskelig å gjennomføre og harmonere dårlige med andre rettigheter. Myhrer konkluderer med at det er mulig å skjerme identiteten til tilsatte da dette ikke er offentlig informasjon, men taushetsbelagt, både som politiadministrativ informasjon og som straffesaksinformasjon. Dette gir grunnlag for å skjerme, men protokollkravet fører til at fornærmede i saken kan få tilgang til denne informasjonen. Skjerming av identitet vil kunne hindre en fornærmet i å anlegge privat straffesak, men er nok ikke i strid med EMK om det fremdeles åpnes for adgang til å fremme private krav mot politidistriktet. Skjerming av identitet kan innebære anonym vitnetilførsel i de tilfellene hvor man ønsker å tiltale en pågrepet person for vold og trusler mot tjenestemann. Dette kan stride mot kravet om rettfærdig rettergang og kontradiksjon.

Litteratur

- Abrahamsen, S. (2006). *Police Personality and the Relationship between personality and preferences for conflict resolution tactics*. Masteravhandling i psykologi. Institutt for psykologi, Universitetet I Oslo: Oslo.
- Andersen, R. (2008). *Å være mentalt forberedt. En studie av erfaringer*. Masteravhandling i praktisk kunnskap. Senter for praktisk kunnskap, Profesjonshøgskolen, Høgskolen i Bodø. Bodø: Høgskolen i Bodø.
- Bjerva, L. K. (2007). *Vold mot offentlig tjenestemann – et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger*. Hovedfagsoppgave i Kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Baard, P., Skinnari, J., Korsell, L., Weding, L., Heber, A. (2009). *Polisens møte med organiserad brottslighet. En undersökning om otillåten påverkan*. Rapport 2009:7. Stockholm: Brå.
- Karlsson, I. (2005). *Memories of traumatic events among Swedish Police Officers*. Doktoravhandling i psykologi. Stockholm: Stockholms universitet.
- Lagestad, P. (2008): *Politiets bruk av fysisk makt*. *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 95, (3), s.298–314.
- Lagestad, P. (2006). Fysisk styrke eller bare prat?, I Thomassen, G., Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet: Forskningskonferansen 2006*, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.

- Lönn, I. Lönn, P. og Rondendal, A. (2008). Vi tar pulsen på politisen, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Myhrer, T. (2007). *Skjermet identitet. Utredning av forslag om skjerming av identiteten til polititjenestemenn som har deltatt i skarpe aksjoner m.v.* PHS Forskning 2007: 5. Oslo. Politihøgskolen
- Politidirektoratet (2007). *Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi- og lensmannsetaten*. POD publikasjon 2007/7. Oslo: Politidirektoratet.
- Politiets videnscenter (2007). *Politiets anvendelse af skydevåben. En tværfaglig analyse af perioden 2002–2006*. København: Politiets videnscenter.
- Skaug, G. K. (2009). *Å følge instruks. Politihøgskolestudentenes syn på utøvelse av autoritet, makt og skjønn*. Masteroppgave i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettssoiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Strype, J., Barland, B. (2007) *En evaluering av kollegastøtteordningen i politi- og lensmannsetaten*. Oslo: Politihøgskolen.
- Tvedt, T.T. (2009). *I kraft av sin stilling? Autoritetsutøvelse sett med politiets øyne*. Masteroppgave i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettssoiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Wathne, C., Finstad, L., Drange, I. (2008). *Vilkår for oppgaveløsning i politiet. Et spørsmål om risiko- og belastningshåndtering*. AFI-notat/08. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.

Utdanning og politistudentene

Det er fra politisk hold et ønske om at politiet skal gjenspeile befolkningen, og spørsmålet om hvem som skal rekrutteres til politiet og hvordan de skal rekrutteres, er blitt behandlet i flere av de nordiske landene i de senere årene, blant annet gjennom offentlige utredninger. Artikkene *Politics in the police: What are the implications of political diversity?* og *Hvem er politistudentene* baserer seg på kvantitative undersøkelser av norske politistudenter. Undersøkelsene gir et bilde av relativt velutdannede politistudenter med et politisk syn som langt på vei samsvarer med den generelle befolkningens, noe som i liten grad samsvarer med bildet av politiansatte som mer konservative enn befolkningen generelt (Thomassen, Larsson og Strype 2006, 2007)

I Norge er det en prioritet å øke mangfoldet i det offentlige. Rapporten *Hvitt eller bredt?* tar for seg rekruttering av minoritetsstudenter til Politihøgskolen (Egge et al. 2008). Studenter på første, andre og tredje året er intervjuet, både individuelt og i grupper. Altså inntakskullene fra 2004–2007. Av totalt 58 studenter med minoritetsbakgrunn ble 30 intervjuet. I tillegg ble avviste søkere (fra 2007) intervjuet, totalt 45. Det ble også gjennomført 20 observasjoner av opptakskomiteens intervjuer. Hovedfokus var å identifisere de mekanismene som får ungdom til å søke, gjennomføre utdanningen og forbli i politiyirket.

Flere studenter forteller at de ikke visste at de kunne søke når de ikke var født i landet, og flere trodde de ikke ville komme inn. Både positive og negative møter med politiet har hatt en motiveringseffekt for å søke, forteller studentene. Forfatterne beskriver en dynamikk hvor lav status i politiyirket i det opprinnelige hjemlandet, ofte gjenspeiler seg ved at det å bli politi ikke anses for å være en god investering.

Blant studentene med innvandrerbakgrunn (utenlandskfødt bosatt i Norge, eller en person med utenlandskfødte foreldre) og minoritetsbakgrunn (personer med ikke-vestlig bakgrunn) fryktes en bumerang-effekt, ved at et rykte om at de egentlig ikke er gode nok til å være der, sprer seg på grunn av særskilte regler for inntak. Det gjelder særlig unntak fra de fysiske testene. For mange studenter med minoritets- eller innvandrerbakgrunn blir også møtet med etaten i praksisåret blandet. Det er stor variasjon i mottagelsen studenter opplever å få. Det synes å

være utfordringer knyttet til sosiale forventninger, språk, læringsmiljø og usynliggjøring av kulturell bakgrunn.

I forbindelse med en svensk utredning om den framtidige politiutdanningen utførte Rohdin og Mikkonen betenkningen *Framtidens polisutbildning*, en alumnistudie av hvordan studentene som tok eksamen i vårterminen 2003 og 2005, oppfattet utdanningen. Dette er en «total» studie hvor hele universet (dvs. alle disse studentene) er med. Undersøkelsen ble sendt til 720 studenter, med mellom to og fire års praksis etter endt utdanning (Rohdin og Mikkonen 2008).

Nesten alle jobber fremdeles på en politistasjon. Blant funnene er at flertallet er misfornøyd med hvordan egnethetsreglene praktiseres, da de mener tidligere medstudenter lager problemer på arbeidsplassen, og over 80 % uttrykker et ønske om mer ferdighetstrening. Det skiller mest mellom hvordan respondentene anser forholdet mellom teori og praksis. Mange mener de fikk tilstrekkelig teoretisk kunnskap, men over 80 % mener de ikke fikk tilstrekkelig praktisk kunnskap.

Den norske utdanningen er også undersøkt ved to ulike masteravhandlinger. Politistudentenes år i praksis det andre studieåret er undersøkelsesområdet til Kristiansen (2007). I *Hvordan oppleves praksisåret som læringsarena: kan man lære av – og i praksis?* utforsker han læring som sosial prosess, samt den refleksjonen og forhandlingen som skaper læring i mester-novise-relasjonen. *Hvilke utfordringer kan studenter med minoritetsbakgrunn møte i løpet av studietiden på Politihøgskolen?* (Fjellvoll 2008) er en kvalitativ undersøkelse som tar for seg utfordringer knyttet til sosiale forventninger, språk, læringsmiljø og usynliggjøring av kulturell bakgrunn.

Det er blitt foreslått at selve politiorganisasjonen har fungert som eksperimentverksted, men også utdanning har vært utsatt for endringer og utprøving. For Norges del besto dette i innføring av et høgskolesystem fra 1993, mens Sverige økte ambisjonene med høyere teoretisk nivå på undervisningen fra 1998. Men hva skal et høyere teoretisk nivå føre til? Birkelands artikkel *Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet* er et forsvar for generalisten, den som kan mye på mange områder (Birkeland 2007). Et slags svar kan en se i *Hvor spesielle kan vi være i utvelgelsen av generalisten?* som stiller spørsmål om hvilke kvalifikasjoner som kan og bør kreves ved en generalistutdanning (Myhrer 2007).

Peterssons publiserte promemoria *Marscherar beslutsfattare, lärare och polis-studerande i takt?* (2007) tar for seg hvordan de økte akademiske ambisjonene har blitt mottatt blant studenter på politiutdanning. Som andre forskere har påpekt, står den erfaringsbaserte kunnskapen sterkt i politiet. Mesteparten av de som jobber i politiet, er sosialisert inn i yrket av kolleger som har jobbet i etaten i mangfoldige år. Oppfatningen om at det først og fremst er gjennom praktisk erfaring man lærer seg politiyrket, finner en både blant politiansatte og politistudenter.

Framtidens politi vil ifølge Rikspolisen møte andre utfordringer enn tidligere. Dette har ført til en utvikling med mer akademiske emner i utdanning. Nye former for kriminalitet og transnasjonale innslag krever en mer analytisk tilnærming og mer spesialisert kunnskap. Petersson ser to tydelige tendenser. I politiet som organisasjon er det en sterk tro på kunnskap som kommer fra praktisk erfaring, samtidig som ledelsen har ambisjoner i retning av økt innslag av teori, med fag som for eksempel kriminologi og statsvitenskap. Oppgaven til ledelsen ved politiutdanningen er da å kombinere disse to oppfatningene om hva som er nyttig kunnskap.

Peterssons egne erfaringer fra å undervise i statsvitenskap ved politiutdanningen danner grunnlag for to generaliseringer om politistudentenes syn på kunnskap. For det første, både teoretisk kunnskap og praktiske ferdigheter som studentene selv anser som å være relevante for sin kommende yrkesrolle, vurderes som svært interessante. For det andre forventes lærere å kunne gi svar og tydelige beskjeder. Politistudentene marsjerer ifølge Petersson bare delvis i takt med beslutningstagerne. Det er bare omtrent halvparten av studentene som er positive til problembasert læring og akademiske emner.

Litteratur

- Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I Gundhus, H. O. Larsson, P., Myhrer, T (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.
- Bäck, T. (2008). Är polisstudenter mentalt tränade för polisycket?, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.

- Dahl, O. (2009). *Bruk av veiledning i politiutdanningen – en undersøkelse av hvordan veiledning brukes i politistudentenes andre år av høyskoleutdanningen*. Masteravhandling i pedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Egge, M., Ganapathy, J., Runhovde, S. (2008). *Hvitt eller bredt? Rekruttering av minoritetsstudenter til Politihøgskolen*. PHS Forskning 2008: 2. Oslo Politihøgskolen.
- Fjellvoll, A. (2008). *Hvilke utfordringer kan studenter med minoritetsbakgrunn møte i løpet av studietiden på politihøgskolen?* Masteravhandling i voksenpedagogikk. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Hoel, L. (2006). Politibetjentenes praktiske kunnskap, I Thomassen, G. og Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Kristiansen, T. G. (2007). *Hvordan oppleves praksisåret som læringsarena: kan man lære av - og i praksis?* Masteravhandling i pedagogikk. Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer.
- Kronkvist, O. (2008). *Om examination i en PBL-kurs. Utvärdering av en processinriktad examinationsform på polisutbildningen*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Lander, I. (2008) Varför finns det inga fjollor på polisutbildningen? Mångfaldssträvanden inom svensk poliskår – kvalitet eller kvantitet, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Thomassen, G. Larsson, P., Strype, J. (2007). Politics in the police: What are the implications of political diversity?, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Larsson, P., Strype, J., Thomassen, G. (2006). Hvem er politistudentene?, I Thomassen, G., Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Myhrer, T. (2007) Hvor spesielle kan vi være i utvelgelsen av generalisten?. I Gundhus, H. O. Larsson, P., Myhrer, T (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.
- Petterson, O. (2007). *Marscherar beslutsfattare, lärare och polisstuderande i takt? Om utmaningen att införa akademiska ambitioner på polisutbildningen*. Växjö: Växjö universität.

Rohdin, B., Mikkonen M. (2008). Enkätundersökning, SOU 2008: 39 *Framtidens Polisutbildning. Slutbetänkande av utredningen om den framtidiga polisutbildningen.* Stockholm: Fritze

Noen sluttbemerkninger

Til sist kan det være på sin plass med noen tanker om utviklingen innenfor nordisk politiforskning de siste årene. På noen områder er det lite nytt under sola. De som forsker på politiorganisasjonen melder fremdeles om å møtes med interesse, og forskerne ser ut til å trives. Noe nytt i de årene som omtales i denne oversikten, er at en økende andel av forskerne også studerer sin egen organisasjon. Dette gjelder så vel lærere ved politiutdanningen som analytikere og tjenestemenn. I forbindelse med masterstudier ved Politihøgskolen i Oslo har flere ansatte i politiet skrevet avhandlinger i løpet av den perioden denne oversikten dekker (Rasch-Olsen 2008, Wold 2009, Birkeland 2009). Men politiansatte har også levert studier ved andre institusjoner, og på andre fagområder enn de politivitenskapelige, som for eksempel pedagogikk, praktisk kunnskap, sosiologi, statsvitenskap, rettvitenskap, kriminologi, rettssosiologi, historie og ledelse (Bruusgaard 2008, Green 2007). Det er også levert avhandlinger på doktorgradsnivå av ansatte i etaten i denne perioden, eksempelvis den svenske studien *Lag eller ordning* (Oskarsson 2005). Ved ulike institusjoner sitter flere personer med faglig bakgrunn fra politiet og jobber med avhandlinger som først vil komme om noen år, eksempelvis disputerte Asbjørn Rachlew og Trond Myklebust i desember 2009 (altså så vidt utenfor tidsavgrænsningen til denne oversikten).

Å forske på eget felt byr på særegne utfordringer, og en veileder er utarbeidet i den forbindelse (Myhrer og Bjørge 2008). Det er ikke gitt at den kunnskapen som tilegner seg som tjenestemann kan benyttes i forskning, ei heller at det er uproblematisk å delta på oppdrag både som forsker og kollega. Diskusjonene har tvunget

seg fram, fordi ansatte forsker på egen etat, men også fordi det har vært en restriktiv linje på å gi tillatelse til deltagende observasjon med politiet om denne forskningen berører tredjeparter, uansett om det er sivilt eller operativt tilsatte (Myhrer 2007, Aas 2009). Dermed ville Finstads *Politiblikket* neppe vært mulig i årene 2005–2009. Dette innebærer også at det Høigård (2005) omtalte som «bakseteforskning» har blitt begrenset, altså studier hvor det er gjort deltagende observasjon. Denne forskningen er særlig benyttet på ulike studier av politikultur (Gundhus 2009, Sollund 2006), men også kvantitative metoder er benyttet (Ekenvall 2008, Rasch-Olsen 2008). Det er få studier om politikultur eller ordenstjenesten som ikke omtaler *Politiblikket* (2000) eller Patruljerande polisers yrkeskultur (Granér 2004). Uten å være for bombastisk, kan det også tenkes at de som forsker på hverandre, nå kjenner til hverandres forskning, også fordi synlige miljøer møtes blant annet på de nordiske konferansene for henholdsvis sosiologi og politiforskning. I disse foraene samles forskere uavhengig av plassering innenfor universitets- eller myndighetsinstitusjoner. Dette er enda en positiv utvikling, selv om finske og islandske deltagere ofte savnes.

Som det ble bemerket i innledningen, er det ingen bidrag fra Island, og færre fra Finland og Danmark enn fra Sverige og Norge. Det er kun Norge som har bachelor-utdanning for politiansatte, men både Politihøgskolen i Oslo og Politiskolen i Tampere har gjennom hele den undersøkte tidsperioden hatt rendyrkede forskningsavdelinger i tilknytning til utdanningsinstitusjonene. I Danmark ble *Politiets Videnscenter* opprettet i mars 2007, et tverrfaglig forsknings-, dokumentations- og formidlingssenter innenfor politifaglige og vitenskapelige områder lokalisert på Politiskolen. De svenske politiutdanningsinstitusjonene ved Solna, Växjö og Umeå har ikke egne forskningsavdelinger. Det betyr ikke at det ikke gjøres forskning på disse institusjonene, men det kan se ut til at det blir noen flere strukturelle hindringer om det ikke er et uttalt mål at de som utdanner politiet, også skal forske på politirelaterte emner.

Forskning på politiet gjøres selvsagt av andre enn dem med tilknytning til politiets utdanningsinstitusjoner. Høigård skriver i sin bibliografi at et slående mønster er «kløften mellom ulike forskningsmiljøer» (2005: 105). Innenfor en slik forståelse av forskningen, er universitetsforskning kritisk og problematiserer politiets virk-

somhet, mens myndighetsforskning er nyttig» ved at den har overordnet fokus på effektivisering og styring. Denne måten å skille politiforskning på er ikke helt uvanlig (Janush et al. 2009). I denne oversikten er mesteparten av de presenterte bidragene fra universitetsforskningen. Eksempelvis har en relativt stor andel av forskningen som er omtalt i delen «Orden, sikkerhet og kontroll» (omhandlende politiets håndtering av demonstranter), utspring fra en og samme institusjon: Universitetet i Göteborg. Men også to ansatte i politietaten har levert større bidrag her (Oskarsson 2005, Holgersson 2008b).

Høigård påpeker at forskning utført av myndighetsinstitusjoner ofte er kortere rapporter, helst kvantitative, nokså teoriløse og «nyttige» i den forstand at forbedrings- og effektiviseringspotensialet er mer eksplisitt behandlet. Slike rapporter omtalt i denne oversikten er ofte kortere og med kvantitativt metodegrunnlag, men det er ikke et så entydig bilde. *Tatt for en annen*, som har omfattende feltarbeid, ble finansiert av Politidirektoratet (Sollund 2006), Politiets videnscenters studie av bruk av skytevåpen er metodetriangulering (Politiets videnscenter 2007), noe som også er gjort i Holgerssons studier av narkotikainnsats og arbeidsinnsats (Holgersson 2008a, 2007). Felles for denne forskningen er at den er betalt av politiet, er kritisk og er utført av forskere med ett eller flere bein i sosiologi generelt og politisosiologi spesielt. Om det er en kløft, er den ikke så dyp at det ikke er mulig å hoppe over den. Det økende antall avhandlinger levert til doktorgrader, flere analytikere i politiet og det faktum at utdanningsinstitusjonen ansetter personer med forskerkompetanse fra academia, kan alle ses som relevante bakgrunnsfaktorer for hvorfor dette skillet ser ut til å være mindre tydelig. Selv om eksternt finansiert oppdragsforskning fremdeles har frister som kan være i overkant korte.

Før jeg begynte å lese igjennom litteraturen fra denne perioden, hadde jeg noen antagelser om tendenser på hvilke områder det forskes på, og hvilket perspektiv forskningen ville ha. Mine antagelser om hva det forskes på, har ikke alltid stemt. Det har vært en økning i empiriske studier av taktisk etterforskning, avhør og spesielt språk, men ingen bidrag om teknisk etterforskning (altså kriminalteknikk) og hvordan dette utføres i politiet, nivået på utdanningen og videreutdanningen, eller hvordan samspillet mellom teknisk og taktisk etterforskning fungerer. Det er også mindre forskning på politistrategier, da med et unntak for forskningen om

håndtering av folkemøter og demokratiske ytringer, og på politisamarbeid i Norden, for eksempel E6-samarbeidet eller nordisk politis tilstedeværelse i baltiske land.

Noen få bidrag (eksempelvis Gundhus 2009, Hammerich 2008) behandler spørsmål om problemorientert politiarbeid, men nulltoleranse som politistrategi forskes det i liten grad på. Det er også overveiende spørsmål knyttet til barn og ungdom det forskes på når det kommer til forebygging, og mindre om situasjonell forebygging og særskilt innsats mot gjengangere enn forventet. De tre feltene forebygging, samarbeid og problemorientert politiarbeid blir ofte behandlet noenlunde samlet, noe som ligger innebygget i POP som politimetode. Håndtering av krisesituasjoner er et nytt forskningsfelt, men denne forskningen forteller lite om vurderingene som gjøres når om beslutningene tas i forbindelse med de uønskede hendelsene. Hva skiller da de kompetente utøverne fra de mindre kompetente? Dette er beslektet med hvilket politi man skal ha, som i noen grad diskuteres i bidragene som omhandler politiutdanningen, særlig i Birkelands forsvar av generalisten (Birkeland 2008). Gitt diskusjonene om endringer i politiutdannelsen i flere nordiske land, er det synd det ikke er flere grunnleggende diskusjoner om kvalifisering og kompetanse når det diskuteres hvem og hva politiet skal være.

Litteratur

Birkeland, L. H. (2009). *Samarbeid og ryggdekning. Politiråd i støpeskjeen*.

Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.

Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I Gundhus, H. O. Larsson, P., Myhrer, T (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.

Bjørge, T., Myhrer, T. (2008). *Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen*. Oslo:

Politihøgskolen.

Bruusgaard, R., Stave, H. (2008). *Er dagens styringsverktøy og organisasjonsstruktur i politidistriktene effektive virkemidler i bekjempelsen av den organiserte kriminaliteten i det norske samfunnet?* Avhandling for Master of Public Administration ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Handelshøjskolen i København. København: Handelshøjskolen i København.

- Green, A. (2009). *Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*. Rapport 2009: 2 kriminologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Gundhus, H. I. (2009). *For sikkerhets skyld. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.
- Hammerich, M. (2008). Problem Orienteret Politiarbejde – når tjenesten tillader det'. En kvalitativ undersøgelse af POA-projekter i dansk politi, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Holgersson, S.(2008a). *Spelar skillnader i arbetsprestation mellan poliser någon egentlig roll?* Växjö studies in policing no 6. Växjö: Växjö universität.
- Holgersson, S. (2008b). *Dialogpolis. Erfarenheter, iakttagelser och möjligheter*. Växjö university studies in policing nr 002-2008. Växjö: Växjö universität.
- Holgersson, S.(2007). *Kartläggning av svenska polisens narkotikabekämpning*. MOB, rapport 23, 2007. [online02.06.2010]: <http://www.fhi.se/PageFiles/4941/MOB2007-23-kartlaggning-av-svenska-polisens-narkotikabekampning.pdf>
- Janaschke, H. Björge, T., del Barrio Romero, F., Kwanten, C. Pagon, M., Mawby (2007). *Perspectives of Police Science in Europe*. Bramshill: European Police College (CEPOL).
- Oskarsson, M. (2005). *Lag eller ordning. Polisens hantering av EU-toppmötet i Göteborg 2001*. Doktorgradsavhandling levert ved Institutt for kriminologi, Stockholms Universitet. Stocholm: Stockholms Universitet.
- Politiets videnscenter (2007). *Politiets anvendelse af skydevåben. En tværfaglig analyse af perioden 2002–2006*. København: Politiets videnscenter.
- Rachlew, A. (2009). *Justisfeil ved politiets etterforskning: noen eksempler og forskningsbaserte mottiltak*. Avhandling levert til graden ph.d.. Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Rasch-Olsen, A. (2008). *En kartlegging av konsekvenser og faktorer som påvirker effektiviteten ved politiets bruk av informanter*. Masteravhandling i politivitenskap. PHS.
- Sollund, R. (2007a). *Tatt for en annen. En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet*. Oslo: Gyldendal.
- Wold, T. D. (2008). *Politiet og risikosupportere i Norge: de grunnleggende utfordringene*. Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.
- Aas, G. (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter: en studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo*. Avhandling levert til graden ph.d. Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.

Litteraturregister

- Abrahamsen, S. (2006). *Police Personality and the relationship between personality and preferences for conflict resolution tactics*. Masteravhandling i psykologi. Institutt for psykologi. Oslo: Universitetet i Oslo .
- Allern, S., Pollack, E. (2009) Mediebilder av politikritikk. En analyse av hvordan sentrale nyhetsmedier har dekket Spesialenheten for politisaker 2005–2008, I Justis-og politidepartementet, *NOU 2009:12 Et ansvarlig politi. Åpenhet, kontroll, læring*. Oslo: Justis-og politidepartementet.
- Allwood, C. M., Innes-Ker, Å. (2008). Barns minne och realism i konfidensbedømmingar vid fria återgivningsfrågor och fokuserade frågor om en opplevd händelse, I Larsson, P., Granér, R. (red.).. *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Alm, A. (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för at förebygga våld i det offentlig miljø*. Brå 2009: 5. Stocholm: BRÅ
- Andersen, R. (2008). *Å være mentalt forberedt. En studie av erfaringer*. Masteravhandling i praktisk kunnskap. Senter for praktisk kunnskap, Profesjonshøgskolen, Høgskolen i Bodø. Bodø: Høgskolen i Bodø.
- Ask, K. (2006). *Criminal Investigation: motivation, emotion and cognition in the processing of evidence*. Doktorgradsavhandling i psykologi. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Askeland, K. A. (2005). *Lang ferd mot direktoratet. En studie av reorganiseringen av den sentrale politiledelse*. Hovedoppgave i statsvitenskap. Institutt for statsvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Balvig, F., Holmberg, L., Højklund Nielsen, M. P. (2009). *Politireformen år to. befolkningens og samarbeidspartnernes syn på politiet i november/december 2008*. Københavns universitet: København.

- Balvig, F., Holmberg, L. (2008a). *Fem minutter i tolv. Om forholdet mellom politi og befolkning umiddelbart før politikredsreformen 1. januar 2007*. København: Rigspolitiet.
- Balvig, F., Holmberg, L. (2008b). *Politireformen år ét: Befolkningens syn på politiet i december 2007*. København: Rigspolitiet.
- Berg, B. (2008). Tillit på prøve, I Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Berg, B., Lauritsen, K., Valenta, M. (2007). *Tillit på prøve. En undersøkelse om etikk, mangfold og etnisk diskriminering i Sør-Trøndelag politidistrikt*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Bergman, B. *Att omskapa sin professionelle identitet*. Licentiatavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Berlin, J., Carlström, E. (2009). *Samverkan på olycksplatsen. Om organisatoriska barriäreffekter*. Tollhättan: University West.
- Birkeland, L. H. (2009). *Samarbeid og ryggdekning. Politiråd i støpeskjeen*. Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.
- Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I Gundhus, H. O. Larsson, P., Myhrer, T (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.
- Bjerva, L. K. (2007). *Vold mot offentlig tjenestemann – et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger*. Hovedfagsoppgave i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bjurstedt, H. V. (2009). *Politimegling: «Det er et møte med mennesker som har en konflikt og som antagelig kan avgjøres utenfor straffesak»*. Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Björk, M. (2009). *Gängbekämpning. Om polisinsatser mot organiserad brottslighet*. Malmö: Gleerups.
- Björk, M. (2008a). Wolves and Sheepdogs. On Migration, Ethnic relations and Gang-Police interaction in Sweden, I van Gemert, F, Peterson, D., Lien, I. (red.). *Youth Gangs Migration and Ethnicity*. Cullompton: Willan Publishing.
- Björk, M. (2008b) Fighting Cynicism: Some reflections on Self-motivation in Police Work. *Police Quarterly*, 11, (1), s. 88–101.
- Brastein, T. (2005). *Var politireform 2000 et resultat av politiets ønsker og behov?* Masteroppgave i statsvitenskap. Oslo. Universitetet i Oslo.
- Brusgaard, R., Stave, H. (2008). *Er dagens styringsverktøy og organisasjonsstruktur i politidistriktene effektive virkemidler i bekjempelsen av den organiserte kriminaliteten i*

- det norske samfunnet?* Avhandling for Master of Public Administration ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Handelshøjskolen i København. København: Handelshøjskolen i København.
- Bäck, T. (2008). Är polisstudenter mentalt tränade för polisycket?, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Baard, P., Skinnari, J., Korsell, L., Weding, L. og Heber, A. (2009). *Polisens møte med organiserad brottslighet. En undersökning om otyllåten påverkan*. Rapport 2009:7. Stockholm: Brå.
- Cakmak, M. (2008). «Gadedrenge og politiet – konstruktion af stereotyper i et afmagtsforhold», i Egge, M. (red.). *Mangfold i politiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Cederkvist, A. (2007). *To pluss ti i bilen. De rettslige rammene for pressens deltakende observasjon i operativt politiarbeid*. PHS Forskning 2007: 6. Oslo: Politihøgskolen.
- Dahl, O. (2009). *Bruk av veiledning i politiutdanningen - en undersøkelse av hvordan veiledning brukes i politistudentenes andre år av høyskoleutdanningen*. Masteravhandling i pedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Dahlgren, Johanna (2007). *Kvinnor i polistjänst. Foreningen Kamraterna, Svenska Polisförbundet och kvinnors inträde i polisycket 1957-1971*. Doktorgradsavhandling i historie. Umeå: Institutionen för historiska studier, Umeå universitet.
- Dean, G., Fahsing, I. A., Glomseth, R., Gottschalk, P. (2008). Capturing knowledge of police investigation: Towards a research agenda. *Police Practice & Research*. 9, (4): 343-358.
- Dean, G., Fahsing, I.A., Gottschalk, P. (2007). Creativity as a determinant of thinking style in police investigations. *International Journal of Police Science and Management*, 9(2), 112-121.
- Ekenvall, B. (2008). *En oförvitlig polis. Studier i polisetik*. Doktorgradsavhandling i kriminologi. Stockholm: Stockholms universitet.
- Egge, M., Barland, B. (2009) *Tro, håp og mulighet – evaluering av et kriminalitetsforebyggende ungdomsprosjekt i Skien*. PHS Forskning 2009: 1. Oslo: Politihøgskolen.
- Egge, M. (2007). *Evaluering av Konfliktrådsprosjektet og MIL. Påtalekompetanse til lensmenn og nye meglingsarenaer*. PHS forskning 2007: 2. Oslo Politihøgskolen.
- Egge, M., Ganapathy, J., Runhovde, S. (2008). *Hvitt eller bredt? Rekruttering av minoritetsstudenter til Politihøgskolen*. PHS Forskning 2008: 2. Oslo Politihøgskolen.

- Engeslie, V. (2008). *En stat i staten? Organisering av politiets sentrale ledelse 1960-2000*. Masteroppgave i historie. Institutt for arkeologi. Historie, kultur og religionsvitenskap. Bergen: universitetet i Bergen.
- Ferman, T. (2006). «Mellom tre stoler»- Samarbeid mellom politi, psykiatri- og kommune-helsetjenesten i møte med mennesker som har alvorlige psykiske lidelser og sammensatte behov. Rapport 11-2006. Tønsberg: Høgskolen i Vestfold.
- Filstad, C., Dean, G., Fahsing, I. A., & Gottschalk, P. (2007). Newcomers' use of colleagues as role models: research propositions for investigative thinking styles of law enforcement detectives. *Knowledge and Process Management*, 14(2), 71-80.
- Finstad, L. (2005). «En av gutta? Om kjønn i politiet», i Egge, M., Strype, J. (red.). *Polititrollen gjennom 100 år: tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.
- Fjellvoll, A. (2008). *Hvilke utfordringer kan studenter med minoritetsbakgrunn møte i løpet av studietiden på politihøgskolen?* Masteravhandling i voksenpedagogikk. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Fjærli, H. (2008). *Lederstil i politi- og lensmannsetaten: En studie i politi- og lensmannsetaten. I hvilken grad har denne betydning for effektiviteten, helsen og jobbtilfredsheten til ansatte i politiet?* Masteravhandling i ledelse. Institutt for statsvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Flaatten, S. (2007). *Kontorister og heroinister. En undersøkelse av maktens ulike fasetter i rettsforfølgelsen av narkotikalovbrudd*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fogtmann, C. (2007). *Samtaler med politiet. Interaksjonsanalytiske studier af sprogtesting i danske naturalisastionsamtaler*. Ph.d.-avhandling ved Institutt for Nordiske Studier og Sprogvidenskab. København: Københavns Universitet.
- Forby, T. (2007). *Socialt arbete i polisens värld. Samverkans villkor och organisering*. Rapport 3: 2007. Göteborg: FoU i Väst.
- Furuhagen, B. (2009). *Från fjärdingsman till närpolis – en kortfattad svensk polishistoria, Växjö university studies in policing, 2009:2*. Växjö: Växjö universität.
- Glomseth, R., Gottschalck, P. (2006). Kunnskapsdeling og dyktighet i politietterforskning, I Thomassen, G., Bjørgo, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Glomseth, R., Gottschalk, P., & Solli-Saether, H. (2007). Occupational culture as determinant of knowledge sharing and performance in police investigations. *International Journal of the Sociology of Law*, 35(2), 96-107
- Granér, R. (2005). *Lojala byråkrater eller självständiga sheriffer*, I Egge, M og Strype, J. (red.). *Polititrollen gjennom 100 år : tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.

- Green, A. (2009). *Fotboll och hooliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*. Rapport 2009: 2 Kriminologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.
- Myklebust, T. (2005). *Dommeravhør av barn i Norge - intensjon og fakta Politirollen gjennom 100 år: tradisjon og endring* (pp. S. 142-172). Oslo: Politihøgskolen.
- Myklebust, T., & Bjørklund, R. A. (2006). The effect of long term training on police officers' use of open and closed questions in field investigative interviews of children (FIIC). *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 3(3), 165-181.
- Gundhus, H. I. (2009). *For sikkerhets skyld. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.
- Gundhus, H. O. (2008). Kunnskapsarbeid og yrkeskulturer i politiet, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö University studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Gundhus, H. O. (2007). Suksesskriterier for godt politiarbeid. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 94(2).
- Gundhus, H. I., Egge, M., Strype, J., Myhrer, T. (2008). *Modell for forebygging av kriminalitet? Evaluering av Samordning av Lokale kriminalitetsforebyggende Tiltak (SLT)*. PHS Forskning 2008:4. Oslo: Politihøgskolen.
- Gunnerød, M. O. (2005). *Politiavhør som samtale. En empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkt*. Hovedfagsoppgave i anvendt språkvitenskap. Trondheim: NTNU.
- Guvå, G (2005). Polisens insatser under ulike aktiviteter. Polisens fredskapende aktiviteter, I Granström., Guvå, G. Hylander, I., Rosander, M (red.). *Salemmaifestationerna 2004: Et samspel med geografiske og ideologiske fokus*. FOG-rapport nr 56. Linköping: Linköping universitet.
- Hagen, Å. (2007). *Å gjøre jobben sin. Mestring og profesjon blant politiansatte*. Masteravhandling i sosiologi. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Halvorsen, V. (2008). *Politi, makt og legitimitet I: Jeff, Jørgensen (red.), Terrorisme og retssikkerhed*. Kapittel 10. s. 113–121. København: Frydenlund.
- Hammerich, M. (2007). Problem Orienteret Politiarbejde – når tjenesten tillader det. En kvalitativ undersøgelse af POA-projekter i dansk politi, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.

- Hallbäck, H. (2009). *Digitala brott och straffprocessuella åtgärder i digital miljö*. Växjö university studies in policing nr 001-2009. Växjö: Växjö universität.
- Hartwig, M. (2005). *Interrogating to detect deception and truth: Effects of strategic use of evidence*. Doktogradsavhandling i psykologi. Psykologiska institutionen. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hartwig, M., Granhag, P. A., Kronkvist, O., Strömwall, L. A. (2006). Strategic Use of Evidence During Police Interviews: When Training to Detect Deception, *Law and Human Behavior*, 30, (5), 603–619.
- He, N., Das, D. K. (2006). *Policing in Finland. The Cultural Basis of Law Enforcement*. Lewistone: Edwin Mellen Press.
- Hegle, J. E. (2005). *Blir rettssikkerheten truet i ekstraordinære saker? Med fokus på ranet av Norsk Kontantservice i Stavanger*. Spesialoppgave, Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Hoel, L. (2006). Politibetjentenes praktiske kunnskap, I Thomassen, G., Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Holgerrsson, S. (2008a). *Dialogpolis. Erfarenheter, iakttagelser och möjligheter*. Växjö university studies in policing nr 002-2008. Växjö: Växjö universität.
- Holgerrsson, S. (2008b). *Spelar skillnader i arbeidsprestation mellom poliser någon egentlig roll?* Växjö studies in policing no 6. Växjö: Växjö universität.
- Holgerrsson, S. (2007). *Kartläggning av svenska polisens narkotiabekämpning. MOB, rapport 23, 2007*. [online02.06.2010]: <http://www.fhi.se/PageFiles/4941/MOB2007-23-kartlaggning-av-svenska-polisens-narkotikabekampning.pdf>
- Holgerrsson, S., Knutsson, J. (2008). *Individuelle arbeidsprestationer i uniformerat polisarbeite*. Växjö studies in policing no 3. Växjö: Växjö universität.
- Holm, A. J. (2009). *Rekruttering av kvinner til internasjonale politioperasjoner*. Masteroppgave i verdibasert ledelse. Diakonhjemmet. Oslo: Diakonhjemmet.
- Holmberg, U. (2004). *Police interviews with suspects of violent and sexual crimes: Interviewees' experience and interview outcome*. Doktorgradsavhandling i psykologi. Stocholm: Stockholms universitet.
- Hydén, S. (2008). Kunnskapsbehovet i polisarbeite i en mångkulturell kontekst, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.

- Hydén, S., Lundberg, A. (2004). *Inre utlänningskontroll i polisarbete: mellan rättsstatideal och effektivitet i Schengens Sverige*. Linköping Studies in Arts and Science, no 291. Malmö: Malmö Högskolan.
- Hylander, I. (2005). Viktiga begrepp för att förstå kollektiva prosesser i mötet mellan polis och demonstranter, I Granström, K., Guvå, G. Hylander, I, Rosander, M. (red.). *Salemmaifestationerna 2004: Et samspel med geografiska och ideologiske fokus*. FOG-rapport nr 56. Linköping: Linköping universitet.
- Høgseth, H. (2008). *Norges engasjement i Afghanistan - demokratibyggning eller symbolpolitikk? En studie av norsk bistand i den afghanske politireformen*. Masteroppgave i sammenlignende politikk. Bergen. Universitetet i Bergen.
- Iverssen, C (2008). Moraliska subjekt i polisförhör om sexualbrott mot barn, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Jacobsson Öhrn, H. (2005). *Berätta din sanning: Enförhørsledares projekt i förhör med misstänkt person*. Doktorgradsavhandling i pedagogikk. Stockholm: Stockholms universitet.
- Kainulainen, H. (2005). *Raped?: A Study of Rape in Criminal Proceedings*. National Research Institute of Legal Policy Publication no. 212. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy.
- Karlsson, I. (2005). *Memories of traumatic events among Swedish Police Officers*. Doktoravhandling i psykologi. Stockholm: Stockholm universitet.
- Karp, S., Stenmark H. (2008). «Att lära till polis – traditioner och förnyelse inom utbildning och yrkesliv», I Larsson, P., Granér, R. (red.). (2007)(eds) *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Kleiven, M. E. (2005). *Where's the intelligence in The National Intelligence Model*. MSc in International Police science. Portsmouth: University of Portsmouth.
- Knutsson, J. (2007). Effektiviteten i straffesaksarbeidet i Vestfold politidistrikt. I Gundhus, H. O. , Larsson P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7 Oslo: Politihøgskolen.
- Kristiansen, T. G. (2007). *Hvordan oppleves praksisåret som læringsarena: kan man lære av – og i praksis?* Masteravhandling i pedagogikk. Lillehammer: Høgskolen i Lillehammer.

- Kristensen, M. (2006). *Generelt om politiprovasjon som straffrihetsgrunn*. Masteroppgave i rettsvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Kronkvist, O. (2008). *Om examination i en PBL-kurs. Utvärdering av en processinriktad examinationsform på polisutbildningen*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Kronkvist, O. (2007). Erkännande till varje pris? Förhørsmanualers normativa råd som strider mot de mänskliga rättigheterna - en litteraturstudie, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Kvist, C. (2008). The Makings of a Murder: Procedures and Poetics of 'Investigative Space', I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität
- Kääriäinen, J. T. (2008). Why Do the Finns Trust the Police?» *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, 2, 2008, 141–159.
- Kääriäinen, J. T.(2007). Trust in the Police in 16 European Countries. A Multilevel Analysis, *European Journal of Criminology* 2007, 4. 409–435:
- Kääriäinen, J.T., Lintonen, Laitinen, Pollock (2008). The Code of Silence: Are Self-report Surveys a Viable means for studying police misconducts? *Journal of Scandinavian studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, 2, 2008, 86–96.
- Lagestad, P (2008): *Politiets bruk av fysisk makt. Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 95, 3, 298–314.
- Lagestad, P. (2006). Fysisk styrke eller bare prat?, I Thomassen, G., Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Lander, I. (2008) Varför finns det inga fjollor på polisutbildningen? Mångfaldssträvanden inom svensk poliskår - kvalitet eller kvantitet, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Larsson, P. (2006). International police co-operation: A Norwegian Perspective, *Journal of Financial Crime*, 13, 4.
- Larsson, P. (2005) Kriminalitetsforebygging og politirollen, *Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskab*, 92, 3, 271–282.

- Larsson, P., Granér, R. (2008) Innledning, Larsson, P., Granér, R (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Larsson, P., Strype, J., Thomassen, G. (2006). Hvem er politistudentene», i Thomassen, G., Bjørge, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Larsson, P., Thomassen, G. (2008). I'm not a police officer anymore... I'm just fooling around!!! Main obstacles in implementing problem oriented policing in the Police, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet.
- Lauritz, L. E. (2009). *Spirande polisidentiteter: En studie av polisstudenters och nya polisers profesjonella identiteter*. Doktorgradsavhandling i företagsekonomi. Umeå: Umeå universitet.
- Leander, L. (2007). *What sexually abused children remember and report: minding the gap*. Doktorgradsavhandling i psykologi. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lebeda, C. (2007) Poliser jager bovar» - barns och ungdomars bild av poliser, I (red.). Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universitet
- Levander, M. T., Ekenvall, B. (2004). Homogeneity in Moral Standards in Swedish Police Culture», Klockars, Ivkovic & Haberfeld (red.). *The Countours of Police Integrity*. London: Sage.
- Lia, B. (2006). *A Police Force without a State. A History of the Palestianian Security Forces in the West Bank and Gaza*. Rading: Itchica Press.
- Lid, S. (2007). *Samarbeidet mellom skole og politi – et tveegget sverd*. Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Lindholm, T. (2008). Who can judge the accuracy of eyewitness statements? A comparison of professionals and lay-persons, *Applied Cognitive Psychology*, 22, 1301–1314.
- Lomell, H. M. (2005). *Det selektive overblikk. En studie av overvåkningspraksis*. Avhandling levert for dr. polit-graden. Senter for menneskerettigheter og Institutt for kriminologi og retts sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Lönn, I. Lönn, P., Rondendal, A. (2008). Vi tar pulsen på politen, I (red.). Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police*

- Research in Växjö, August 2007.* Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Malmberg, D., Färm K. (2008). *Dolda Brottsoffer. Polismyndighetens och socialtjänstens hantering av brott och övergrep mot personer med funktionshinder.* Uppsala: Uppsala Universitet.
- Myhrer, T. (2007a). *Rettslige problemstillinger knyttet til observasjon som metode i politi-forskning. Gjeldende rett og forslag til ny regulering.* PHS Forskning 2007:3. Oslo: Politihøgskolen.
- Myhrer, T. (2007b). *Skjermet identitet. Utredning av forslag om skjerming av identiteten til polititjenestemenn som har deltatt i skarpe aksjoner m.v.* PHS Forskning 2007: 5. Oslo. Politihøgskolen.
- Myhrer, T. (2007c) Hvor spesielle kan vi være i utvelgelsen av generalisten?. I Gundhus, H. O. Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007.* PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.
- Myhrer, T. (2007d) Begrenset politimyndighet. I Gundhus, H. O. Larsson, P. og Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007.* PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen.
- Nilsen, M. (2006). - *Du får ikke ti liter i et femlitersspann: En avhandling om utvelgelse av økonomiske straffesaker.* Masteravhandling i kriminologi, Institutt for kriminologi og retts sosiolog. Universitetet i Oslo.
- Nordang, I. (2005). *Skjønn og kjønn. Om klager til Likestillingsombudet på ansettelse i politi- og lensmannsetaten 1980-2004.* Hovedfagsavhandling i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Olaussen, L. P. (2005). *Folks oppfatning av kriminalitet og politiservice. Rapport til Justisdepartementet.* Oslo: Justisdepartementet.
- Olsen, M. C. I. (2007). *Utvikling av saker om seksuelle overgrep mot barn fra 1980-2003.* Masteravhandling i kriminologi. Oslo: Universitet i Oslo.
- Oskarsson, M. (2005). *Lag eller ordning. Polisens hantering av EU-toppmøtet i Göteborg 2001.* Doktorgradsavhandling levert ved Institutt for kriminologi, Stockholms Universitet. Stocholm: Stockholms universitet.
- Palm, G., Skogersson, R. (2007). *Hjälter, blåljus och säkerhet – konstruktionen av polisen i nyhetsmedia.* Polisutbildningen. Växjö: Växjö universitet.
- Palm, G., Skogersson, R. (2008). *Konsten att styra nyhetsbilden av sig själv - om mäktiga poliser och behovet av säkerhet, I Larsson, P. og Granér, R. (red.). Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007.* Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.

- Petersson, O. (2007). Den polisiära lämplighetslogiken – en text om de normer som genomsyrer polisiärt vardagsarbete. I Funck, C., og Wolmesjö, M. (red.). *När den professionella autonomi blir ett problem*. Växjö: Växjö University Press.
- Peterson, A. (2008a). *Importing Reassurance Policing: Local Police offices in Metropolitan Stockholm*. Working Paper. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Peterson, A. (2008b) Who 'Owns' the streets? Ritual Performances of Respect and Authority in Interaction between Young Men and Police Officers. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 9, 2, 97–118.
- Peterson, A. (2006). Policing Contentious Politics at Transnational Summit: Darth Vader or Keystone Cops? I: Peterson, A. Porter, D. D., Reiter, H. (red.). *The Policing of Transnational Protest*. Hampshire: Ashgate.
- Petterson, O. (2007). *Marscherar beslutsfattare, lärare och polisstuderande i takt? Om utmaningen att införa akademiska ambitioner på polisutbildningen*. Växjö: Växjö universitet.
- Petterson, T. (2005). *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika. Särbehandlas personer med utländsk bakgrund?* Stockholm: Stockholms universitet.
- Police department (2006). *Police measures to prevent and reduce violence*. Publikationsserie för polisens högsta ledning 9: 2. Helsinki: the Ministry of Interior, Police Department.
- Politiets videnscenter (2007). *Politiets anvendelse af skydevåben. En tværfaglig analyse af perioden 2002-2006*. København: Politiets videnscenter.
- Politidirektoratet (2007). *Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi- og lensmannsetaten*. POD publikasjon 2007/7. Oslo: Politidirektoratet.
- Puonti, A, S. Vuorinen, S. Ivokvic (2004). Sustaining Police Integrity in Finland, I: Klockars, C.B., Ivkovic, S. K., Haberfeld, M. R. (red.). *The Countours of Police Integrity*. London: Sage.
- Rasch-Olsen, A. (2008). *En kartlegging av konsekvenser og faktorer som påvirker effektiviteten ved politiets bruk av informanter*. Masteravhandling i politivitenskap. PHS.
- Reikerås, S. (2007). *Police Reform: a prerequisite for Political progress? The role of the Police force in the Northern Irish Conflict*. Master Thesis in English. NTNU: Trondheim.
- Rohdin, B., Mikkonen M. (2008). Enkätundersökning, SOU 2008: 39 *Framtidens Polisutbildning. Slutbetänkande av utredningen om den framtidiga polisutbildningen*. Stockholm: Fritze
- Runhovde, S. (2009). *Gjerningsmannsprofilering: Mellom samfunnsvitenskap og politiarbeid*. PHS Forskning 2009: 2. Oslo: Politihøgskolen.

- Ruud, S. S. (2006). *Kvinner i politiet, sand i maskineriet? Historisk gjennomgang av politi-kvinnen*. Masteroppgave i kriminologi. Oslo: Universitetet i Oslo
- Rønneberg, K. G. (2009). *Politisamtaler med publikum. Språkbruk som hemmer eller fremmer god kommunikasjon*. Dr. philos.-avhandling. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo. Oslo: Unipub.
- Rønneberg, K. (2007) Hemmende og fremmende språkbruk i politiets arbeid overfor publikum, I Gundhus, H. O., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen
- Rønneberg, K. (2005). Politispråk som konflikttemper eller konfliktskerper?, I Egge, M og Strype, J. (red.). *Politirollen gjennom 100 år: tradisjon og endring*. PHS Forskning 2005: 2. Oslo: Politihøgskolen.
- Røysum, T. H. (2008). *Rettsoppgjøret mot den norske politi- og lensmannsetaten: En komparativ studie av rettsoppgjøret ved politikamrene i Østfold og Sogn og Fjordane*. Masteroppgave i historie. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Skaug, G. K. (2009). *Å følge instruks. Politihøgskolestudentenes syn på utøvelse av autoritet, makt og skjønn*. Masteroppgave i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettsso-siologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Sollund, R. (2008a). Politiets blikk: et optisk bedrag?, I Egge, M. (red.). *Mangfold i poli-tiet*. PHS Forskning 2008: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Sollund, R. (2007b). Politikultur og ukultur? Politiets stereotypisering av etniske mino-riteter, I Fuglerud, Ø., Hylland Eriksen, T. (red.). *Grenser for kultur? Perspektiver på norsk minoritetsforskning*, s. 278–304. Oslo: Pax.
- Sollund, R. (2008b). The police - ethnic minority relationship: An ever-recurring pro-blem?, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in poli-cing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- Sollund, R. (2007a). *Tatt for en annen. En feltstudie av relasjonen mellom etniske minori-teter og politiet*. Oslo: Gyldendal.
- Stenmark, H. (2005). *Polisens organisationskultur. En explorativ studie*, Doktorgradsavhandling. Umeå: Umeå universitet.
- Strype, J., Barland, B. (2007) *En evaluering av kollegastøtteordningen i politi- og lens-mannsetaten*. Oslo: Politihøgskolen.
- Swahn, R. S. (2009). *Politiets håndhevelse av sexkjøpsloven*. Master i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen
- Sætre, M (2007). *Analyser av kriminalitet*. Kristiansand: Fagbokforlaget.

- Sætre, M. (2006). Strategisk analyse i politiet, I Thomassen, G. og Bjørgo, T. (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*, Forskningskonferansen 2006, PHS Forskning 2006: 3. Oslo: Politihøgskolen.
- Thomassen, G. (2007) Korrupsjon i politiet. Råtne epler eller råtne tønner?. I Gundhus, G. O., Larsson, P., Myhrer, T. (red.). *Polisiær virksomhet. Forskningskonferansen 2007*. PHS Forskning 2007:7. Oslo: Politihøgskolen .
- Thomassen, G. Larsson, P., Strype, J. (2008). Politics in the police: What are the implications of political diversity?, I Larsson, P., Granér, R. (red.). *Policing in Scandinavia. Proceedings from the Conference on Police Research in Växjö, August 2007*. Växjö university studies in policing nr 004-2008. Växjö: Växjö universität.
- TNS Gallup (2009). *Politiets nasjonale innbyggerundersøkelse: 2008*. Oslo: TNS Gallup.
- Torkildsen, P. O. (2008). *Savnet og ettersøkt. En studie av savnede personer på land i Norge og de søk som blir iverksatt for å finne dem*. Masteroppgave i samfunnsikkerhet, Universitetet i Stavanger. Stavanger: Universitetet i Stavanger.
- Tvedt, T.T. (2009). *I kraft av sin stilling? Autoritetsutøvelse sett med politiets øyne*. Masteroppgave i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettssosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Tømmerås, A. (2007). *Fra kampanje til brannslukking. En casestudie av det tverretatlige forebyggende samarbeidet mellom Sentrum politistasjon og Trondheim kommune rettet mot barn og ungdom*. Masteravhandling levert ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Trondheim: NTNU
- Ugelvik, S. (2006). *Politi uten grenser? Om grenseoverskridende etterforskning i Schengenområdet*. Spesialfagsoppgave, Juridisk fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Valland, T. (2007). *Mål, middel, mening. Strategisk kriminalanalyse og endringsprosesser i politiet*. Masteravhandling i rettssosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Volquartz, M. (2009). *I tryghedens navn. Politiets rolle i et senmoderne samfund*. København: Frydenlund.
- Wahlström, M. (2008). *Se sig själv från den andra sidan. En sammanställning och analys av polisens intervjuer med «motpartar»*. Polishögskolans serie i polisiärt arbete 2008:3. Solna: Polishögskolan.
- Wahlström, M. (2007a). Forestalling Violence. Police Knowledge of Interaction with political activists. *Mobilization: The International Quarterly*, 12, 4, 389–402.
- Wahlström, M. (2006). Organizing Control: A Comparison Between Organization and Protest Control by the Police in Gothenburg and Copenhagen, I Björk, M. , Peterson, A. (red.). *Policing Contentious Politics in Gothenburg and Copenhagen*. Maastricht: Shaker Publishing.

- Wahlström, M., Oskarsson, M. (2006). Negotiating Political Protest in Gothenburg and Copenhagen. I Peterson, A., Della Porter, D., Reiter, H. (red.). *The Policing of Transnational Protest*. Hampshire: Ashgate.
- Wallman, F. (2006). *Oordningens dynamik. En jämförelse av demonstrationerna i Prag, Nice, Göteborg och Genua*. Stockholm: Försvarshögskolan/Crismart.
- Wathne, C., Finstad, L., Drange, I. (2008). *Vilkår for oppgaveløsning i politiet. Et spørsmål om risiko- og belastningshåndtering*. AFI-notat/08. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Wellendorf, R., Cakmak, M. (2007). *Gadedrenge. Yngre etniske drenge i gadebilledet og deres møder med politi og borgere*. Århus: Center for ungdomsforskning.
- Westerberg, A. I. (2004). *Papperspolisen. Den ökande administrasjonen i moderna organisationer*. Stockholm: Handelshögskolan.
- Wiig, Simen (2007). *Flyt og tilgjengelighet. En studie av det europeiske informasjonsarbeidet innen politi, sikkerhets- og grensekontroll og dets konsekvenser for individers rettsikkerhet og rettigheter*. Masteravhandling i retts sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Wold, T. D. (2008). *Politiet og risiko supportere i Norge: de grunnleggende utfordringene*. Masteroppgave i politivitenskap. Oslo: Politihøgskolen.
- Aaserud, Terje (2007). *Ledelsesutvikling, gjennom deltakende observasjon og aksjonsforskning. Erfaringer fra et FOU-prosjekt i Østfold politidistrikt*. PHS Forskning 2007: 4. Oslo: Politihøgskolen.

Politihøgskolen

Slemdalsveien 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 23 19 99 01
www.phs.no

